ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI
ANA BİLİM DALI
PROGRAM GELİŞTİRME BİLİM DALI

İLKOKUL SERBEST ETKİNLİKLER UYGULAMASINA İLİŞKİN BİR DURUM ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya YILMAZ GÜNDÜZ

Ankara
Nisan, 2014

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI
ANA BİLİM DALI
PROGRAM GELİŞTİRME BİLİM DALI

İLKOKUL SERBEST ETKİNLİKLER UYGULAMASINA İLİŞKİN BİR DURUM ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Fatma BIKMAZ

Derya YILMAZ GÜNDÜZ

Ankara
Nisan, 2014

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Programları Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Doç. Dr. Fatma BIKMAZ
(Danışman)

Üye
Doç.Dr. Ömay ÇOKLUK

Üye
Yrd. Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN

Onay
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
.../.../2014
(.....)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2010 yılında uygulamaya konulan ve 2012 yılında yeniden düzenlenerek uygulamasına devam edilmekte olan Serbest Etkinliklerin uygulamadaki durumunu belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yapılandırmacı yaklaşımın eğitim sistemimize yansımalarının başladığı 2005 yılından bu yana devam etmekte olan değişim sürecinde uygulamaya konulan Serbest Etkinlikler Uygulamasının; eğitim sürecindeki durumunu belirlemenin, uygulanabilirliğini ortaya koymanın ve önerilerde bulunmanın bu uygulamanın ya da ilerleyen dönemlerde getirilebilecek benzer uygulamaların geliştirilmesinde yararlı olacağını umuyorum.

Çalışmalarım sırasında kısıtlı zamanı ve yoğunluğuna rağmen tezin her detayını ayrıntısıyla okuyan ve düzeltmeleri en ince ayrıntısına kadar büyük bir sabırla anlatan ve yol gösteren çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Fatma Bıkmaz'a teşekkür ederim. Ayrıca tezimin veri toplama araçlarını hazırlarken benden yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ömer Kutlu'ya, Yrd. Doç. Dr. Duygu S. Öztürk'e ve Yrd. Doç. Dr. Canay Demirhan İşcan'a teşekkür ederim.

Tezimin yazım sürecinde teknik destek sağlama konusunda yardımcı olan ve tüm bu meşakkatli dönemde benden anlayış, sabır ve desteğini esirgemeyen sevgili eşim Hayati Gündüz'e teşekkür ederim.

Derya YILMAZ GÜNDÜZ

Ankara, Nisan, 2014

ÖZET

İLKOKUL SERBEST ETKİNLİKLER UYGULAMASINA İLİŞKİN BİR DURUM ÇALIŞMASI

Yılmaz Gündüz, Derya
Yüksek Lisans, Program Geliştirme Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatma Bıkmaz
Nisan,2014

Bu araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılında 1 ve 5. Sınıf düzeylerinde ilk kez uygulamaya konulan, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında yine aynı sınıf düzeylerinde ve kademeli olarak uygulamadan kaldırılmasına karar verilen 'Serbest Etkinlikler'in uygulamadaki durumunu ve uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, ilkokul 1-4. sınıflarda "Serbest Etkinlikler" uygulaması çerçevesinde okullarda neler yapıldığı belirlenmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirtilen gerekçeler ile okullarda yapılan uygulamalar karşılaştırılmıştır.

Örnek durum çalışması şeklinde desenlenen araştırmada; fiziksel koşulları, sınıf mevcutları ve okulun bulunduğu bölgenin sosyoekonomik düzeyi vb. açılardan farklılıklara sahip iki ilkokul belirlenmiştir. Bu okullarda veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen; *Öğretmen Görüşme Formu, Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu ve Gözlem Formu* kullanılmıştır. Okullarda her sınıf düzeyinden birer sınıf öğretmeni ile görüşmeler, 1-4. sınıflarda ders gözlemleri ve gözlem yapılan sınıflardan seçilen öğrenciler ile odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Her iki okuldan elde edilen veriler ayrı ayrı değerlendirildikten sonra iki okul karşılaştırılarak uygulamalardaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

Araştırma sonuçları farklı özelliklere sahip iki okulun uygulamalar açısından benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Milli Eğitim Bakanlığının serbest etkinliklere geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamaların ise çok fazla örtüşmediği belirlenmiştir. Serbest etkinlik uygulamalarında etkinlik

çeşitliliğinin az olduğu ve sınıf öğretmenlerinin serbest etkinliklerde sıklıkla kitap okuma ve güzel konuşma ve yazma etkinliklerini tercih ettikleri görülmüştür. Uygulamalarda öğrencilerin etkinlikleri seçme şansının olmadığı ve çoğunlukla tek tip etkinlikleri yaptıkları belirlenmiştir. Bu durum da şüphesiz ki serbest etkinliklere geçilme gerekçeleri ile örtüşmemektedir.

Farklı sınıf düzeylerindeki öğretmenler ve öğrencilerin Serbest Etkinliklere ilişkin ortak görüşü uygulamanın geliştirilmesi gerektiği yönündedir. Hemen hemen her öğretmen uygulamalarda kullanılacak materyallerin temin edilmesinin önemini, serbest etkinlikler programının okulun fiziksel şartları göz önüne alınarak yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca mihver derslerin programları yetişmediğinde sıklıkla serbest etkinlik saatlerinin kullanıldığı da dile getirilmektedir.

Öğrenciler ise, serbest etkinliklerin diğer derslerin devamı olarak yapılmasından rahatsızlık duymaktadır. Serbest Etkinlikler Uygulamasına ilişkin net bir algıya sahip değildir.

Sonuç olarak hem öğrenciler hem öğretmenlerin Serbest Etkinlikler Uygulamasının okulların fiziki şartlarına göre yapılandırılması ve uyarlanması gerektiği konusunda hemfikir oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin Serbest Etkinlikler Uygulamasının devam etmesini, öğretmenler ise uygulamanın yeniden yapılandırılarak devam ettirilmesini gerekli bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Zaman, Serbest Etkinlik, Serbest Etkinlik Uygulaması, İlkokul

ABSTRACT

Yılmaz Gündüz, Derya

A CASE STUDY ON THE IMPLEMENTATION OF FREE TIME ACTIVITIES IN PRIMARY SCHOOLS

M.A in Curriculum Development Advisor: Assoc. Prof. Fatma BIKMAZ

April, 2014

This study aims to investigate how the implementation of 'Free Time Activities' is currently practiced and its feasibility. 'Free Time Activities' was put into practice in the 2010-2011 academic year but then was decided to be abolished gradually in the 2012-2013 academic year. In order to reach the goal of the study, what is being done in grade 1-4 in primary schools as part of "Free Time Activities" were determined and the rationales for practice that were specified by the Ministry of Education and these practices were compared.

In this study, which was designed as a case study, two primary schools, which differ in terms of physical conditions, class size and the socio-economic status, were chosen. "*Teacher Interview Form*," "*Student Focus Group Interview Form"* and *"Observation Form" developed* by the researcher were used as data collection tools. In order to collect data, interviews with one classroom teacher from each level, observations in grades 1-4 and focus group interviews with a group of students from the observed classes were conducted. Data obtained from the two schools were evaluated separately and then similarities and differences in practice were discussed.

According to the results, the two schools have different features but the results appeared to be similar in terms of the practice in question. The rationales of the Ministry of Education for Free Time Activities and the

practices in schools were revealed to be different. In the implementation of Free Time Activities, it was found out that the variety is low and that the class teachers often preferred in-class reading, oration and writing activities. The fact that students have no choice over the activities, and that mostly monotype activities were utilized are not in line with the rationales for putting Free Time Activities into practice.

The opinion teachers and students of different grades was common that the practice of Free Time Activities should be improved. Almost all of the teachers highlighted the importance of getting access to the materials to be used and that the implementation should be redesigned taking the physical conditions of the schools into account. During the observations, it was seen that Free Time Activities are often expended when the schedule of axis subjects fall behind and the teachers supported this view.

As for the opinions of the students, one noteworthy finding was that they were dissatisfied with the usage of Free Time Activities as complementary for the axis subjects. Another finding was that there was no crystal clear understanding of Free Time Activities. It was believed that this was because of the way it was being implemented.

It was concluded that both teachers and students share the opinion that The Practice of Free Time Activities should be redesigned taking physical conditions of the schools into account. What the students believe is that the practice should continue and what the teachers believe is that the practice should continue having been redesigned.

Keywords: Free Time, Free Time Activities, Implementation of Free Time Activities, primary schools

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI I
ÖNSÖZ II
ÖZET III
İÇİNDEKİLER VII
ÇİZELGELER LİSTESİ X
ŞEKİLLER LİSTESİ..... XI

BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1. Problem..... 1
1.1. Araştırmanın Amaçları 3
2. Önem 4
3. Araştırmanın Sınırlılıkları 6
4. Tanımlar.....6
5. Kısaltmalar 6

BÖLÜM II 8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE..... 8
1. Cumhuriyet'in İlanından Bugüne Eğitim Programlarında Serbest Etkinlikler Uygulaması ile Benzerlik Gösteren Uygulamalar 8
2. Serbest Etkinlikler Uygulaması 17
3. Çeşitli Ülkelerdeki Serbest Etkinlikler Uygulamasına Benzer Uygulamalar 26

BÖLÜM III 30
YÖNTEM 30
1. Araştırmanın Modeli 30
2. Veri Kaynakları 33

2.1. Araştırma Kapsamına Alınan İlkokullara İlişkin Bilgiler 33
2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlere İlişkin Bilgiler 34
3. Veri Toplama Araçları 36
4. Verilerin Toplanması 39
5. Verilerin Analizi..... 43

BÖLÜM IV 46
BULGULAR..... 46
1. Sincan İlçesindeki Birinci Okula İlişkin Bulgular …….. 46
1.1. Serbest Etkinlikler Uygulamasında Birinci Okulda Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Bulgular 46
1.2. Serbest Etkinlikler Uygulamasına Geçilme Gerekçeleri İle Birinci Okuldaki Uygulamalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara İlişkin Bulgular 52
1.3. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak Birinci Okuldaki Öğretmen Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular 61
1.4. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak Birinci Okuldaki Öğrenci Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular 68
2. Çankaya İlçesindeki İkinci Okula İlişkin Bulgular ……. 73
2.1. Serbest Etkinlikler Uygulamasında İkinci Okulda Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Bulgular 73
2.2. Serbest Etkinlikler Uygulamasına Geçilme Gerekçeleri İle İkinci Okuldaki Uygulamalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara İlişkin Bulgular 80

2.3. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak İkinci Okuldaki Öğretmen Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular 86
2.4. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak İkinci Okuldaki Öğrenci Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular 90
3. Tartışma 94

BÖLÜM V 101
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 103
1. Sonuçlar……..……..... 103
2. Öneriler 104

KAYNAKÇA 108

EKLER 116
EK-1: Serbest Etkinlikler Gözlem Formu 117
EK-2: Öğretmen Görüşme Formu 120
EK-3: Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu 122
EK-4: Araştırma Okullarına İlişkin İzin Yazısı …….. 123

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge1. 1968 Programa Göre Normal Öğretim Yapan Okulların Haftalık Ders Süreleri……..……. 10

Çizelge2. 1982-1983 Eğitim Öğretim Yılı İlkokul Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi…….. 11

Çizelge3. 2012-2013 Yılı Kademeli Olarak Uygulamadan Kaldırılacak Haftalık Ders Çizelgesi…….. 22

Çizelge4. 2012-2013 Yılı Kademeli Olarak Uygulanacak Haftalık Ders Çizelgesi……. 23

Çizelge5. Sincan İlçesindeki Birinci Okulda Araştırma Kapsamına Alınan Öğretmen Özellikleri……. 34

Çizelge6. Çankaya ilçesindeki İkinci Okulda Araştırma Kapsamına Alınan Öğretmen Özellikleri……. 35

Çizelge7. Birinci ve İkinci İlkokulda Planlanan ve Gerçekleştirilen Gözlem Saatlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı…….. 40

Çizelge8. Sincan İlçesindeki Birinci İlkokulda Serbest Etkinlikler Uygulaması Kapsamında Yapılan Etkinlikler…….. 47

Çizelge9. Serbest Etkinlikler Uygulaması Çerçevesinde Birinci İlkokulun Farklı Sınıf Düzeylerinde Yapılan Sınıf Gözlemi Sonuçları……. 58

Çizelge10. Çankaya İlçesindeki İkinci ilkokulda Serbest Etkinlikler Uygulaması Kapsamında Yapılan Etkinlikler…….. 74

Çizelge11. Serbest Etkinlikler Uygulaması Çerçevesinde İkinci Okulun Farklı Sınıf Düzeylerinde Yapılan Sınıf Gözlemi Sonuçları……. 83

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları, tanımlar ve kısaltmalar yer almaktadır.

1. Problem

Son yıllarda eğitimin toplumsal temelleri, birey ve toplum ilişkisi, bireyin davranışlarının toplumsal yapıya yansıması konuları üzerindeki çalışmalar hız kazanmaktadır. Bunun en önemli nedeni eğitimin, toplumsal yapının şekillenmesinde fazlasıyla etkili olmasıdır. Bir hedefi toplumsal düzeyde gerçekleştirmek, eğitim sürecinde bu hedefe yönelik yapılan çalışmaların varlığıyla mümkün olabilir. Çünkü eğitimde yapılan değişim ve yeniliklerin izdüşümü, önce bireylerde ardından da toplumda görülmektedir.

Bu nedenle ülkeler eğitim felsefelerini, politikalarını ve ekonomilerini sürekli gözden geçirerek gelişmekte olan dünyaya uyum sağlayabilecek ve değer katabilecek bireyleri yetiştirmeye çalışmaktadır. Ancak örgün eğitim bireylerin gelişiminde her alanda yeterli becerileri kazandırmakta dolayısıyla bireylerin gelişiminin çok yönlü olarak desteklenmesi gerekmektedir. Bu destek ancak bireyin öz yeterliliğinin artması ve kendi kendini geliştirmeye istekli olma yönünde bir bilince ulaşması ile sağlanmaktadır. Bireyin serbest zamanlarında neler yaptığı ya da yapmayı tercih edeceği bu bilincin bir ürünü olarak düşünebilir. Dolayısıyla serbest zamanlarını verimli ve etkin bir biçimde kullanabilmek bireyin elinde olmakla birlikte, bu etkinliği ve verimliliği sağlamak, diğer bir deyişle anlamlı ve yararlı etkinliklere yönlendirmek, eğitimin bir parçası olarak görülmektedir. Serbest zamanın etkili ve verimli bir biçimde değerlendirilmesi bireyin farkındalığının artırılması ile mümkün olabilmektedir. Tezcan (1981) serbest zamanı, bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı; bireyin kesin olarak bağımsız ve özgür olduğu; iş yaşamının dışındaki zaman olarak tanımlamıştır. Bu noktada bireyin bu zamanı etkili kullanması ve bunun için farkındalığının artması gerektiği akla gelmektedir. Göçer (2004) serbest etkinlikleri, öğretmenin

bireysel girişimleri ile renklenen, öğrencide ilgi ve istek uyandıran, en önemlisi öğrenciye sorumluluk almasını, görevi yerine getirmesini ve başarının haklı sevincini yaşamasını sağlayan etkinlikler olarak tanımlamaktadır.

Serbest etkinlikler çocuğun; yaratıcılığını geliştirme, paylaşma, işbirliği, başladığı işi sonuçlandırma konusunda kararlı olma, sorumluluk alma, aldığı sorumluluğu yerine getirme, problem çözme, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurma, kas becerilerini geliştirme açısından önemlidir (MEB, 2013). Bozak, Apaydın ve Demirtaş da (2010) serbest etkinliklerin, öğrencilerin kimlik gelişimine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Farr (2008), serbest etkinlikler kapsamında seçilmiş olan çeşitli etkinliklerin çocuğun yaşam kalitesini artırdığına ve dinlenmesi için ona fırsatlar sunduğuna dikkat çekmektedir. Bununla birlikte serbest etkinliklerin, çocukların serbest zamanlarında neler yapabilecekleri ile ilgili bilgi verme ve farkındalık kazandırma anlamında katkıları bulunduğunu belirtmektedir. Ecless ve Barber (1999) yaptıkları bir araştırmada serbest etkinliklerin eğitim içinde önemli bir yer tuttuğunu ve öğrencilerin spor takımları, sosyal gruplar, resim yapma, okul geliştirme ekibi ve kulüp etkinliklerine olumlu geri bildirimler verdiklerini ortaya koymaktadır.

Serbest etkinlikler uygulamasının diğer ülkelerin eğitim programlarında yer alması yeni bir durum değildir. Ülkemizde ise Cumhuriyet'in ilanından itibaren farklı isimler ve benzer bazı uygulamalar ile eğitim programlarında yer almış ve 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan bir düzenleme ile ilkokulların 1 - 5. sınıflarının haftalık ders çizelgesine eklenmiştir. Bu uygulama ile İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesinde değişiklik yapılarak Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji gibi derslerin haftalık ders saatleri azaltılmış ve bu derslerden elde edilen saatler serbest etkinlikler olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu derslerin öğretim programlarında herhangi bir değişikliğe ya da yeni bir düzenlemeye gidilmediği görülmektedir. MEB de bu değişikliğin, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin zorunlu ders yükünü hafifletmek, öğrencilere okulu daha çok sevdirmek, onların istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına ve ders seçmelerine olanak sağlamak amacıyla yapıldığını açıklamıştır (MEB, 2010a). Bu amaçla uygulamaya konulan

Serbest etkinlikler 2012 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile sadece ilk üç sınıfta uygulanacak şekilde değişikliğe uğratılmıştır. Hızlı bir kararla uygulamaya konulan ve yeniden düzenlenen serbest etkinlikler uygulamasının okullarda nasıl uygulandığı araştırılmaya değer bulunmuştur. Ayrıca, yapılan düzenleme ile gerçekten öğrencilerin okulu sevmelerinin sağlanıp sağlanmadığı, zorunlu ders yükünü hafifletip hafifletmediği, öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına olanak sağlanıp sağlanmadığının da ortaya konulması önemli görülmektedir. Bu araştırmanın problemini, ilkokullarda zorunlu derslerin öğretim programlarında bir düzenleme yapılmaksızın bu derslerin saatlerinden alınarak (azaltılarak) uygulamaya geçirilen serbest etkinliklerin uygulamadaki durumunu ortaya koymak oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amaçları

Bu araştırmanın genel amacı; ilkokul 1-4. sınıflarda “Serbest Etkinlikler” uygulaması çerçevesinde okullarda neler yapıldığını ortaya koymak ve MEB tarafından bu uygulamaya geçilme gerekçeleri ile okullarda yapılan uygulamalar arasındaki uyumunu incelemektir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1) Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda ne tür etkinlikler yapılmaktadır?
2) Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamaların benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
3) Serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olarak araştırmaya katılan;
   a) öğretmenlerin,
   b) öğrencilerin görüşleri nelerdir?

2. Önem

Türkiye'de eğitim alanında son yıllarda giderek artan, ani ve hızlı kararlar sonucu yapılan değişimler uygulamada nasıl sonuçlar vereceği araştırılmadan doğrudan uygulamaya geçirilmektedir. Yapılacak değişimlerin uygulamaya konulmadan önce derinlemesine araştırılması, yaşanabilecek sorunların önceden belirlenerek önlenmesinin en kestirme ve doğru yollarından biridir. Bu sorunlar en çok eğitimin üç temel bileşeni olan öğretmen, öğrenci ve program üzerinde etkilidir ve çözülmesi yine bu üç bileşeni etkilemektedir. Bu üç öge arasındaki ilişki ne derece sağlam ise o derece nitelikli ve etkin bir eğitimden söz edilebilir (Arslan ve Özpınar, 2008, 40). Öğretmenin yeterince hâkim olmadığı, öğrencinin içinde olmadığı ya da görüşlerinin dikkate alınmadığı uygulamalar, eğitim-öğretim sürecinde çeşitli problemlerin yaşanmasını kaçınılmaz kılacaktır. Nitekim Bıkmaz (2006), eğitim reformlarındaki başarısızlığın en temel nedenini, bu süreçte ana uygulayıcı olan öğretmenin eğitiminin ihmal edilmiş olmasına bağlamaktadır.

Serbest etkinlik uygulaması herhangi bir pilot uygulama yapılmadan, öğretmenlere uygulama konusunda bir eğitim ya da uygulamayı açıklayıcı veya destekleyici bir doküman verilmeden uygulamaya geçirilmiştir. Bu araştırma ile görüşleri, önerileri ve ihtiyaçları dikkate alınmadan uygulamaya geçirilen Serbest etkinlik uygulamasına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri ve onlar açısından nasıl algılandığı, öğretmenlerin bu konudaki bilgi eksikliğinin uygulamadaki etkilerinin neler olabileceği belirlenmeye çalışılmaktadır.

Serbest etkinliklerin uygulanışında yapılacak etkinlikleri öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda belirleme görevinin tamamen öğretmenlere bırakıldığı görülmektedir. Öğretmene sağlanan bu özerklik ilk bakışta olumlu gibi görünse de, okulların sınıf mevcutları ve alt yapı özellikleri dikkate alındığında bu durumun uygulamada bazı sorunlar yaratması da olası görülmektedir. Bu kadar esnek bir programın öğretmenlere herhangi bir eğitim verilmeden, öğretmenlerin inisiyatifine bırakılmasının uygulamada ortaya çıkaracağı sonuçlar bu araştırmanın önemsediği bir diğer konudur. Helvacı ve Kırcı (2010) yaptığı araştırmada okullarda değişim ve yenileşme girişimlerini engelleyen en önemli faktörlerin başında, okulun ekonomik

sıkıntılarının ve devletin okullara gerekli maddi olanakları yeterince sunamamasının ve bununla birlikte okulların bina, donanım ve fiziki açıdan yetersiz oluşunun görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu araştırma ile serbest etkinlik uygulamasında, okulların olanaklarının uygulamada farklılıklara neden olup olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır.

Eğitim alanında yapılan birçok değişiklik toplum üzerindeki etkileri yeterince düşünülmeden oldukça hızlı bir biçimde ve tamamen politik kaygılarla yapılmaktadır. MEB'in ilköğretim okulları haftalık ders çizelgesinde yaptığı bir değişiklikle serbest etkinlikler uygulamasına geçmesi bu eğilimin devam ettiğinin kanıtlarından biridir. Bu araştırma ile hızlı bir şekilde uygulamasına başlanan serbest etkinlikler kapsamında okullarda neler yapıldığı, başka bir deyişle oldukça hızlı bir biçimde alınan bu kararın uygulamadaki durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Serbest etkinlik uygulaması, haftalık ders çizelgesinde temel dersler kadar ders saatine sahiptir. Temel derslerin programları ve içeriği belli olmasına rağmen serbest etkinlik uygulamasının bir programı yoktur. Bunun yanı sıra uygulama Türkçe, hayat bilgisi, fen ve teknoloji ders saatleri birer saat azaltılmış ve o saatler serbest etkinlik saati olarak haftalık ders çizelgesine eklenmiştir. Yukarıda belirtilen mihver derslerin saatleri azaltılmış olmasına rağmen bu derslerin içerik ve kazanımlarında bir değişiklik yapılmamıştır. Yine bu araştırma ile serbest etkinlik uygulamasının saatleri azaltılan derslerin öğretimini nasıl etkilediği de belirlenmeye çalışılmıştır.

Serbest etkinlik uygulamasında öğretmenlerin neleri yapıp neleri yapamadıkları ya da yapmayı tercih etmediklerini ortaya koymak ve öneriler sunmak, öğrenci kazanımlarını artırmak amacıyla geçildiği belirtilen bu uygulamanın amacına ne kadar hizmet ettiğini belirlemek bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte yapılan alan yazın taramasında görülmüştür ki, Serbest etkinlik uygulamasına ilişkin yapılan araştırmalar çoğunlukla öğretmenlerin bu uygulama ile ilgili görüşlerine dayalıdır. Ancak bu araştırma ile serbest etkinlik uygulaması konusunda öğrencilerin de görüşlerine başvurmaktadır.

Genel olarak bu araştırmada toplanan veriler; öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulaması kapsamında sınıflarında neler yaptıkları, planlanan

değişimle okullarda gerçekleştirilen uygulamalar arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu ve bu uygulamayı gerçekleştiren tarafların bu konuda neler düşündüklerini detayları ile ortaya koymak açısından önemli görülmüştür. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı da gözlem ve görüşme verilerinin sadece araştırmacı tarafından çözümlenmiş olmasıdır.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada veriler gözlem ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler ses kaydı altına alınarak veri kaybı önlenmeye çalışılırken, gözlemler sadece araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bu da araştırmanın bir sınırlılığıdır.

4. Tanımlar

Serbest Etkinlikler: Kişinin mesleksel, ailesel ve toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra özgür iradesiyle girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ya da becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraşlardır (Tezcan, 1982).

Serbest Etkinlikler Uygulaması: Türkiye'de, öğrencilerin yoğun eğitim-öğretim çalışmaları esnasında oluşan stres, kaygı gibi olumsuz duygularını azaltmak; derslere karşı dikkat ve motivasyonlarını artırmak amacıyla 2010 MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTK) kararıyla, İlköğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesinde yer alan derstir (TTK, 2010).

5. Kısaltmalar

G8 (Group of Eight): Kanada, Almanya, Fransa, İtalya, Japonya, Rusya, İngiltere ve Amerika'dan oluşan uluslar arası hükümetler forumudur.
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development): Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü.

SED: Sosyo Ekonomik Düzey

SEU: Serbest Etkinlikler Uygulaması

SBS: Seviye Belirleme Sınavı

SZE: Serbest Zaman Etkinlikleri

TALIS (Teaching and Learning International Survey): Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması.

TED: Türk Eğitim Derneği

TTK: Talim ve Terbiye Kurulu

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türkiye, 1990'lı yıllardan itibaren dünyadaki birçok gelişmekte olan ülke gibi eğitim alanında değişiklikler yapma yoluna giderek ilerlemeyi hedeflemektedir. Eğitim sisteminin süreç içindeki değişimini gözden geçirmek; eğitim politikası, felsefesi ve ekonomisi bakımından Türk eğitim sisteminin ne kadar ilerleyebildiğini gösterecek en temel yollardan biri olarak düşünülmektedir. Cumhuriyet döneminden başlayarak günümüze kadar yapılan değişiklikler incelendiğinde; serbest etkinlikler uygulamasına geçilmeden önce de benzer uygulamaların yapıldığı görülmektedir.

Bu bölümde Türkiye'de serbest etkinlik uygulaması ile benzerlik gösteren uygulamalar Cumhuriyet dönemi ile sınırlandırılmış ve bu alanda yapılan çalışmaların daha çok 1990'lardan sonra yoğunlaşması nedeniyle bu tarihten günümüze kadar olan süreç daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ardından çeşitli ülkelerde serbest etkinlikler uygulaması ile benzerlik gösteren bazı uygulamalar ele alınmış ve ülkemizde uygulanan program ile karşılaştırılmıştır.

1. Cumhuriyet'in İlanından Bugüne Eğitim Programlarında Serbest Etkinlikler Uygulaması ile Benzerlik Gösteren Uygulamalar

Cumhuriyet'in ilanının ardından eğitim politikasının temel hedefi, cumhuriyet esaslarını benimsemiş bireyler yetiştirmek olmuştur. Okullarda verilen dersler bu bağlamda şekillendirilmiş ve öğretmenlerin bu konuya özellikle dikkat etmeleri istenmiştir. Nitekim, 8 Eylül 1924 tarihli genelgede eğitimin yapısına ilişkin;

> ''Çocuklarımız kalplerinde ve ruhlarında Cumhuriyet için fedakâr olmak mefkûresini taşımalıdır. Okullar; insan ilişkileri, toplumsal yaşama kuralları, temizlik, düzen vs. gibi örnek alınacak eğitim vermelidir. Okullar ilim ve okuma zevkini vermelidir.''

açıklaması yapılmıştır (Akyüz,1985, 309). Böylece, öğrencilerin okul dışındaki yaşamlarına eğitimin sağlayabileceği katkıların önemine dikkat çekildiği söylenebilir. Bu dönemin devamında 1927 yılında MEB tarafından hazırlanan bir başka genelgede; ‘‘Dersler yalnızca kitaptan değil, hayat içinde öğretilmelidir.’’ ibaresi bulunmaktadır. Bu 1927 yılındaki eğitim faaliyetlerinin genel durumu dikkate alındığında oldukça önemli bir açıklama olduğu söylenebilir. Özellikle 1930-1945 yılları arasında ülke sorunlarının çözümü için yegâne yolun eğitimdeki yenileşmeler olduğu fark edilmeye başlanmıştır. Bunun sebebi olarak da; devletin kurumları içinde nitelikli bireylere olan ihtiyacın öne çıkması gösterilmiştir. Bu ihtiyacın da bireylere verilecek eğitim ile sağlanabileceği düşünülmektedir. Eğitimli birey ihtiyacının giderek artması, bireylerin gelişimlerine ve isteklerine önem verilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu eğilim 1962 yılında yapılan 7. Milli Eğitim Şurasında da kendini göstermiş ve şurada eğitimin amacı;

> “Zihin ve bedence sağlam, adaleti ve hakkaniyeti seven, insan değerlerini tanıyan, işe saygı duyan, sorumluluk duygusu taşıyan, hür ruhlu milli ülkü sahibi yurttaşlar yetiştireceğiz. Bütün çalışmalarımızda bu amacı arayacağız ve buna varmak için de karşılıklı anlayış, birlikte çalışma, akademik hürriyete saygı, yolumuz olacaktır. Gerçeği göz önünde tutacağız. Yaratıcı ruhu geliştireceğiz, kültür ve tekniği yapmaya ve yaymaya çalışan bir anlayış fikirlerimize hakim olacaktır. Herkese kabiliyetine göre eşit eğitim sağlayacağız.”

olarak belirtilmiştir (Deniz, 2001, 37). Bu yıllarda bireysel farklılıkların dikkate alınmasının yanı sıra, eğitim öğretim ortamının buna göre hazırlanmasının gerekliliği üzerinde de durulmaya başlandığı görülmektedir.

1968 ilkokul programında verilen zaman çizelgelerinde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerine ek olarak haftada 60 dakikalık “Eğitsel Çalışmalar”ın getirildiği görülmektedir. Programda bu çalışmaların kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

> “ ... bu çalışmalar, kitap okuma, sınıfça ders gezisi yapma, okulda konferans dinleme, temsil, müsamere ve film seyretme, okul bahçesinde tarım işleri ile uğraşma, ders aracı yapma, müzik ve beden eğitimi faaliyetlerine katılma, bayram töreni hazırlıkları ve sosyal kol çalışmaları ... şeklinde olacaktır.” (MEB, 1968, 265).

Bu programda söz edilen “Eğitsel Çalışmalar”ın, serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin geçmişteki ilk benzer adımlardan biri olduğu söylenebilir. Çizelge 1’de 1968 yılı ilkokul programının haftalık ders çizelgesi verilmiştir. Bu çizelgeye göre, Eğitsel Çalışmalar normal öğretim yapan okulların haftalık ders sürelerinde, birinci sınıfından beşinci sınıfına kadar haftada 60’şar dakika olarak yer almaktadır. Bu uygulamada eğitsel çalışmaların, bağımsız bir uygulama olarak değil 1, 2 ve 3. sınıflarda Hayat Bilgisi ile 4 ve 5. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler derslerinin içeriğinde yer almasına karar verilmiştir.

Çizelge 1. 1968 Programa Göre Normal Öğretim Yapan Okulların Haftalık Ders Süreleri

Dersler	**Sınıflar**									
	I. SINIF		II. SINIF		III.SINIF		IV. SINIF		V. SINIF	
	Dakika		Dakika		Dakika		Dakika		Dakika	
	Mık.	**Toplam**	**Mık.**	**Toplam**	**Mık.**	**Toplam**	**Mık.**	**Toplam**	**Mık.**	**Toplam**
Hayat Bilgisi	**200**		**240**		**240**					
Planlama	**120**		**120**		**120**					
Değerlendirme	**200**	**580**	**200**	**620**	**200**	**620**	**-**	**-**	**-**	**-**
Eğitsel Çalışmalar	**60**		**60**		**60**					
Sosyal Bilgiler							**240**		**240**	
Planlama							**50**		**50**	
Değerlendirme	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**80**	**430**	**80**	**430**
Eğitsel Çalışmalar							**60**		**60**	
Fen ve Tabiat Bilgisi							**200**		**200**	
Planlama							**70**	**390**	**70**	**390**
Değerlendirme	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**120**		**120**	
Din Bilgisi	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**40**		**40**	
Türkçe (yazı)	**400**		**360**		**360**		**240**		**240**	
Matematik	**200**		**200**		**200**		**160**		**200**	
Resim-is	**120**		**120**		**120**		**80**		**80**	
Müzik	**40**		**40**		**40**		**40**		**40**	
Beden Eğitimi	**80**		**80**		**80**		**40**		**40**	
Toplam		**1420**		**1420**		**1420**		**1420**		**1420**

(Akyüz, 2013, 181)

1970 yılında yapılan 8. Milli Eğitim Şurasında, Milli Eğitimin temel ilkelerinden; her yaştaki yurttaşları eşit eğitim olanakları içinde, istidat ve

kabiliyetlerine göre en üstün seviyede yetiştirmek arzusu, tekrar ifade edilmiştir.

Yine 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Milli Eğitimin genel amaçlarından biri; ''Öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak'' olarak belirtilmiştir. Kanunla belirlenen bu amaçla, eğitim sürecinde bireysel farklılıkların eğitimdeki öneminin giderek daha fazla fark edildiği ve vurgulandığı söylenebilir.

1973 yılından 1982 yılına kadar ki dönemde serbest etkinlikler uygulaması ile benzerlik gösteren bir değişiklik olmamıştır. 1968 yılında derslere eklenerek uygulanan Eğitsel Çalışmalar, 1981 yılında haftalık ders çizelgesinde ayrı bir ders olarak yeniden uygulamaya getirilmiştir. Çizelge 2'de 1981-1982 yılında hazırlanan haftalık ders dağılım çizelgesi verilmiştir.

Çizelge 2. 1982-1983 Eğitim Öğretim Yılı İlkokul Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi

	Sınıflar							
Dersler	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**
Türkçe	10	10	10	5	5	5	5	5
Matematik	5	5	5	4	4	4	4	4
Fen Bilgisi	3	3	3	3	3	3	3	3
Sosyal Bilgiler	3	3	3	3	3	3	3	3
T.C. Ve İnkılap Tarihi	–	–	–	–	–	–	–	2
Yabancı Dil	–	–	–	–	–	3	3	3
Ahlak	–	–	–	1	1	1	1	1
Din Bilgisi (isteğe bağlı)	–	–	–	1	1	1	1	1
Resim- İş	1	1	1	1	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	2	2	1
İş Eğitimi	–	–	–	4	4	6-8	6-8	6-8
Toplam	**25**	**25**	**25**	**25**	**25**	**30-32**	**30-32**	**30-32**
Rehberlik ve Eğitim Çalışmaları	–	–	–	–	–	3	3	3
Genel Toplam	**25**	**25**	**25**	**25**	**25**	**33-35**	**33-35**	**33-35**

Çizelgede, altıncı sınıftan sekizinci sınıfa kadar üçer saat Rehberlik ve Eğitim Çalışmaları dersi yer almıştır. Bu çizelgeye göre 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıfların haftada toplam 25 saat ders bulunmaktadır. 6, 7 ve 8. sınıflar için eğitsel çalışmalar dersinde öğrenciler gruplandırılarak Kızılay, gençlik, trafik, temizlik vb. eğitsel kollarda eğitilmektedir (Akyüz, 2008, 350). Eğitsel Çalışmalar, bireylerin istek ve ihtiyaçlarına göre gruplandırılarak çalışmaların yapıldığı bir ders olarak belirtilmektedir. Öğrencilerin mihver derslerden ayrı olarak gelişiminin desteklenmesi, ilgi ve ihtiyaçlarının önemsenmesi açısından Serbest Etkinlikler Uygulaması ile Eğitsel Çalışmalar benzerlik göstermektedir.

1996 yılına gelindiğinde, 15. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar incelendiğinde, okullarda bireysel gelişimi sağlayacak çalışmaların işe koşulması isteğinin devam ettiği söylenebilir. Aşağıda bu durumu destekleyen kararlardan bazıları verilmektedir:

> 4. Bahçe, salon, sahne, işlik, kitaplık, laboratuvar, spor salonu ve yüzme havuzu gibi ek ünitelerle birlikte her okul, bulunduğu çevrenin de yararlanabileceği tesisler olarak da düşünülmelidir (s.4).
> 17. Eğitim programlarının bilgi yükleme karakterli yapısı, yerini bilgiye ulaşma ve araştırma tekniklerinin kazanılmasına bırakmalıdır (s.5).
> 20. Ders saati sayıları ile haftalık ders programları çocukların bulundukları gelişim basamaklarına uygun olarak düzenlenmelidir (s.5).
> 24. Spor ve sanat eğitimine önem verilmeli, bu eğitime ders dışı etkinliklerle de ağırlık kazandırılmalıdır (s.5).
> 32. Eğitim ortamında sorumluluk paylaşmak, takım çalışması, alan önderliği üstlenme, öz eleştiri, kurumun eleştirisi, adaylık -seçim-oylama ile görev bölüşümü ve takibi gibi demokratik davranışları pekiştirici yaklaşım ve uygulamalar özendirilmelidir (s.6).
> 33. Yaratıcılık ve ifade becerileri geliştirilmelidir (s.6).

Bu kararların devamında 1997-1998 eğitim öğretim yılında ilkokulların haftalık ders çizelgesine “Bireysel ve Toplu Etkinlikler” dersi eklenmiştir. Bu ders sadece ilkokul 1, 2 ve 3. sınıfların haftalık ders çizelgelerine eklenmiş ve haftada 3 saat olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, Bireysel ve Toplu Etkinliklerin notla değerlendirilmemesi kararlaştırılmıştır. 4. sınıflarda ise bu saatlerin yerine seçmeli derslerin işlenmesine karar verilmiştir. Bireysel ve Toplu Etkinlikler dersinin amaçları; öğrencinin

> a) Okulu sevmesine, okuldaki bütün çalışmalardan zevk almasına,
> b) Duygu, düşünce ve isteklerini açık, etkileyici, doğru ve güzel bir Türkçe ile ifade etmesine,
> c) Her yönüyle (yetenekleri, ilgileri, duyguları, ihtiyaçları ve istekleri) kendini tanımasına ve geliştirmesine,
> d) Tercih yapma, karar verme, seçim yapma, problem çözmede yeterli konuma gelmesine ve kendine güven duymasına,
> e) Grup içinde olumlu insan ilişkileri kurabilmesi için gerekli tutum ve becerileri kazanabilmesine yardımcı olmak,

şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2003, 638). 1998 yılı 2492 sayılı Eylül ayı Tebliğler Dergisinde, Bireysel ve Toplu Etkinlikler dersinde uygulanabilecek etkinlik ve türlerine ilişkin;

> ‘‘Öğrencilerin bireysel farklılıkları ve seviye grupları dikkate alınarak kültürel ve eğitici çalışmalar, halkoyunları, gösteri, konser ve müzik; monolog, diyalog, grup tartışmaları; güzel konuşma ve yazma, güzel yazı çalışmaları, sergi düzenleme ve gezip görme; gezi, gözlem ve incelemeler, bilmece, bulmaca, atışma, sayışma, şarkı ve türkü söyleme, soru sorma ve cevaplama, bildiklerini, düşündüklerini ve duyduklarını anlatma oyun ve beden eğitimi; TV seyretme, bilgisayar oyunları, bahçe etkinlikleri, koleksiyonculuk, bitki ve çiçek yetiştirme vb. etkinlikler yapılır.’’

açıklaması yapılmıştır.

Bireysel ve Toplu Etkinlikler saatlerinde diğer derslerin eksiklerinin tamamlanmaması, daha çok bireysel, bazı zamanlarda da toplu olarak yapılacak etkinliklerin tercih edilmesi, bu etkinliklerin tek tip olmaması ve etkinliklerin yapılacağı alanların zenginleştirilmesi gerektiği yönünde karar alındığı görülmektedir. Bireysel ve Toplu Etkinliklerin not ile değerlendirilmemesi, etkinlik türleri ve uygulamadan beklenenler bu konuda daha önce yapılan uygulamalar ile oldukça benzerlik göstermektedir. Bireysel ve Toplu Etkinlik saatlerinde aşağıda belirtilen noktalara dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB,1997, s17).

> - Müzik, Beden Eğitimi, Resim-iş, Türkçe gibi doğrudan veya dolaylı bağlantısı olan dersler dışında, bu saatlerde yalnızca amaca uygun çalışmalara yer verilmeli, diğer derslerin eksik kalan yönlerinin tamamlanması kesinlikle düşünülmektedir.
> - Demokratik ve sevgiye dayalı bir çalışma disiplini öngörülmeli, katı otoriter tutumlardan kesinlikle kaçınılmalı; çocukların rahatça konuşabilmesine, oynayabilmesine, kendini özgürce ifade edebilmesine fırsat verilmelidir.

- Çalışma alanları olabildiğince zenginleştirilmeli, bazı etkinliklerin tekrarı biçiminde tek düzeliğe meydan verilmemelidir.
- Gerektiğinde farklı sınıflarda aynı etkinliklerde bulunan öğrenciler bir araya gelip grup çalışmaları yapabilmelidir.
- Bir etkinlik saatinde aynı sınıfta, en az birkaç toplu, olabildiğince çok sayıda bireysel etkinliğe yer verilmelidir.
- Gerektiğinde bayramların, belirli gün ve haftaların hazırlıkları yapılabilir.
- Çalışmalar sadece dersliklerde yapılmamalı, etkinliklerin niteliklerine uygun olarak, aynı anda kütüphane, konferans salonu, spor salonu, bahçe, laboratuvar gibi yerlerden de yararlanılmalıdır.

Bu uygulamaya yaklaşık sekiz yıl devam edilmiştir ve ardından 13.01.2005 yılında MEB İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler uygulaması getirilmiştir. Bu uygulamanın amacı da genel anlamda eğitimde niteliğin arttırılması olarak belirlenmiştir. TTK 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararla "İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi"nde 2005 yılı için sadece ortaokullarda başlatılan yeni bir düzenleme daha yapmıştır. İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar için üçer saat uygulanan Bireysel ve Toplu Etkinlikler dersi kaldırılmış ve bu sınıflar için seçmeli derslerin belirlenmesi ve okutulması kararlaştırılmıştır. 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda ise Rehberlik ve Sosyal Etkinlikler uygulaması getirilmiştir. 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf düzeylerinde okutulacak seçmeli derslerin öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu seçmeli dersler Sanat Etkinlikleri (Drama, Tiyatro, Halkoyunları, Enstrüman, Resim, Fotoğrafçılık, Heykel vb.), Spor Etkinlikleri (Güreş, Futbol, Basketbol, Voleybol, Masa Tenisi vb.), Bilgisayar, Takviye ve Etüd Çalışmaları olarak belirlenmiştir. Bu noktada Rehberlik ve Sosyal Etkinlikler ile seçmeli derslerin benzer hedefler doğrultusunda belirlendikleri görülmektedir. Gerek seçmeli derslerin gerek Sosyal Etkinliklerin notla değerlendirilmemesi de aynı haftalık ders çizelgesinde belirtilmiştir. Önce ilkokul ardından ortaokul için uygulanmasına karar verilen Sosyal Etkinlikler, Bireysel ve Toplu Etkinlikler ile oldukça benzerlik göstermektedir.

MEB İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğinin beşinci maddesinde sosyal etkinliklerin amaçları;

> İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygı duyabilme,
> Kendini tanıyabilme, bireysel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerini geliştirebilme, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme,
> Çevreyi koruma bilinciyle hareket edebilme,
> Kendine ve çevresindekilere güven duyabilme,
> Planlı çalışma alışkanlığı edinebilme, serbest zamanlarını etkin ve verimli değerlendirebilme,
> Girişimci olabilme ve bunu başarı ile sürdürebilme, yeni durum ve ortamlara uyabilme,
> Savurganlığı önleme ve tutumlu olabilme,
> Bireysel farklılıklara saygılı olabilme; farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerleri hoşgörü ile karşılayabilme,
> Aldığı görevi istekle yapabilme, sorumluluk alabilme,
> Bireysel olarak veya başkalarıyla iş birliği içinde çevresindeki toplumsal sorunlarla ilgilenebilme ve bunların çözümüne katkı sağlayacak nitelikte projeler geliştirebilme ve uygulayabilme,
> Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme,

olarak belirlenmiştir (MEB, 2005, 83).

TTK 04.06.2007 tarih ve 111 sayılı kararla "İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi"nde yeni bir düzenleme daha yaparak Rehberlik ve Sosyal Etkinliklerin 1-3. sınıflarda yeniden uygulanmasına karar vermiştir. Bu süreçte seçmeli ders uygulamasına da devam edilmiştir.

MEB İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler **Y**önetmeliği'nde belirtilen amaçlar incelendiğinde, kapsamın oldukça geniş olduğu ve 1997-1998 ilköğretim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerle önemli ölçüde benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Bu yönetmelik ile daha önceden "Eğitsel Kol Çalışmaları" olarak adlandırılan uygulamanın "Öğrenci Kulüpleri" olarak tanımlandığı da dikkat çekmektedir. Tanımlama değişmiş olsa da hizmet içi öğretmen eğitimindeki eksiklikler, fiziki mekân ve materyal yetersizliği, rehberlik saati ile dönüşümlü olarak iki haftada bir saat uygulama yapılması gibi nedenlerle öğrenci kulüpleri de okullarda hedeflendiği gibi uygulanamamıştır (Ekinci, 2010, 39). Bu durum MEB'i daha farklı uygulamalar geliştirme konusunda yeni bir arayışa itmiştir.

İlkokullar için 1997 yılında Bireysel ve Toplu Etkinlikler, 2005 yılında Sosyal Etkinlikler uygulamalarına geçiş kararlarının temelinde, öğrencilerin öğrenme sürecinde daha aktif olmalarını sağlama ve sosyal becerilerinin

gelişimini destekleme amacı yer almaktadır. Öğrencileri öğrenimleri süresince etkin kılmak ve etkinlik içerisinde olumlu sosyal beceriler kazandırmak amacı giderek daha fazla önem kazanmıştır.

Sosyal beceriler kişilerin birbirileriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan hem gözlenebilir hem gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal ögeleri içeren, öğrenilebilir ve sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar, şeklinde tanımlanmaktadır (Yüksel, 2001). Sosyal beceriler bireyin yaşamını kolaylaştırıcı bir rol taşımaktadır. Bu nedenle bireyin kazanması istenilen önemli niteliklerden biri, sosyal becerilerinin gelişmiş olmasıdır. Genç (2005) bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesinin, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varmasının ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesinin bireyin toplumsal yaşamda gerekli olan sosyal becerileri kazanması ile mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Bacanlı (1999), sosyal becerilerin diğer insanlarla iletişimde bulunmayı kolaylaştırıcı olmasının yanında birey ve toplum yaşamında önemli role sahip olduklarını belirtmiştir.

İlköğretim toplumdaki tüm bireylerin sahip olmaları gerekli olan temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmakla sorumludur. Hiç kuşkusuz bireylerin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasında, toplumsal kurallara uymasında, sorumluluk yüklenebilmesinde, başkalarına yardım etmesinde, haklarını kullanabilmesinde sosyal becerilerinin önemi büyüktür. Çünkü bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesi, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varması ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi bireyin toplumsal yaşamda gerekli olan sosyal becerileri kazanması ile olanaklı olabilmektedir. Öğrencilere sosyal becerilerin kazandırılması, pekiştirilmesi ve bu becerilerin değişik ortamlarda uygulamaya dönüştürülmesi ilköğretimin önemli işlevleri arasında yer almaktadır (Çubukçu ve Gültekin, 2006,156).

Bu noktada sosyal becerileri destekleyebileceği düşünülen derslerin haftalık ders çizelgesine eklenmesi atılması gereken adımlardan ilki olarak görülmektedir. Bireysel ve Toplu Etkinlikler ile Sosyal Etkinliklerin ortak amacı yukarıda bahsedilen sosyal becerileri geliştirmek olarak belirtilmektedir.

2. Serbest Etkinlikler Uygulaması

‘‘Serbest Etkinlikler Uygulaması’’, dönemin Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu tarafından 21. 07. 2010 tarihinde, kamuoyuna bir basın açıklaması ile duyurulmuştur. Yapılan basın açıklamasında ilköğretim okulları haftalık ders çizelgesi’nde değişiklik yapıldığı ve bazı derslerin (Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji) haftalık ders saatleri azaltılarak buradan kazanılan ders saatlerinin serbest etkinliklere ayrıldığı belirtilmiştir. Bu değişikliğe gerekçe olarak, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarındaki öğrencilerin zorunlu ders yükünü hafifletmek, öğrencilere okulu daha çok sevdirmek, onların istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına ve ders seçmelerine olanak tanımak, gösterilmiştir (MEB, 2010a).

Serbest etkinlikler alan yazında, kişinin özgür iradesi ile girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ya da becerilerini geliştirme gibi bir dizi etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Tezcan,1981). Göçer (2004), serbest etkinlikleri kalıcı öğrenmeyi sağlayan ve bireylerin iletişim becerilerini geliştiren bir süreç olarak açıklamaktadır.

“Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP)”nde okul öncesi eğitimde serbest zaman etkinliklerini; eğitim kurumlarında öğretmen rehberliğinde, çocukların küçük gruplar halinde kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda ilgilendikleri etkinlikler olarak tanımlamaktadır (MEGEP, 2007,13).

Serbest etkinlikler ile öğrencilere uygun eğitim ortamları hazırlanarak onların bireysel özellikleri geliştirilmek istenmektedir. Başka bir ifade ile serbest etkinlikler aracılığıyla, çevresine karşı duyarlı, hayal gücünü kullanabilen, değişikliklere daha kolay uyum sağlayabilen, kendini ifade edebilen ve kendine güvenen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Öğrencilerin serbest etkinliklerde yapacakları çalışmaların desteklenmesi, öğrencinin tatminini sağlamakla birlikte, zenginleşebilmesinin yolunu açabileceği düşünülmektedir. Bu destek ve tatmini sağlayacak en önemli kişinin de öğretmen olduğu vurgulanmaktadır.

Yukarıda bahsedilen özellikleri öğrenciye kazandırması beklenen kişi olan öğretmenin de bu konularla bağlantılı olarak bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bandura’ya göre (1969), öğretmenin kişilik özellikleri

çocukların zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahip psikolojik güçtür (Akt. Sünbül, 1996, 9). Öncelikle öğretmen programın içeriğine ve yapısına hakim olmalıdır. Ancak bu sayede öğrencilerine gerekli yardım ve rehberliği yapabilecektir. Yapılan program değişikliklerinde, öğretmen merkezli ve öğrencinin sadece bir "kayıt cihazı" gibi görüldüğü geleneksel bir eğitimden, öğrencinin merkeze alındığı ve dolayısıyla öğrenme ortamlarının öğrencinin ihtiyaç ve ilgisine göre hazırlandığı, öğretmenin rehber olarak görüldüğü (Özpınar ve Arslan, 2008, 39) bir eğitim anlayışının temel aldığını bilinmektedir. Eğitim öğretim etkinliklerinin eksiksiz yürütülebilmesi için kilit noktada olan öğretmenlerin öğretme çabasından ziyade 'öğrenmeyi öğretme' çabasında olmaları gerektiği giderek daha anlamlı görülmektedir.

Büyüköztürk ve diğ. (2009) politik, sosyal ve ekonomik değişimlerin beraberinde eğitim alanında da değişimler getirdiğini; eğitimin çıktılarının ise bu değişimle tutarlı olması gerektiğini, ancak son zamanlarda toplumların eğitimde gerekli ilerlemeyi sağlayamadıklarını; öğretmenlerin de bu değişimlerle başedemediklerini ifade etmektedir. Serbest etkinlikler uygulamasının gerekçeleri de yukarıda belirtilen değişimlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler bireylerdeki değişimin mimarı olarak düşünüldüğünde; başarının temel noktasındaki kişinin öğretmen olduğu yadsınamaz bir gerçek olmaktadır.

İlköğretim programlarına ilişkin çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların büyük çoğunluğunun programın uygulamadaki etkililiği, öğretmenin rol ve görevlerinin değerlendirilmesi, öğretmenlerin hazırbulunuşluk düzeylerinin ve eğitim gereksinimlerinin belirlenmesinin üzerinde durduğu görülmektedir (Akt: Arslan ve Özpınar, 2008, 40). Öğretmenler arasındaki farklılıklar bu niteliklere sahip olup olmamakla ilgilidir. Yenilikçi, değişmeyi ve gelişmeyi sağlayıcı elemanları eğitimin içerisinde işlevsel tutmak, özgür ve entelektüel bakış açısına sahip olmak bir öğretmende olması beklenen nitelikler arasında dile getirilmektedir.

TTK, 18. Milli Eğitim Şurasında (2010); bu beklentiye yönelik olarak *"değişik eğitim öğretim etkinlikleri, alandaki yenilikleri ve öğretmenlerin uygulamadaki görüş ve düşüncelerini yansıtan yayınlar yapılmalı, birim ve bireylere ulaştırılmalıdır",* şeklinde karar alınmıştır. Bununla birlikte alınan

kararlar arasında; öğretmen yetiştiren kurumlarda, öğrencilerin öğretmen yeterliklerini ve özellikle iletişim becerilerini kazanmış olarak mezun olmalarının sağlanması ve fakültelerde yetiştirilen öğretmenler arasında niteliksel açıdan farklılıkların olması nedeniyle öğretmen yetiştiren kurumlarda ara verilen akreditasyon çalışmalarının yeniden başlatılması yönünde kararlar alınmaktadır. Bu kararlar yine öğretmenlerin yeterlik düzeyleri ve gelişimlerini vurgulaması açısından önemli görülmektedir. Öğretmenlere serbest etkinlikler uygulamasının daha verimli olabilmesi adına uygulama konusunda gerekli eğitimin sağlanması gerekmektedir.

OECD'nin gerçekleştirdiği Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması'nın (TALIS) raporu 2010 yılında yayınlanmış ve araştırma sonucunda Türkiye'deki öğretmen nitelikleri ve sınıf uygulamaları boyutlarıyla birçok konuda sorunlar ele alınmıştır. TALIS (MEB, 2010d) raporuna göre Türkiye'ye ilişkin bazı bulgular aşağıda özetlenmiştir:

a) Öğretmenler nitelikli öğretimi gerçekleştiremedikleri ve verilen eğitimin nitelikli olmamasının nedenleri olarak, öğretmene öğretiminde destek personelin olmaması, sınıf içinde kullanılacak araç-gereç ile yeterli kütüphane hizmetlerinin olmaması ve sınıfların kalabalık olması belirtilmiştir.

b) Türkiye'den araştırmaya katılan öğretmenlerin üçte biri mesleki gelişim faaliyetlerine katılmadıklarını, mesleki gelişim faaliyetlerine genellikle erkek öğretmenlerin katıldığı, mesleki gelişim etkinliklerine katılanların gün sayısının üç günden az olduğu, verilen eğitimin evrensel eğitimden uzak olduğu ifade edilmiştir.

c) Türkiye'den araştırmaya katılan öğretmenler öğretimde geleneksel bilgi aktarımı ile yapılandırmacı yaklaşımı entegre ettiklerini ifade etmişlerdir.

d) Öğretmenlerin meslektaşlarıyla işbirliği yapma düzeylerinin düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

e) Türkiye'den araştırmaya katılan öğretmenlerin hem eğitim öğretime hem sınıf içi disipline az zaman ayırdıkları belirtilmiştir.

f) Öğretmenlerin inançları ve davranışları arasında farklılıkların (tutarsızlıkların) olduğu görülmüştür.

Bu nedenle öğretme ve öğrenmenin anlamı, günümüz koşulları ve gelecek vizyonu çerçevesinde öğretmenlerin neleri bileceği ve neleri

yapabileceği konusunda ortak bir anlayış, temel kabuller, tercihler ve bakış açıları tanımlanarak, öğretmenlik mesleği yeterlikleri için bir kavramsal çerçeve oluşturulması gerekmektedir (TED, 2009, 143).

MEB, geliştirdiği programları uygulamaya başlamadan önce bu programı uygulayacak öğretmenleri bu yeni role hazırlaması gerektiği düşünülmektedir. Bu durum serbest etkinlikler uygulamasında da görülmektedir. MEB, serbest etkinlikler uygulamasına geçerken bilimsel alt yapının yanında; gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar, akademik çevreler ve alandan gelen dönütler ile 15-16 Mart 2010 tarihinde yapılan İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Uygulanan Haftalık Ders Çizelgelerinin Değerlendirilmesi Çalıştayı sonuçlarının temel alındığını açıklamaktadır. Söz konusu çalıştayda ilköğretim ve ortaöğretim haftalık ders saatleri ve seçmeli derslerin nasıl olacağı bakanlığın ilgili birimleri, bakanlık ve ilköğretim müfettişleri, yönetici, öğretmen, öğrenci, veli, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ile kamu kurum ve kuruluşlarında görevli bazı kişilerin katılımıyla tartışıldığı belirtilmektedir.

Çalıştayda ilk ve ortaöğretim kurumlarında haftalık toplam ders saatlerinin yeterli olup olmadığı, ortak dersler, alan ve dal dersleri arasındaki oran, seçmeli derslerin seçiminde ve uygulanmasındaki sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili çalışmalar yapıldığı belirtilmekle birlikte bu çalışmaların hiçbirinin kamuoyuyla paylaşılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla yapılan alan yazın taramasında bu tür bir çalıştaya neden ihtiyaç duyulduğu, bu değişikliğin ardında ne tür bilimsel gerçeklerin var olduğu ve bu alanda hangi araştırma sonuçlarına dayalı olarak böyle bir düzenlemeye gidildiği konusunda bir çalışma ya da belgeye rastlanmamaktadır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu'ya ait aşağıda verilen alıntı bu değişime bir gerekçe gibi görünen ve ulaşılabilen tek kaynaktır.

> "Okul bir eğitim kurumu olmasının dışında aynı zamanda bir sosyal hayat alanıdır. Konuyla ilgili yapılan birçok araştırma da ders saatinin fazla olmasıyla başarı arasındaki ilişkinin düşüklüğünü ortaya koymaktadır. Bu gerçekten, öğrencilerin yaş gruplarından hareketle haftalık ders saati sayıları yeni eğitim-öğretim yılında uygulanacak şekilde yeniden düzenlenmiştir." (http://forum.memurlar.net/konu/974641).

Bu düzenleme bu dönemde yapılan birçok düzenleme gibi oldukça hızlı ve doğuracağı sorunlar ya da yaratacağı olumsuzluklar üzerinde yeterince tartışılmadan uygulamaya geçirilmiştir. Bu değişime göre ilköğretim okullarında haftalık 30 saat ders uygulamasına devam edilmesi, ancak ilk üç sınıfta beş; dört ve beşinci sınıfta ise dört saat serbest etkinliklerin yapılması kararlaştırılmıştır. Serbest etkinliklerin programa eklenmesinin gerekçesi olarak (MEB, 2010a);

a) Öğrencilerin zorunlu ders saatlerini azaltarak ders yüklerini hafifletmek,
b) Öğrencilere okulu daha çok sevdirmek,
c) Öğrencilerin istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına ve ders seçmelerine olanak tanımak,

gösterilmektedir.

Yukarıda sıralanan gerekçelerle Çizelge 3'de verilen 75 sayılı **"**İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi**"** hazırlanmış ve 2010-2011 öğretim yılından itibaren uygulanacağı kamuoyuna duyurulmuştur. Ardından Çizelge 4'te verilen Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün 19.06.2012 tarihli ve 9596 sayılı yazısı ile **"**İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi"nin kabulü ve 2012-2013 eğitim ve öğretim yılından itibaren birinci ve beşinci sınıflardan başlanmak üzere kademeli olarak uygulanması; kurulun 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı ile kabul edilen ve Çizelge 3'de verilen **"**İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesi"nin ise 2012-2013 eğitim ve öğretim yılından itibaren birinci ve beşinci sınıflardan başlanmak üzere kademeli olarak uygulamadan kaldırılması kararlaştırılmıştır.

Aşağıda 2012-2013 eğitim öğretim yılında kademeli olarak uygulamadan kaldırılacak olan 19.06.2012 tarihli ve 9596 sayılı haftalık ders çizelgesi verilmiştir. Bu çizelgeye göre, mihver dersler 1, 2 ve 3. sınıflarda 25 ders saati, 4. sınıflarda ise 26 ders saati olarak belirlenmiştir.

Çizelge 3. 2012-2013 Yılı Kademeli Olarak Uygulamadan Kaldırılacak Haftalık Ders Çizelgesi

DERSLER		SINIFLAR İlkokul			
		1	2	3	4
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	11	11	11	6
	Matematik	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	4	4	4	
	Fen Bilimleri				3
	Sosyal Bilgiler				3
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük				
	Yabancı Dil				3
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1
	Müzik	2	2	2	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım				
	Trafik Güvenliği				1
	Rehberlik ve Kariyer Planlama				
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI		25	25	25	26
	Yabancı Dil				
	Sanat Etkinlikleri				
	Spor Etkinlikleri				
	Düşünme Eğitimi				
	Halk Kültürü				
	Medya Okur Yazarlığı				
	Bilişim Teknolojileri				
	Satranç				
	Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi				
	Tarım				
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı					
SERBEST ETKİNLİKLER		5	5	5	4
TOPLAM DERS SAATİ		30	30	30	30

Çizelge 3'e göre zorunlu ders saati toplamı ilkokul 1, 2 ve 3. sınıfta 25, 4. sınıfta 26 saat olarak belirlenmiştir. Ders saatlerinin 30 ders saatine tamamlanması için 1, 2 ve 3. sınıfta 5, 4. sınıfta 4 ders saati serbest etkinlik uygulaması yapılması kararlaştırılmıştır. İlkokulun 1, 2, 3 ve 4.sınıflarında öğrenciler seçmeli dersler arasından tercihte bulunamamaktadır. Çizelgede bir önceki eğitim öğretim yılına göre Türkçe, Matematik, Görsel Sanatlar ve Müzik ders saatlerinin azaltıldığı görülmüştür. Ancak saatleri azaltılan bu derslerin öğretim programlarında herhangi bir değişiklik yapılmadığı belirlenmiştir.

Aşağıda 2012- 2013 eğitim öğretim yılında kademeli olarak uygulanmasına başlanan 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı haftalık ders çizelgesi verilmiştir.

Çizelge 4. 2012-2013 Yılı Kademeli Olarak Uygulanacak Haftalık Ders Çizelgesi

DERSLER			SINIFLAR İlkokul			
			1	2	3	4
ZORUNLU DERSLER		Türkçe	10	10	8	8
		Matematik	5	5	5	5
		Hayat Bilgisi	4	4	3	
		Fen Bilimleri			3	3
		Sosyal Bilgiler				3
		T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük				
		Yabancı Dil		2	2	2
		Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2
		Görsel Sanatlar	1	1	1	1
		Müzik	1	1	1	1
		Oyun ve Fiziki Etkinlikler	5	5	5	2
		Beden Eğitimi ve Spor				
		Teknoloji ve Tasarım				
		Trafik Güvenliği				1
		Rehberlik ve Kariyer Planlama				
		İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI			26	28	28	30
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'anı Kerim(4)				
		Hz. Muhammed'in Hayatı (4)				
		Temel Dini Bilgiler (2)				
	Dil ve Anlatım	Okuma Beceriler (1)				
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)				
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)				
		İletişim ve Sunum Becerileri (1)				
	Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)				
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)				
		Matematik Uygulamaları (4)				
		Çevre ve Bilim (1)				
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (4)				
	Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)				
		Müzik (4)				
		Spor ve Fiziki Etkinlikler (Alanlara Göre Modüler Oluşturulacaktır.) (4)				
		Drama (2)				
		Zeka Oyunları (4)				
	Sosyal Bilimler	Halk Kültürü (1)				
		Medya Okuryazarlığı (1)				
		Hukuk ve Adalet (1)				
		Düşünme Eğitimi (2)				
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						
SERBEST ETKİNLİKLER			4	2	2	
TOPLAM DERS SAATİ			30	30	30	30

Çizelge 4'e göre zorunlu ders saati toplamı ilkokul 1.sınıfta 26, 2 ve 3. sınıfta 28, 4. sınıfta 30 saat olarak belirlenmiştir. 1, 2 ve 3. sınıfta ders saatlerinin 30 ders saatine tamamlanması için 1. sınıfta 4; 2 ve 3. sınıfta 2 ders saati serbest etkinlik uygulaması yapılması kararlaştırılmıştır. İlkokulun 1, 2, 3 ve 4. sınıflarında öğrenciler seçmeli dersler arasından tercihte bulunamamaktadır.

2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulanmasına başlanan ders çizelgesinde; serbest etkinlikler uygulamasıyla oldukça benzeyen ve toplamda beş ders saati işlenecek olan "Oyun ve Fiziki Etkinlikler" zorunlu dersler kapsamında programa eklenmiştir. Bu dersin amacı;

> öğrencilerin yaşamları boyunca kullanacakları temel hareketler, aktif ve sağlıklı yaşam becerileri, kavramları ve stratejileri ile birlikte bunlarla ilişkili yaşam becerilerini geliştirerek bir sonraki eğitim düzeyine hazırlanmalarıdır. Öğrenciler oyun ve fiziki etkinliklere katılırken fiziksel, duygusal, sosyal, zihinsel vb. özelliklerini geliştirme ve bunlara bağlı sağlığını iyileştirme fırsatları elde etmek (MEB, 2011,8)

olarak ifade edilmiştir. Oyun ve fiziki etkinlikler sınıf içinde öğrenciler için birçok fırsat yaratma, öğrencilerin kendilerini tanıma, iletişim becerilerini geliştirme, sorgulama, çözüm odaklı olma gibi özelliklerin oluşumunu ve gelişimini desteklemeyi hedeflemektedir. Oyun ve fiziki etkinliklerin, serbest etkinlikler uygulaması ile benzer faaliyet ve çalışmaları içerdiği görülmektedir.

Çizelge 4'de Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersi için gerekli ders saatlerinin ayarlanması gerekçesiyle, serbest etkinlikler uygulaması 1. sınıfta 4; 2 ve 3. sınıfta 2'şer ders saatine indirilmiştir. 4. sınıfta ise tamamen kaldırılmıştır. Çizelge 4'e göre, 2012 yılında düzenlenen çizelgede serbest etkinlikleri uygulama kararının okullara bırakılmaktadır. Bu kararın serbest etkinliklerin uygulanabilirliği açısından sıkıntılar yaşatabileceği düşünülmektedir. Haftalık ders çizelgesinde bu şekilde yapılan hızlı değişimlerinin diğer dersler ile birlikte araştırmanın konusu olan serbest etkinliklerin uygulamasında da ortaya çıkaracağı durumlar belirlenmeye çalışılmaktadır.

Bununla birlikte Türkçe, matematik, görsel sanatlar, müzik derslerinin birer saat azaltıldığı ancak bu derslerin öğretim programlarında herhangi bir değişiklik yapılmadığı görülmektedir. 2, 3 ve 4. sınıf düzeylerinde ise 2'şer saat İngilizce, 3 ve 4. sınıf için Fen bilimleri dersi getirilmiştir.

Serbest etkinlikler için ayrılan saatlerde, okul ve çevrenin şartları ile öğrencilerin bireysel özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak; folklor, müsamere, konser, müzik, monolog, diyalog, grup tartışmaları, güzel konuşma-yazma, kitap okuma, dinleme, sergi düzenleme, gezi-gözlem, inceleme, bilmece, bulmaca, atışma, sayışma, şarkı ve türkü söyleme, soru sorma cevap verme, duygu ve düşüncelerini ifade etme, oyun, film izleme, bahçe etkinlikleri, bitki ve hayvan yetiştirme vb. etkinliklerin uygulanması beklenmektedir (MEB, 2010a).

Serbest etkinliklere ayrılan ders saatlerinin ayrı ayrı farklı günlerde veya blok olarak tek bir günde uygulanabileceği, istenirse tamamının aynı gün içinde de kullanılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, serbest etkinlikler saatinde neler yapılacağının zümre öğretmenler kurulunda aylık faaliyet raporu şeklinde belirlenmesi, yapılan tüm etkinliklerin bu plana göre uygulanması ve sınıf defterine işlenmesi gerektiği de belirtilmektedir (MEB, 2010a).

İlkokullarda serbest etkinlikler uygulamasının daha başlangıcında bazı sorunlarla karşılaşılabileceği düşünülmektedir. Bu sorunların en başında, serbest etkinliklere haftalık ders çizelgesinde uygun zaman ayırabilmek için Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji derslerinin haftalık ders saatleri birer saat azaltılmış olması gelmektedir. Ancak bu derslerin öğretim programlarında bir düzenlemeye gidilmemiştir. Belirli bir ders saatine göre ayarlandığı bilinen öğretim programlarının daha az ders saati ile uygulanmaya çalışılması sonucunda bazı kazanımların ele alınmaması ya da yeterince üzerinde durulmaması söz konusu olabileceği söylenebilmektedir. Bunun yanı sıra serbest etkinlikler uygulaması için ayrılan saatlerin, Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji dersleri için kullanılması sonucunu uygulamada karşılaşılabilir durumlardan olabileceği düşünülmektedir.

Bu sorunlardan bir diğeri, serbest etkinlikler uygulaması konusunda herhangi bir pilot uygulama yapılmadan uygulamaya geçilmiş olması, süreçte yaşanabilecek aksaklıkların belirlenmemesidir. Uygulamaya getirilen programın işlevselliğinin öncesinde denenmesi gerektiği göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Örneğin, öğretmenlerin ders içinde yaptıkları etkinlikler ile serbest etkinlikte önerilen etkinliklerin benzerlik göstermesi öğretmenlerin serbest etkinlik uygulamasını ayrı bir ders olarak görüp uygulama ihtiyacı

hissetmemelerine sebep olabileceği düşünülmektedir. Kitap okuma, güzel konuşma ve yazma, soru sorma, cevap verme gibi etkinliklere Türkçe dersinin içeriğinde önemli ölçüde yer verilmektedir. Öğretmenlerin Türkçe dersinde yaptıkları etkinlikleri, serbest etkinlikler uygulamasında tekrar etmeyi istemeyebilecekleri düşünülmektedir. Bu anlamda serbest etkinliklerin ayrı bir ders olarak belirlenmesinin önemi ve işlevselliğinin tartışılması gerekmektedir.

Bu bağlamda serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin çeşitli ülkelerde yapılan çalışmaları ya da benzerlik gösteren uygulamaları araştırmak ülkemizdeki uygulama ile karşılaştırmanın anlamlı olacağı düşünülmüştür. Yapılan alan yazın taramasında öncelikle Serbest Etkinlikler Uygulamasına benzer uygulamalar yürüten ülkeler belirlenmiş ve ilgili bölümler aşağıda özetle açıklanmıştır.

3. Çeşitli Ülkelerdeki Serbest Etkinlikler Uygulamasına Benzer Uygulamalar

Bu bölümde bazı G8 ve OECD ülkelerinin eğitim programları genel hatları ile incelenmiş, serbest etkinlikler ya da serbest etkinliklere benzeyen uygulamalar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu çerçevede, özellikle ülkelerin eğitim programları için ayırdıkları haftalık ders saatleri, ders saatlerine uygun konu alanı belirleme ve öğrenci ihtiyaçlarını göz önüne alarak yaptıkları değişiklikler ve uygulamalar göz önünde bulundurulmuştur. İngiltere, Japonya, Romanya ve Finlandiya'nın eğitim sistemlerinde serbest etkinliklere benzer uygulamalar olduğu belirlenmiş ve genel hatlarıyla verilmiştir. Bu ülkelerin seçilme nedeni, eğitim alanında yapılan uygulamaların ülkemizde uygulanmaya başlanan 'Serbest Etkinlikler Uygulaması' ile benzerlikler göstermesidir.

İngiltere'de eğitimi geliştirmek amacıyla hükümet stratejileri belirlenmiş ve bunların ışığında, 2004 yılından itibaren öğrencilerin kendi ihtiyaçlarına uygun olan programları izleyebilmeleri ve onlara daha fazla fırsat sunmak amacıyla zorunlu ders sayısının azaltılmasına karar verilmiştir. Ders saatlerinin azaltılması ile birlikte tüm öğretmenlerden, okullarında her yetenek düzeyindeki öğrenciler için farklı çalışma olanakları bulunduğunu garanti altına almaları beklenmiştir. Bu çerçevede her öğretim alanı için asgari

düzeyde konu ve ders saati belirlemeye yönelik çalışmalar da artırılmıştır. Eğitim sistemi öğrenci ihtiyaçları üzerine odaklanarak eğitim ortamında sunulan olanakları en üst düzeye çıkarmayı hedeflemiştir. Diğer bir değişim ise, Galler'de standart ve zorunlu sınavların 7 yaşındaki öğrenciler için kaldırılması ve yerine sadece öğretmen değerlendirmesinin getirilmesidir. Bu değişimle öğrenci kaygılarının azaltılması ve okul başarısının arttırılması hedeflenmiştir (Eurydice, 2005).

Ders saatlerini azaltmak ve ders içeriklerinin öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesine yönelik çalışmalar öğrenci merkezli eğitimin göstergeleri arasında sayılabilir. İngiltere ders saatlerini azaltırken, asgari düzeyde konu işlenmesine yönelik çalışmaları da yapmıştır. Türkiye'de ise, sadece bazı derslerin saatlerinde belirli bir azaltma yapılıp ders yükünün hafifletilebileceği yanılgısına düşülmüştür. Oysa bu derslerin öğretim programlarında herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir.

Serbest etkinlik uygulaması kapsamında incelen bir diğer ülke Japonya'dır. Japonya hem ekonomik hem de sosyal kalkınmada dikkati çeken ülkelerden biridir. Bunun en temel nedeni kuşkusuz eğitime verdiği önem, eğitim sisteminde yapılan nitelikli çalışmalar ve uygulamalardır. Ekinci, (2010), Japonya eğitim sisteminin yenileşme çalışmalarında üç ilkenin temel alındığını ve bunların; eğitimde bireysel niteliklere vurgu, yaşam boyu öğrenme anlayışının benimsenmesi ile küresel ve evrensel değerler doğrultusunda değişime ve yenileşmeye duyarlı bir yapı ve anlayışın kabul görmesi olduğunu belirtmektedir.

Japonya eğitim sisteminin özgün uygulamalarına yönelik örneklerden biri de kulüp etkinlikleridir. Japonya'da uygulanmakta olan kulüp etkinlikleri, ülkemizde 1997'de Bireysel ve Toplu Etkinlikler, 2005 yılında Sosyal Etkinlikler olarak uygulanan dersler ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Japonya'da uygulanan kulüp etkinlikleri hem serbest etkinlikler hem sosyal etkinlikler uygulamasına örnek olabilecek bir yapıya sahiptir. Japon okullarında kulüp etkinlikleri oldukça önemsenen ve zorunlu kılınan eğitici çalışmaların başında gelmektedir. Gerekli şartlar ve durumlar sağlanarak etkinliklerin süresi öğrenciler tarafından belirlenebilmektedir. Aşağıda verilen alıntıda kulüp etkinliklerinin nasıl işlediği açıklanmaktadır:

> "15.30'da sona eren derslerden sonra her öğrencinin seçmek zorunda olduğu en az bir kulübe katılımı ile etkinlikler başlar. Kulüp etkinliklerinde aktif olan ve yönlendiren, ortamı düzenleyerek tüm sürece hâkim olan tamamıyla öğrencilerdir. Öğretmen sadece rehberlik etmekte ve sorumlu olduğu grubun talepte bulunması halinde devreye girmektedir. Her okulda spor, müzik, geleneksel sanatlar olmak üzere (voleybol, basketbol, masa tenisi, kendo, judo, yazı sanatı, çay seremonisi vb.) 10'dan fazla kulüp vardır. Bu çalışmalara tüm öğrenciler aktif olarak katılır. Yaklaşık olarak her gün iki saat olarak uygulanan bu etkinliklere öğrencilerin taleplerine göre daha geç saatlere kadar devam edilebilmektedir. Okulların fiziki imkânları bu etkinlikleri yapmaya uygun ve yeterli araç-gereçle donatılmıştır (Ekinci, 2010, 39).

Ülkemizde ise sosyal etkinlikler ve serbest etkinlikler için okullarda yeterli altyapı sağlanmamıştır. Japonya örneğinde görüldüğü gibi, öğrencilerin bireysel özelliklerinin geliştirilmesi için okullar tüm olanakları sunmaktadır. Japonya'da günde iki saat olarak uygulanan etkinlikler, ülkemizde 15 günde bir saat olarak uygulanmaktadır.

Romanya'da ilkokul düzeyinde haftalık ders saati 18-20 saat arasında değişiklik göstermektedir. Ders saatlerini belirlemede okul yönetimi ve öğretmenler yetkilidir. Her ders grubunun önemi, okuldan okula farklılık gösterebilmektedir. Okul yönetimi ve öğretmenler Eğitim Araştırma Bakanlığınca sağlanan esnekliklere rağmen yaptıkları çalışmaları yetkililere sunmak zorundadırlar. Romanya öğretim programı reformunun amaçları içerisinde; bireysel eğitim ve öğretim ihtiyaçlarına ve toplum içerisinde meydana gelen değişimlere uygun olarak öğretim programlarının ayarlanması vardır (Eurydice, 2005).

Romanya eğitim sistemi öğretmene özerklik sağlayarak öğrencilerin bireysel özelliklerini ortaya çıkaracak çalışmaların yapılabilmesinin yolunu açmıştır. Öğretmenler ders gruplarına ayrılacak ders saatini belirleme, geriye kalan ders saatlerini öğrenciye uygun olarak hazırlanacak etkinliklerle değerlendirme olanağına sahiptirler. Benzer bir özerklik ülkemizde uygulanan serbest etkinlikler uygulamasında yapılmış, öğretmene benzer bir özerklik verilmiştir.

Finlandiya'da eğitim haftada beş tam gün olarak yapılmaktadır. Haftalık ders saati, öğrencinin devam ettiği kademeye ve alınan seçmeli derslerin sayısına bağlı olarak 19 – 30 saat arasında değişmektedir. Temel eğitimde sınıf mevcutlarına ilişkin bir standart bulunmamakla birlikte ortalama

20–25 öğrenci arasında olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, okullar ve yerel yönetim kendi amaçlarına uygun öğretim programını oluşturmaktadır. Finlandiya'da okul mimarisine de özel önem gösterilmektedir. Çok katlı binalar yerine geniş bahçeler içerisinde tek katlı yapılar tercih edilmektedir. Okul bahçelerindeki oyun ve etkinlik alanları ülkede uzun süren kış mevsimi de göz önünde bulundurularak düzenlenmektedir. Finlandiya okul mimarisinin ayırıcı özelliği okul içindeki düzenlemeleridir. Okulların iç mimari sistemi rahatlık üzerine kurulmuştur. Öğrencilerin kendilerini ev ortamındaymış gibi hissetmeleri amaçlanmaktadır. Finlandiya okul olanaklarını arttırmak için ülke ekonomisinden eğitime önemli bir pay ayırmakta ve okul mimarisi öğrenci ihtiyaçlarına göre sürekli olarak yenilenmektedir (Eurydice, 2005).

Özetle, yukarıda bahsedilen ülkelerin haftalık ders saati genellikle 25-30 saat arasındadır. Özellikle 1 ve 2. sınıfların haftalık ders saatleri diğer sınıflara göre daha azdır. Ülkelerin eğitim programlarında öğretmenlere sağlanan esneklik sayesinde ders dışı etkinliklere ayrılacak zaman mevcuttur. Öğretmenler bu ders saatlerini, çağın gerekliliklerini karşılayabilecek niteliklere sahip bireyleri yetiştirmenin esası olarak kabul edilen bireysel özelliklerin desteklenmesi ile ilgili etkinliklere ayırabilmektedirler. Eğitim yapıları 'öğrenci merkezli' olarak yapılandırılmaktadır. Bu sebeple yapılan çalışma ve aktivitelerde hep öğrencilerin istek, ihtiyaç ve gelişimi ön plana alınmıştır.

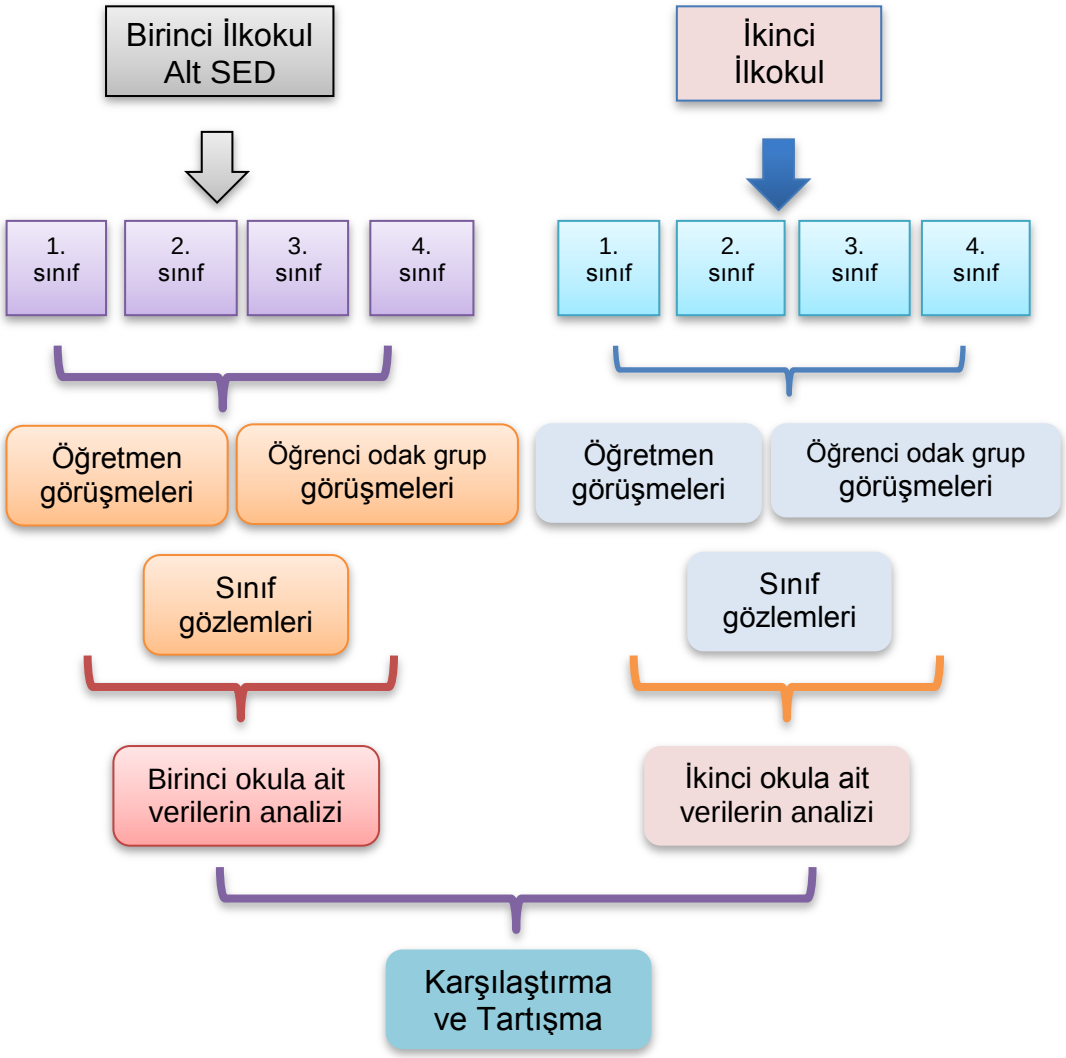
BÖLÜM III
YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynakları, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma örnek durum çalışması (case study) şeklinde desenlenmiş bir nitel araştırmadır. Nitel araştırmalarda durum çalışmalarının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerinde odaklanılır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, 77).

Araştırmada Yin'in (1984) belirlediği örnek durum desenlerinden bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır (Akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011, 291). Bu desende birden fazla kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durum söz konusudur. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve birbirleriyle karşılaştırılır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, 291). Bu desene göre fiziksel koşulları ve bulundukları bölgeler birbirinden farklı iki okul belirlenmiş ve bu okullarda serbest etkinlikler uygulamasının nasıl yürütüldüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu iki okul belirlenirken sınıf mevcutları, okulların fiziki şartları, destek personel sayıları, okulların bulundukları bölgeler gibi kriterler gözetilmiştir. Her iki okulda ait özellikler araştırmanın veri kaynakları bölümünde ayrıntısı ile anlatılmaktadır. Araştırmanın deseni aşağıdaki Şekil 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1. Araştırma Deseninin Şematik Gösterimi

Şekil 1'de de görüldüğü gibi araştırma probleminin belirlenmesinin ardından, hangi okullarda araştırmanın yapılacağı konusunda bir araştırma yapılarak Ankara ilinde bulunan iki okula karar verilmiştir. Daha sonra belirlenen okullarda 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda ders gözlemleriyle birlikte öğretmen görüşmeleri ve öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Ders gözlemleri, öğretmen görüşmeleri ve odak grup görüşmeleri her okulda farklı zamanlarda yürütülmüştür. Ardından elde edilen veriler birinci ve ikinci okula ilişkin ayrı ayrı analiz, karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

2. Veri Kaynakları

Araştırmada Ankara ili Sincan ve Çankaya ilçelerinden seçilen birer ilkokulda serbest etkinlikler uygulaması kapsamında yapılan etkinlikler gözlemlenmiş, öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak uygulamadaki mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aşağıda araştırma kapsamına alınan okullar, bu okullarda gözlem yapılan sınıflar ve odak grup görüşmesi yapılan öğrenciler ile görüşme yapılan öğretmenlerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir.

2.1. Araştırma Kapsamına Alınan İlkokullara İlişkin Bilgiler

Birinci Okul

Birinci okul Sincan ilçesinde bulunmakta olup 2006 yılında kurulmuştur. Okul alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin yaşadığı bir bölgededir. Okulda 43 öğretmen, 4 idareci, 1 memur ve 3 destek personel görev yapmaktadır. Okul müdürü 8 yıldır bu okulda görev yapmaktadır. Okulda 3 müdür yardımcısı bulunmakta ve biri 8, diğeri 4, bir diğeri de 3 yıldır bu kurumda görev yapmaktadır. Toplam 1100 öğrenci bulunan okulda, sınıf mevcutları 25-35 kişi arasında değişmektedir. Okulun derslik sayısı 19 olup, her sınıfta iki adet büyük, bir adet orta boy pano bulunmaktadır. Her sınıfta öğretmenin kendine ait bir sınıf dolabı ve masası vardır. Okuldaki her sınıfta projeksiyon cihazı bulunmaktadır.

Okulun ilk açıldığı yıldan bu yana kendi imkânları ile yapılanmaya ve yenilenmeye çalıştığı ve okulu yaptıran şahsın bazı dönemlerde okula maddi katkıda bulunduğu öğrenilmiştir. Okulun hemen karşısında, aynı bahçe içinde 2012-2013 eğitim- öğretim yılında açılan bir ortaokul mevcuttur. Bu ortaokul yapılırken okulun bahçesinin büyük bir kısmı kullanılmıştır. Bu nedenle inşaat için bölünen yerden geriye okul bahçesi için kalan alan yaklaşık olarak 250 metrekaredir. Bu alan yaklaşık bin yüz öğrenci için yeterli bir okul bahçesinin olmadığı anlamına gelmektedir. Haftalık ders çizelgesinde yer alan oyun ve fiziki etkinlikler dersi ya da serbest etkinliklerin uygulanabileceği ayrı bir salon bulunmamaktadır. Okulun müzik ve görsel sanatlar ile ilgili atölyesi de bulunmamaktadır. Fen ve teknoloji dersleri için tasarlanmış bir laboratuvar

bulunmakta ancak aktif kullanılmamaktadır. Laboratuvarın içerisinde yeterli malzeme ve araç-gereç bulunmamaktadır.

Okulun bir tane çok amaçlı salonu bulunmaktadır. Bu salon öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde düzenlenmemiştir. Salon; bodrum katında, karanlık, pencereleri tavan hizasında ve çok küçüktür. Personel yetersizliği nedeniyle bu salonun temizliği de yeteri kadar yapılamamaktadır.

Birinci okuldaki okul müdürü ve öğretmenlerinden üçü yüksek lisans yapmıştır. Okuldaki iki öğretmen model uçak eğitimi, iki öğretmen satranç eğitimi ve bir öğretmen de sivil savunma eğitimi almıştır. Öğretmenlerin mesleki gelişim faaliyetlerine katılımının fazla olmadığı görülmüştür. Okuldaki öğretmenlerin meslekteki kıdemleri 10-18 yıl arasında değişmektedir.

İkinci Okul

İkinci okul Ankara ili, Çankaya ilçesinde bulunmaktadır. Okul üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin yaşadığı bir bölgededir. 1999 yılında kurulan okulda 30 öğretmen, 2 idareci, 1 memur ve 6 destek personeli görev yapmaktadır. Okul müdürü 3 yıldır bu okulda görev yapmaktadır. Okulda 2 müdür yardımcısı bulunmakta ve biri 5, diğeri 4 yıldır bu kurumda görev yapmaktadır. Toplam 780 öğrencinin bulunduğu okulda sınıf mevcutları 40-45 kişi arasında değişmektedir. 18 dersliğin bulunduğu okulda her sınıfta üç adet büyük, iki adet orta boy pano bulunmaktadır. Her sınıfta öğretmenin kendine ait bir sınıf dolabı ve masası vardır. Okuldaki her sınıfta projeksiyon cihazı bulunmaktadır.

Okul ilk açıldığı yıldan bu yana velilerin ve okulu yaptıran kişinin destekleri ile sürekli olarak yapılandırılmaktadır. Oyun ve fiziki etkinlikler dersi ya da serbest etkinliklerin yapılabileceği bir salon, spor etkinliklerinin gerçekleştirebileceği spor salonları, yüzme havuzu, basketbol ve voleybol sahaları ve yeterli büyüklükte bir okul bahçesi bulunmaktadır. Okulda müzik ve görsel sanatlar dersleri için bir atölye de vardır. Fen ve teknoloji dersleri için tasarlanmış bir laboratuvar bulunmakta ve aktif olarak kullanılmaktadır. Bu okulda tiyatro, dans, jimnastik gibi derslerin yapılabileceği yeterli donanıma sahip salonlar bulunmaktadır. Öğretmenler çalışma yapmak istedikleri salonlardan randevu alarak faydalanabilmektedir. Bu okul Türkiye

ve Ankara içi birçok alandaki çalışma, etkinlik ve yarışmada ödüller kazanmıştır. Birçok kez Seviye Belirleme Sınavı'nda (SBS) il birinciliği kazanmış, akademik başarısı yüksek bir kurumdur.

Okuldaki müdür ve öğretmenlerden ikisi yüksek lisans yapmıştır. Okuldaki öğretmenlerden hemen hepsi hizmet içi eğitimlere katılmıştır. Okuldaki öğretmenlerin meslekteki kıdemleri 20-40 yıl arasında değişmektedir.

2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlere İlişkin Bilgiler

Okullar belirlendikten sonra öğretmen ve öğrenci görüşmeleri yapılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde bir amaçlı örnekleme türü olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki amaç, çeşitlilik arzeden durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, 109). Bu sayede her iki okul için hem öğretmen hem öğrenci açısından çeşitlilik sağlanmış, sonuçlar açısından ortaklıklar ve benzerliklerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sincan ilçesindeki birinci okulda araştırma kapsamında dersleri gözlenen ve görüşmeler yapılan öğretmenlerin bazı özellikleri ve sınıf mevcutları Çizelge 5'te verilmektedir.

Çizelge 5. Sincan İlçesindeki Birinci Okulda Araştırma Kapsamına Alınan Öğretmenlerin Özellikleri

Öğretmenler	Sınıf Mevcudu	Kurumunda Çalışma Yılı	Mesleki Kıdemi	Mezun Olduğu Üniversite ve Bölüm	Lisans üstü eğitim yapma durumu
1.Sınıf Öğretmeni	30	7	16	Marmara Üniversitesi, Kamu Yönetimi	Hayır
2.Sınıf Öğretmeni	27	7	14	Ankara Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü	Hayır
3.Sınıf Öğretmeni	29	7	18	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi	Hayır
4.Sınıf Öğretmeni	25	7	15	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü	Hayır

Sincan İlçesindeki birinci okulda araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin meslekteki kıdemi 14-18 yıl aralığında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tümünün bu okuldaki çalışma süreleri toplam 7 yıldır. Sınıflarındaki öğrenci sayıları ise 25-30 aralığında değişmektedir. Öğretmenlerin mezun oldukları bölümler incelendiğinde sadece 4.sınıf öğretmeninin sınıf öğretmenliği bölümünden, diğer öğretmenlerin ise farklı bölümlerden mezun oldukları görülmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan öğretmenlerden hiçbiri lisansüstü eğitim yapmamıştır.

Çankaya ilçesindeki birinci okulda araştırma kapsamında dersleri gözlenen ve görüşmeler yapılan öğretmenlerin bazı özellikleri ve sınıf mevcutları Çizelge 6'da verilmektedir.

Çizelge 6. Çankaya İlçesindeki İkinci Okulda Araştırma Kapsamına Alınan Öğretmenlerin Özellikleri

Öğretmenler	Sınıf Mevcudu	Bu Kurumda Çalışma Yılı	Mesleki Kıdemi	Mezun Olduğu Üniversite ve Bölüm	Lisans üstü eğitim yapma durumu
1. Sınıf Öğretmeni	39	6	39	Ağrı Kız İlköğretim Lisesi	Hayır
2. Sınıf Öğretmeni	33	13	33	Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Enstitüsü	Hayır
3. Sınıf Öğretmeni	38	2	23	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü	Hayır
4. Sınıf Öğretmeni	32	14	32	Demirci Eğitim Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Bölümü	Hayır

Çankaya ilçesindeki ikinci ilkokulda araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin meslekteki kıdemleri 23-39 yıl aralığında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu okuldaki çalışma süreleri ise 2-14 yıl aralığında değişmektedir. İkinci okulda 3 ve 4. sınıf öğretmeni Sınıf Öğretmenliği bölümünden, 1 ve 2. sınıf öğretmenleri ise Eğitim Enstitüsünden mezun olmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerden hiçbiri lisansüstü eğitim yapmamıştır.

Sincan İlçesindeki birinci ilkokul alt sosyo ekonomik düzeyde, Çankaya İlçesindeki ikinci ilkokul üst sosyo ekonomik düzeyde olması sebebiyle bu iki okul seçilmiştir. Bu sayede okullar arasında karşılaştırma yapmanın daha kolay olacağı düşünülmektedir. Okullar öğretmen ve idareci sayıları

bakımından benzerlik göstermektedir. Ancak Sincan İlçesindeki birinci ilkokulda görev yapan destek personel sayısı üç, Çankaya İlçesindeki ikinci okulda ise altıdır. Sincan İlçesindeki birinci okulda öğretmenler destek personel sayısı yeterli olmadığı için yeterince yardım alamamakta, ancak ikinci okulda destek personel sayısı yeterli olduğundan öğretmenlerin çalışmalarında yardımcı olabilmektedirler.

3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla ders gözlemi için gözlem formu, öğretmenler için görüşme formu ve öğrenciler için ise odak grup görüşme formu geliştirilmiştir. Aşağıda her bir veri toplama aracının geliştirilme sürecinde izlenen adımlar ayrıntılı olarak verilmektedir.

Serbest Etkinlik Gözlem Formu

Gözlem formu sınıf içerisinde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin neler yapıldığını belirlemek ve görüşmeler ile elde edilen verilerle karşılaştırma yapacak verileri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bir alan yazın taraması yapılmış ve öncelikle araştırma soruları çerçevesinde bir taslak form oluşturulmuştur. Ardından gözlem formu, araştırmanın amaçlarına ve uzman görüşlerine dayalı olarak detaylandırılmıştır.

Gözlem formu üç bölüm şeklinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde, derste uygulanan etkinliğin türünü, kim tarafından ve nasıl (blok ya da ayrı) gerçekleştirildiğini belirlemek üzere üç soru yer almaktadır.

İkinci bölümde, serbest etkinlik uygulamasının, sınıf içi uygulamasındaki eğitim durumları ile ilgili yirmi bir ifade yer almaktadır. Bu ifadeler çizelge şeklinde sunulmaktadır. Bu çizelge, etkinliklerin nasıl işlendiğini, öğrencilerin etkinlik sırasında nasıl hissettiklerini, nasıl davrandıklarını belirlemek üzere detaylandırılmış ifadelerden oluşmaktadır.

Gözlem formundaki sorular, serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yapıldığı, serbest etkinliklerin uygulamaya getiriliş gerekçeleri ile uygulanan etkinlikler arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu olmak üzere ilk iki araştırma sorusu etrafında yapılandırılmıştır.

"Etkinliğin amaçları öğrencilerle paylaşılır, öğrencilere etkinliği seçme şansı verilir, etkinlik öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarına göre yapılır, öğrencilerin etkinliğe katılımı yüksektir, etkinlik öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini (yaratıcı düşünme, araştırma yapma, problem çözme vb.) geliştirici niteliktedir, etkinlik öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirici niteliktedir, etkinlik bireysel, eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlenir.", gibi çeşitli ifadeler ile serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yapıldığı sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Gözlem formunda*, "Etkinliğe ayrılan süre uygundur, etkinliğin sadece belirli bir kısmı öğrenciler tarafından yapılır, etkinliğin tamamı öğrenciler tarafından yapılır, tüm sınıf aynı etkinliği yapar, öğretmen etkinlikle ilgili öğrenilenleri farklı teknikler kullanarak değerlendirir, öğretmen öğrencilere gereksinim duyduklarında gerekli yardım ve desteği verir."* gibi ifadeler ile serbest etkinliklere geçilme gerekçeleri ve uygulanan etkinlikler arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Bütün ifadeler, öğretmenin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin bakış açıları hakkında yorumda bulunulabileceği amacıyla hazırlanmıştır. Gözlem formunun son bölümü ise, araştırmacının dersin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini yazılı olarak not aldığı kısımdır. Bu sayede formda işaretlenen 21 eğitim ifadesinin yanı sıra gözden kaçabilecek durumların belirlenmesi ve ifadelerden elde veriler ile karşılaştırma yapılması hedeflenmiştir.

Eğitim durumlarına ilişkin çizelgede, her bir ifade için "Evet", "Hayır" ve "Bu etkinlik için geçerli değil" seçeneklerine göre işaretlenmesi gerekmektedir. Her etkinliğin farklı birçok uygulama şekli olduğundan ve eğitim durumlarına ait ifadelerin çeşitliliğinden dolayı "Evet" olarak işaretlenen bir ifadenin, diğer bir etkinlikte "Bu etkinlik için geçerli değil" olarak işaretlendiği durumlar olabilmektedir. Bu nedenle, sınıf içinde gözlem yapılırken etkinlikler sırasında gözlem formunda belirtilen durum gözlendiğinde 'Evet', gözlenmediğinde 'Hayır', duruma ilişkin herhangi bir gözlem yapılamadığında ise "Bu etkinlik için geçerli değil" seçeneğinin işaretlenmesi beklenmektedir. Gözlem formunun üçüncü bölümü ise, uygulanan etkinliklerin başlangıç, gelişme ve sonuç aşamasında neler yapıldığını belirlemek üzere hazırlanmış ve gözlemcinin izlediklerini yazılı olarak not aldığı kısımdan oluşmaktadır.

Gözlem formuna yukarıda bahsedilen son şekli verilmeden kapsam ve görünüş geçerliliği için uzmanların görüşüne sunulmuştur. Bu bağlamda bir ölçme ve değerlendirme uzmanı ve iki alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan gelen öneri ve eleştiriler ışığında form yeniden düzenlenmiştir. Gözlem formu uygulanmaya başlanmadan önce; birinci okulda araştırma kapsamına alınmayan 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeylerinde, toplamda dört saatlik ders gözlemi ile denenmiş ve bu deneme sürecinde ortaya çıkan eksiklikler düzeltilerek forma son sekli verilmiştir. Serbest Etkinlikler Gözlem formu EK-1'de verilmektedir.

Serbest Etkinlik Öğretmen Görüşme Formu

Serbest etkinlikler öğretmen görüşme formu, serbest etkinliklerin uygulamadaki durumunu, uygulama biçimine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek ve öğretmenlerin serbest etkinliklere ilişkin bakış açılarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulaması konusunda nasıl bilgi sahibi oldukları, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri hakkında neler bildikleri, serbest etkinlikler çerçevesinde yapılacak uygulamaları nasıl planladıkları, daha çok ne tür etkinlikleri yaptıkları ve bunun nedenleri, serbest etkinliklerin verimliliğini arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiğini düşündükleri hakkında sorular yöneltilmiştir.

Öğretmen görüşme formu araştırma sorularına cevap bulmak amacıyla iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım öğretmenlerin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla oluşturulan sorulardan, ikinci kısım ise, ne tür etkinlikler yaptıkları ve uygulamaya ilişkin neler düşündüklerini belirlemek için hazırlanmış 8 sorudan oluşmaktadır. Öğretmenlere; "*Serbest Etkinliklere geçilme gerekçeleri hakkında neler biliyorsunuz?, Serbest Etkinlikler için daha çok ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?, Etkili olduğunu düşündüğünüz etkinliklere ya da uygulamalara örnek verir misiniz?, Serbest Etkinlikler çerçevesinde yaptığınız çalışmaların öğrencilerinize ne gibi katkılar sağladığını düşünüyorsunuz?, Serbest Etkinliklerin uygulanabilirliğini ve verimliliğini arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?"* şeklinde sorular yöneltilmiştir.

Serbest etkinlikler öğretmen görüşme formunun görünüş ve kapsam geçerliliği için bir ölçme ve iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Uzmanlardan gelen öneri ve eleştiriler ışığında form yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen son taslak form araştırma yapılacak olan birinci ilkokuldaki araştırmaya katılmayacak olan üç öğretmen tarafından incelenmiştir. Öğretmenlerin formdaki soruların ifadelerinde net olmayan ya da anlaşılmayan bir yer olup olmadığına ilişkin görüşleri alınmış ve ardından görüşme formuna son şekli verilmiştir. Serbest Etkinlikler Öğretmen Görüşme Formu Ek-2'de verilmiştir.

Serbest Etkinlik Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu

Serbest etkinlikler öğrenci odak grup görüşme formu, serbest etkinlik uygulamasına ilişkin öğrencilerin görüşlerini belirlemek üzere hazırlanmıştır. Öğrencilere, *serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yaptıkları ve nasıl hazırlandıkları, çalışmalarda araç gereç kullanmaları gerektiğinde bunları nasıl elde ettikleri, yapılan çalışmaların nasıl değerlendirildiği, çalışmaların diğer dersleri nasıl etkilediği, etkinlikleri yaparken neler hissettikleri, uygulamanın daha etkili ve verimli olması için neler önerdikleri,* hakkında sorular yöneltilmiştir.

Serbest etkinlikler öğrenci odak grup görüşme formu yedi sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunun görünüş ve kapsam geçerliliği için bir ölçme ve iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Bu öneri ve eleştiriler ışığında form yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen son taslak araştırma yapılacak olan birinci ilkokuldaki araştırmaya katılmayacak olan öğrencilerin ve dört öğretmenin görüşlerine sunulmuştur. Böylece görüşme formundaki soruların ifadelerinde öğrenciler açısından net olmayan ya da anlaşılmayan ifadeler olup olmadığı belirlenerek forma son şekli verilmiştir. Serbest Etkinlikler Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu Ek-3'te verilmiştir.

4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama süreci ilk olarak birinci ve ikinci ilkokulda yapılan gözlemlerle başlamıştır. Sincan İlçesindeki birinci ilkokulda 01.10.2012 - 15.12.2012 tarihleri arasında, Çankaya İlçesindeki ikinci

ilkokulda ise 01.10.2012 - 20.12.2012 tarihleri arasında serbest etkinliklere ilişkin ders gözlemleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamındaki her iki okul ve sınıf düzeylerine göre planlanan ve gerçekleştirilebilen gözlem saatleri Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7. Birinci ve İkinci Okulda Planlanan ve Gerçekleştirilen Gözlem Saatlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

	1. Sınıf		2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf		Toplam	
	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati	Planlanan gözlem saati	Gerçekleştirilen gözlem saati
Birinci İlkokul	10	8	10	6	10	8	10	5	40	27
İkinci İlkokul	10	4	10	7	10	2	10	7	40	20

Serbest etkinlik uygulaması ile ilgili olarak birinci ilkokulda 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeyinde 10'ar saat olmak üzere toplamda 40 saatlik ders gözlemi yapılması hedeflenmiştir. Ancak haftalık ders çizelgesinde belirlenip araştırmacıya gözlem yapması için uygun olduğu bildirilen bazı gün ve saatlerde gözlem yapılamamıştır.

Birinci ilkokulda;

1. sınıf düzeyinde 2, 2. sınıf düzeyinde 4, 3. sınıf düzeyinde 2, 4. sınıf düzeyinde 5 ders saati gözleminde; serbest etkinlikler yerine haftalık ders çizelgesinde yer alan mihver dersler işlenmesi sebebiyle yapılması planlanan 40 saatlik gözlemin 13 saatinde gözlem yapılamamıştır.

İkinci ilkokulda; 1. sınıf düzeyinde 6, 2. sınıf düzeyinde 3, 3. sınıf düzeyinde 8, 4. sınıf düzeyinde 3 ders saati gözleminde; serbest etkinlikler yerine haftalık ders çizelgesinde yer alan mihver dersler işlenmesi sebebiyle yapılması planlanan 40 saatlik gözlemin sadece 20 saatinde gözlem yapılamamıştır.

Araştırmacı gözlem yapacağı sınıfa önceden giderek arka sıralarda bir yere oturmuş ve ders içerisinde katılımcı olmamıştır. Gözlemler

öğretmenlerin araştırmacıya verdiği randevulara göre gerçekleşmiş, ancak yine de verilen randevulardan bazılarında serbest etkinlik yapılacağı belirtilmiş olmasına rağmen bu uygulama dışında başka bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu durumda da araştırmacı ders sonuna kadar süreci gözlemlemiş ancak bu gözlemler analiz kapsamına alınmamıştır. Gözlemler araştırmacı tarafından bizzat yapılmış ancak araştırmacının başka bir gözlemci bulamaması nedeniyle yapılan gözlemler arasındaki tutarlık incelenememiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında her iki okul için sınıflarında gözlem yapılan öğretmenler ile bireysel yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Görüşme başlamadan önce ses kaydı için gerekli araç-gereç hazırlanmış, bu esnada öğretmenden ses kaydı alınması konusunda izin alınmış ve gizli tutulacağı söylenmiştir. Ses kaydına başlamadan önce öğretmenlere araştırmanın amacı ve görüşme süreci ile ilgili açıklamalar yapılmış ve ardından görüşmeye başlanmıştır. Görüşmeler okulun o günkü durumuna göre öğretmenler odasında ya da okul kütüphanesinde yapılmıştır. Ancak bazı öğretmen görüşmelerinde, görüşme yapılan yere giren bazı kişiler olmuş, bu kişiler görüşmeci ya da öğretmen tarafından nazikçe uyarılmış ve görüşme ortamından uzaklaşmaları sağlanmıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında öğrenci odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Her iki ilkokulda araştırma kapsamına alınan her sınıf düzeyi için ayrı ayrı oluşturulan sekiz odak grup görüşmesi yapılmıştır. Gruplar oluşturulurken kız ve erkek dengesi gözetilmiş ve katılımcıların gönüllü olarak katılmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Gönüllü öğrencilerin sayısının yeterli olmadığı durumlarda sınıf öğretmeninden yardım alınarak gruplar tamamlanmıştır. Her bir odak grupta 6 öğrenci bulunmuştur. Görüşmeler okul idaresi tarafından belirlenen yerlerde ve ders saatinde gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerinin süresi öğrencilerin sorulara yanıt verme konusundaki istekleri ile bağlantılı olarak değişkenlik göstermekle birlikte yaklaşık olarak 30 dakika sürmüştür. Görüşme süresince araştırmacı, cevapları yönlendiren bir ifade ya da yorum kullanmamaya özen göstermiştir. Araştırmacı sorulan sorulara verilen cevaplar ilgisiz olduğunda ya soruyu yeniden sorarak ya da dinledikten sonra konu ile ilgili yeni bir soru

yönelterek görüşmenin konudan uzaklaşmasını önlemeye çalışmıştır. Görüşmeler boyunca tüm öğrenciler sorulara yanıt vermeleri için cesaretlendirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirliğe İlişkin Çalışmalar

Araştırma verilerinin iç geçerliğini artırmak için araştırmada veri çeşitlemesi yöntemi kullanılmıştır. Veriler Gözlem Formu, Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu ve Öğretmen Görüşme formu olmak üzere üç farklı veri toplama aracı ile toplanmış ve önce ayrı ayrı, daha sonra karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011) veri çeşitlemesini; araştırma verilerinin toplanmasında birden fazla veri toplama yönteminin kullanılması ve toplanan verilerin birbirlerini destekleyici ve teyit edici biçimde sunulması olarak tanımlamaktadır. Bu sayede bir formdan elde edilen veri, diğer bir formdan elde edilen veriler ile karşılaştırılabilmiştir. Böylelikle elde edilen verilerin geçerlik ve güvenirlikleri artırılmaya çalışılmıştır. Gözlem ve görüşme formları için araştırmacı dışında uzmanların görüşleri alınmış, soruların araştırmanın amaçlarına ve katılımcılara uygunluğu, açıklığı ve anlaşılırlığı için uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Araştırma bulgularının dış geçerliliğini artırmak için araştırma örneklemini oluşturan her iki okul fiziki donanımları, sosyo ekonomik düzeyleri, öğretmen sayıları, destek personeli sayıları vb. açılardan ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Araştırmada uygulama yapılacak okulların ve öğretmenlerin seçiminde amaçlı örneklem stratejisi kullanılmıştır. İki okul, bulunduğu bölgenin sosyoekonomik düzeyine göre yüksek ve düşük sosyoekonomik düzeyi temsil etmek üzere seçilmiştir. Öğretmenler de farklı sınıf düzeylerini okutuyor olmalarına göre amaçlı olarak belirlenmiştir.

Araştırma verilerinin güvenirliğini sağlamak amacıyla, araştırmada izlenen yöntem, veri toplama araçlarının hangi aşamalardan geçilerek hazırlandığı, verilerin nasıl toplandığı ve veriler toplanırken araştırmacının nelere dikkat ettiği açıklanmıştır.

Araştırmacı bireysel varsayımlarının, ön yargılarının ve yönelimlerinin olabileceğinin farkında olup bu sebeple gözlem süresince derslere dahil olmamıştır. Gözlem sürecinde sadece izleyici olarak yer almıştır. Son olarak da araştırmada elde edilen tüm veriler diğer araştırmacılar tarafından

incelenebilecek biçimde ham veriler olarak saklanmıştır.

Araştırmada Kvale'in (1996) görüşme için belirlediği üç önemli etik konusu (gizlilik-confidentiality, onay –inform consent, sonuçlar hakkında bilgilendirme-consequences) dikkate alınmıştır. Araştırma süresince elde edilen veriler saklanırken, doküman haline getirilirken ve yorumlanırken araştırma etiğine özellikle dikkat edilmiştir. Verilerin gizliliğini sağlamak için araştırma kapsamına alınan okullar, görüşme yapılan öğretmen ve öğrencilerin tamamı için kodlar kullanılmıştır. Kodlamada, öğretmenlerin isimleri yerine önce sınıf düzeyi sonra büyük harfle kodu verilmiştir. Örneğin; 3.sınıf, E olarak kodlanmıştır. Öğrencilerin ismi kullanılmamış sadece konuşmayı yapan öğrencinin sınıf düzeyi verilmiştir. Örneğin; 2. sınıftan odak grup görüşmeye katılan öğrencilerinin cümlelerinin sonuna parantez içinde '2.sınıf' yazılarak belirtilmiştir. Araştırma iki farklı okulda yapıldığından okullar 'birinci' ve 'ikinci' olarak kodlanmış, açıklamalar yapılırken 'birinci okul, ikinci okul' şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler sırasında öğrenci ve öğretmenlere karşı saygılı bir tavır gösterilmiş, görüşme süresince bir problem yaşanmamıştır. Görüşmeler öncesinde öğretmenlere ve öğrencilere araştırmanın amacı, verilerin nerede kullanılacağı açıklanarak güven sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılmadan önce ses kaydı yapma konusunda katılımcıların onayları alınmıştır. Katılımcılar, araştırmaya katılmanın görüşme sürecinde ve sonrasında onları nasıl etkileyeceği konusunda da bilgilendirilmiştir.

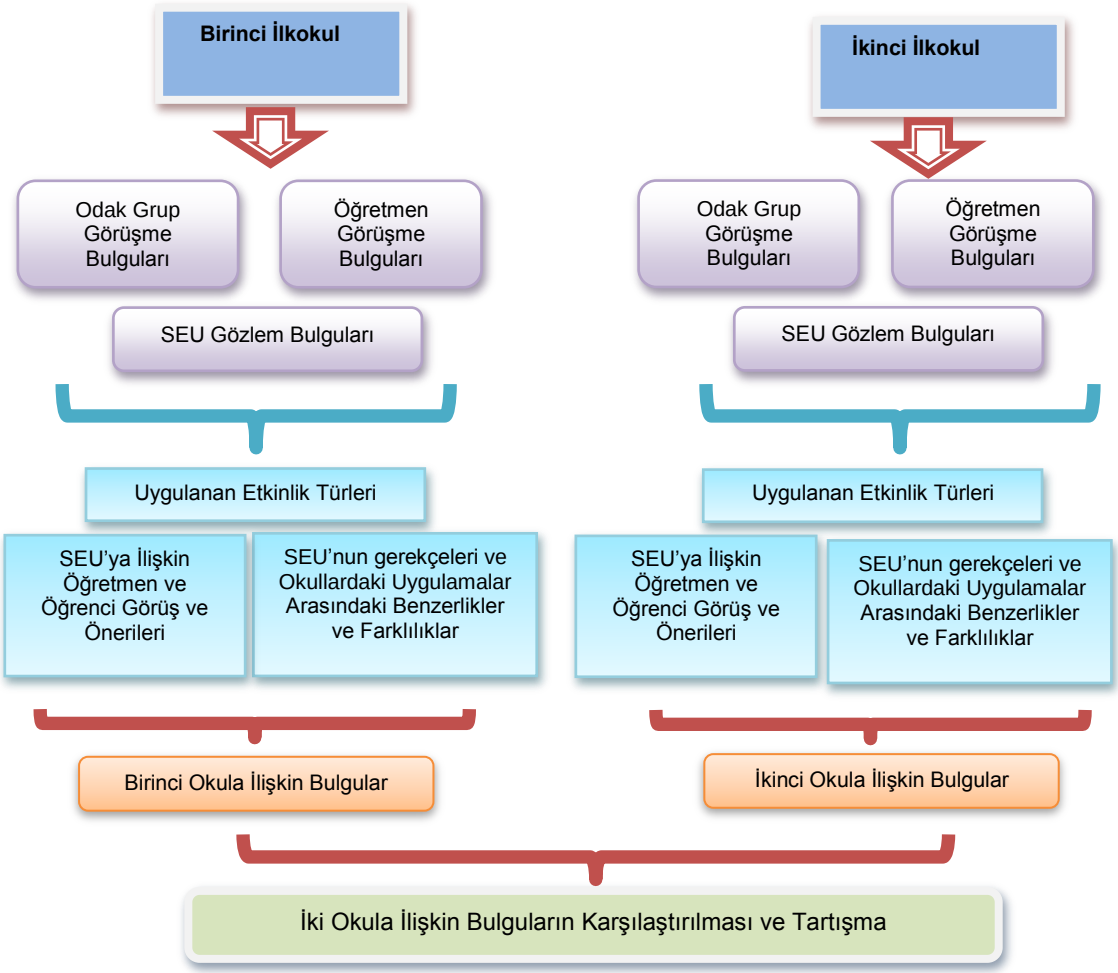
5. Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme verilerinin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede görüşülen ve gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amaçlanmaktadır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 224).

Verilerin analizinde önce birinci okula ait veriler, daha sonra da ikinci okula ait veriler analiz edilmiştir. Kayıt altına alınan öğretmen ve öğrenci görüşmeleri araştırmacı tarafından deşifre edilerek raporlaştırılmıştır. Bu aşamadan sonra metinler okunarak veriler araştırma soruları etrafında

gruplanmıştır. Her bir araştırma sorusuna karşılık gelen öğretmen ve öğrenci cevapları ilgili sorunun altında eklenmiştir. Araştırma sorularına göre gruplandırılan yanıtlar yorumlar yapılırken kullanılmıştır. Bu yorumlar, metinlerden alınan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Araştırmada elde edilen gözlem verilerinde bulunan 21 eğitim ifadesi, yine araştırma soruları çerçevesinde frekanslarına göre tablolaştırılmış ve görüşme sonuçları ile birlikte yorumlanmıştır. Formun üçüncü bölümünde gözlem esnasında tutulan yazılı notlar da görüşme verilerini desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Bu şekilde her iki okulun verileri hem ayrı hem karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Şekil 2'de verilerin analizinde izlenen aşamalar şematik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2. Verilerin Analizinde İzlenen Aşamalar

Verilerin analizi, serbest etkinliklerde ne tür çalışmalar yapıldığı, serbest etkinliklerin uygulamaya getiriliş gerekçeleri ile uygulanan etkinlikler arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu ve serbest etkinliklere ilişkin

öğretmen ve öğrencilerin görüş ve önerilerinin neler olduğu sorularına sırasıyla yanıt vermek üzere yapılandırılmıştır. Veriler birinci ve ikinci okul için yukarıda belirtilen sıra ile sunulmuştur. Ardından iki okul verileri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve tartışılmıştır.

BÖLÜM IV
BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde serbest etkinlikler uygulamasında birinci ve ikinci okula ilişkin bulgular sırasıyla; serbest etkinlikler uygulamasında gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin bulgular, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklara ilişkin bulgular, serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili olarak öğretmen görüş ve önerilerine ilişkin bulgular, serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili olarak öğrenci görüş ve önerilerine ilişkin bulgular başlıkları altında sunulmaktadır. Ayrıca, tartışma başlığı altında her iki okula ait veriler araştırma soruları çerçevesinde karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

1. Sincan İlçesindeki Birinci Okula İlişkin Bulgular

Bu bölümde bulgular; birinci okul için sırasıyla; “serbest etkinlikler uygulamasında okullarda gerçekleştirilen etkinlikler, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, serbest etkinlikler uygulaması hakkındaki öğretmen ve öğrenci görüşlerine ilişkin bulgular” başlıkları altında verilmektedir.

1.1. Serbest Etkinlikler Uygulamasında Birinci Okulda Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Bulgular

Birinci okulda yapılan 27 saatlik gözlem sonuçlarına göre serbest etkinlikler uygulaması kapsamında kitap okumanın en sık uygulanan etkinlik olduğu belirlenmiştir. Ancak kitap okuma, yapılan gözlem süresince birinci sınıflarda hiç gözlenmemiştir. Kitap okuma etkinliğini öğrencilerin güzel konuşma ve yazma konusunda gelişimlerini sağlayacak etkinlikler izlemektedir. Şarkı söyleme, oyun oynama, film izleme, dramatizasyon, şiir dinleme ve okuma uygulanan diğer etkinlik çeşitlerindendir. En az sıklıkla yapılan etkinlikler ise; bilmece ve bulmaca, boyama ve sınıf içi serbest faaliyetlerdir.

Gözlem sonuçlarına göre, serbest etkinlikler kapsamında birinci ilkokulda yapılan etkinliklerin neler olduğuna dair belirlemeler Çizelge 8'de verilmiştir.

Çizelge 8. Sincan İlçesindeki Birinci Okulda Serbest Etkinlikler Uygulaması Kapsamında Yapılan Etkinlikler

Etkinlikler	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam (f)
Kitap Okuma	-	3	2	2	**7**
Güzel Konuşma ve Yazma	3	-	1	1	**5**
Şarkı Söyleme	2	1	1	-	**4**
Oyun Oynama	-	2	-	-	**2**
Film İzleme	-	-	2	-	**2**
Dramatizasyon	2	-	-	-	**2**
Şiir Dinleme ve Okuma	-	-	-	2	**2**
Bilmece ve Bulmaca	-	-	1	-	**1**
Boyama Etkinliği	1	-	-	-	**1**
Sınıf İçi Serbest Faaliyetler	-	-	1	-	**1**

 Sınıf İçi Serbest Faaliyetler, öğretmenin sınıf içinde öğrencileri tamamen kendi hallerine bıraktığı zamanları ifade etmektedir.

Çizelge 8 incelendiğinde, uygulanan etkinlikler sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, şarkı söyleme 1. sınıf düzeyinde, oyun oynama 2. sınıf düzeyinde, film izleme 3. sınıf düzeyinde, şiir dinleme ve okuma 4. sınıf düzeyinde sıklıkla uygulanan diğer etkinliklerdir. Kitap okuma, güzel konuşma ve yazma ile şarkı söyleme etkinliklerinin hemen hemen tüm sınıf düzeylerinde uygulanan etkinlik türlerinin olduğu görülmüştür.

Serbest etkinlikler uygulaması kapsamında gözlem yapılan her sınıf düzeyinde etkinliklerin tamamı sınıf öğretmenleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu uygulama için haftalık ders dağıtım çizelgesinde ayrılan süre, gözlem yapılan tüm sınıf düzeylerinde ve yapılan ders gözlemlerinde görülmüştür ki, blok olarak değil, ayrı ayrı planlanmakta ve kullanmaktadır.

Gözlemlerden elde edilen verilerin yanı sıra birinci okulda her bir sınıf düzeyinde öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilere serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yaptıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlar çerçevesinde bu etkinliklerin; boyama etkinlikleri, kes-yapıştır, drama, oyun, film izleme, dans, test çözme, kitap okuma, şarkı söyleme ve resim yapma olduğu belirlenmiştir. Örneğin;

Bir de Şimşek Mc Quenn ve kankasını boyadık (1. sınıf).
Film izleriz. Resim yapıyoruz. Kitap okuyoruz (2.sınıf).
Baskı çalışması yapıyoruz. Şarkı söylüyoruz. Kes yapıştır da yapıyoruz (3.sınıf).
Kitap okuyoruz (4.sınıf).

Öğretmen ve öğrencilerin yanıtlarına göre uygulanan ortak etkinlikler, kitap okuma ve şarkı söylemedir. Bu etkinlikler için öğrencilerin önceden hazırlık yapmalarına gerek olmadığı öğrenciler tarafından ifade edilmektedir. Serbest etkinlik saatlerinde neler yapılacağı ile ilgili genellikle o gün haberdar olduklarını söyleyen öğrenciler, araç gereç gerektiği durumlarda bunu gerekirse evden getirdiklerini ancak etkinliklerde genelde araç ve gerece çok fazla ihtiyaç duymadıklarını ifade etmektedirler. Örneğin;

Araç gereçlerle ilgili fazla bir şey yok. Sadece aklımızı kullanıyoruz (4.sınıf).
Öğretmen ödeve yazıyor, sonra biz de getiriyoruz (3.sınıf).

1. sınıf öğrencileri ile yapılan odak grup görüşmesinde serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili farkındalıklarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrenciler serbest etkinlik ile ilgili sorulan soruları, müzik, beden eğitimi, görsel sanatlar dersi ile karıştırmaktadır. Özellikle 1.sınıfta yapılan harf boyama, rakamlar için nokta birleştirme etkinlikleri, öğrenciler tarafından serbest etkinlikler olarak algılamaktadır. Örneğin;

Öğretmen kopya kağıtları(fotokopi) veriyor.
Yerden yüksek oynuyoruz. Nokta birleştirmeler yapıyoruz.
Yakalambaç oynuyoruz (1.sınıf).

Serbest etkinlik uygulaması ile ilgili algı, sınıf düzeyi ile birlikte giderek artmaktadır. Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin serbest etkinlikleri; müzik, beden eğitimi ve görsel sanatlar derslerinden ayrı bir ders olarak dile getirmeye başladıkları fark edilmektedir.

Bunun yanı sıra 2. sınıf öğrencileri ile yapılan odak grup görüşmelerinde serbest etkinlik uygulamasına ilişkin; ‘‘Serbest etkinlik yerine ödevlerimizi yazıyoruz.’’ şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Bunun yanı sıra serbest etkinlikler uygulaması ders gözlemlerinin 4 saatinde, diğer derslere ilişkin konu tekrarı ya da bir önceki dersin devamını yaptıkları izlenmektedir.

Yapılan sınıf içi gözlemlerde alınan yazılı notlar incelendiğinde, öğretmenlerin etkinlik çeşitliliği sağlamaya ilişkin bir kaygı taşıdıkları fark edilmemektedir. Yapılan öğretmen görüşmelerinde bununla ilgili bir veri elde edilememiş olmasına rağmen, öğrenci görüşmeleri ve gözlemler bu durumu ortaya koymaktadır. Örneğin; 4. sınıflarla yapılan odak grup görüşmesinde

bir öğrenci aşağıda verilen alıntı ile bu derslerin genel olarak nasıl işlendiğini açıkça ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin serbest etkinlikleri daha çok diğer derslere takviye ve etüd olarak kullanmaya meyilli oldukları daha net görülmektedir.

Savaşları anlatan cd'ler izliyoruz. Öğretmenimiz kendi flashını getiriyor. Onda kraker (Eğitim Cd'si) var onları açıyor. Fen ve teknolojiden sorular falan çözüyoruz. Ondan sonra böyle. Berkay cd'leri (Eğitim Cd'si) koyuyor. Onlardan biraz ders çalışıyoruz (4.sınıf).

Bu noktada gözlem ve öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere ek olarak sınıf öğretmenlerinin cevapları da sunulmaktadır. Sınıf öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde, serbest etkinlikler uygulaması kapsamında ne tür etkinlikler yaptıkları ve bunları nasıl planladıklarına ilişkin sorular sorulmuştur. Aşağıda okuttukları sınıf düzeylerine göre öğretmenlerin bu konudaki görüşleri verilmektedir.

1. sınıf öğretmeni İ; serbest etkinliklerde çoğunlukla drama etkinliğini kullandığını ve bu sayede öğrencilerin sosyal hayatta karşılaştığı tehlikelerden korunmalarını hedeflediğini belirtmektedir. Ancak öğrenciler odak grup görüşmesi esnasında drama etkinliğinden öğretmen kadar vurgulu bahsetmemektedir. 8 saatlik ders gözleminin sadece bir ders saatinin yarısında dramanın daha doğru bir deyişle canlandırmaların/ dramatizasyonların yapıldığı görülmektedir. Sınıf öğretmeni kendini yorgun hissettiğinde de boyama çalışması yaptırdığını ya da film izlettiğini ifade etmektedir.

Hacivat ve karagöz oynatıyoruz. Sonra tiyatro oynuyoruz. Sonra normal yaşantıda onların başına gelebilecek kötülükleri temalaştırıp bazen kötü adam, bazen kız çocuğu rolünde oynuyorum. Para vererek çocukların kandırılabileceğini göstermek ya da kendilerine tacizde bulunanları hemen annelerine babalarına söylemeleri gerektiğini daha çok oyunlaştırarak veriyorum. Eğlenceli hale getiriyoruz.
Hayat bilgisindeki bazı davranışları burada temalaştırarak(canlandırmanın konusu haline getirmek) son saatteki serbest etkinlikte daha çok hoşlarına gidiyor. Gün içinde beni çok aşırı yorarlarsa fotokopi çektirip boya yaptırıyorum. Bu seferde kendimi dinlendiriyorum. Öğleye doğru acıkıyorlar. Ve çocuklarda bir hareketsizlik, bir bıkkınlık oluyor. Bir şey yaz desen yazmıyor. Bir şey çiz desen çizmiyor. En iyisi onlara bir şey seyrettirmek oluyor. Aktiften pasife geçiyorlar o son saatte. Serbest etkinlikte biraz seyirci olarak seyretmek hoşlarına gidiyor. Şu andaki uygulamam bu şekilde (1. sınıf, İ).

2. sınıf öğretmeni H; serbest etkinliklerde programının ve amaçlarının dışında uygulamalar yaptığına dair açıklamalar yapmaktadır. Sınıf içi uygulamalarda serbest etkinliği ilk olarak diğer derslerin devamı olarak kullandığını belirtmektedir. Bunun dışında film izlettiğini ve oyun oynattığını,

ancak oyun oynattığında da disiplin sorunu yaşadığını ve bu sebeple ders saatini azalttığını ifade etmektedir.

Benim için etkili olanlar matematik ve Türkçe'de geri kaldığım konuların tekrarı ve onlarla ilgili yaptığım etkinlikler. Bunun dışında düzeye uygun filmler seyrettiriyoruz. Oyun oynattırıyoruz. Ama oyunlarda disiplinle ilgili sıkıntı çok artıyor. Serbest etkinlikler çalışmasını tamamen öğrenciyi rahatlatmak için kullandığımızda diğer derslerde disiplinle ilgili sıkıntılar çıkıyor. Bu nedenle haftada beş saat değil de haftada bir ya da iki saat serbest etkinlik yapıyoruz. Bu saatlerde öğrencilerin isteklerini, diğer saatlerde biz kendi ders etkinliklerimiz olarak değerlendiriyoruz (2. sınıf, H).

3. sınıf öğretmeni E, serbest etkinlikler uygulamasında ne tür etkinlikler yaptığına yönelik soruya genel olarak uygulamayı eleştirici yanıtlar vermeyi tercih etmektedir. Yapılan serbest etkinlikler uygulaması gözlemleri incelendiğinde, öğretmenin sadece 2 dersi diğer derslerin yerine kullandığı görülmektedir.

4. sınıf öğretmeni F, serbest etkinlikler uygulamasında öğrencilerin eğlenmeleri ve rahatlamalarını sağlayacağı etkinlikleri uygulamayı tercih ettiğini belirtmektedir. Ancak yapılan on saatlik gözlemde sınıf öğretmeni serbest etkinlik uygulamasının 5 ders saatini uygulamamış, 5 ders saatinde ise öğrencilerin rahatlamalarına ve eğlenmelerine yönelik etkinlikler uyguladığı gözlenmektedir. Kitap okuma, güzel konuşma ve yazma, şiir dinleme ve okuma, soru-cevap bu öğretmenin serbest etkinlikler uygulamasında 4. sınıf öğretmeninin yaptırdığı etkinliklerdir.

Önce çocuğu çok zorlayıcı değil de eğlenceli şeyler, diğer derslerine katkıda bulunacak şeyler çerçevesinde yapılması. Eğlenceli geçmesi ve rahatlaması, ona çok bir yük bindirmemesi. Ben onu amaçlıyorum. Elimden geldiğince de uygulamaya çalışıyorum (4. sınıf, F).

Yukarıda belirtilen tüm yanıtlar ve gözlem sonuçları değerlendirildiğinde serbest etkinliklerde sıklıkla kitap okuma etkinliğinin tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin ifade ettikleri etkinliklerin bir kısmı gözlem sırasında izlenmemekle birlikte, öğrencilerin yanıtlarında da fark edilmemektedir.

Bu noktada sınıf öğretmenlerine serbest etkinlik uygulamasındaki bu etkinlikleri nasıl planladıkları sorusuna yanıtlamak da gerekmektedir. 1 ve 2. sınıf öğretmenleri serbest etkinlik uygulamasındaki etkinlikleri sene başında hazırladıkları yıllık planla belirlediklerini ancak hazırlanan yıllık planlara uymadıklarını belirtmektedir. 1. sınıf öğretmeni İ; bir yıllık plan hazırladıklarını

ancak planda belirtilen etkinlikleri zaten mihver dersleri işlerken kullandığını bu sebeple serbest etkinlikler uygulamasında yıllık planlara uymadığını vurgulamaktadır.

Çok açık ve net söyleyeyim. Yıllık plan bir yanda duruyor. Ama asla yıllık plana uyulmuyor. Hiç uymuyorum. Ha oradaki bazı şeyleri mutlaka yapıyorum. Ama onları ben zaten Türkçede, matematikte, hayat bilgisinde de yapıyorum. O plana uyup, işte ben serbest etkinlik bu plana göre kendimi bağlamıyorum (1. sınıf, İ).
Bunu senenin başında planlıyoruz. Bu planlara da genellikle uymuyoruz (2. sınıf, H).

3. sınıf öğretmeni E, serbest etkinlikler uygulamasının planlanması ile ilgili olarak; ‘‘Biz onları sene başı toplantımızda, zümrede planladık. Genelde sınıf içinde istediğimiz etkinlikleri yapıyoruz.’’ şeklinde açıklamaktadır. Bununla birlikte 4. sınıf öğretmeni F, serbest etkinlik uygulamasını diğer mihver dersleri destekleyen çalışmalar şeklinde işlediğini belirtmektedir.

Aslında biz bu yapılacak olanları derslerde yapıyoruz. Yıllık planda da var ama (4. sınıf, F).

Ayrıca farklı sınıf düzeylerinde yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilere uygulanacak etkinliklerin nasıl belirlendiği sorulmuş ve bu durum şöyle dile getirilmiştir:

Öğretmen söylüyor (1. sınıf).
Başkanımız ve öğretmenimiz belirliyor(2. sınıf).
Beşinci dersteyiz mesela. Öğretmen diyor, altıncı derse geçince serbest etkinlik yapacağız diyor. Öyle haberdar oluyoruz. Öğretmen belirliyor (3. sınıf).
Öğretmenimizin bir defteri var oradan yazıyor. %70-%80 öğretmenimizin dediği oluyor, %30 bizim dediğimiz.
Arada sırada öğretmen bizim fikrimizi alıyor.
Önceden haberdar olmuyoruz da öğretmen gelince defterine bakıyor böyle. Bize ne yapacağımızı söylüyor (4.sınıf).

Sonuç olarak yapılan gözlemler, öğrencilerle yapılan odak grup görüşmeleri ve öğretmen görüşmeleri ışığında; serbest etkinlikler uygulamasında etkinlik türlerinin, seçiminin ve planlanmasının öğretmenlerin kararı doğrultusunda belirlendiği ve yapıldığı görülmektedir. Uygulamada ne tür etkinliklerin yapılacağı konusunun öğretmenin inisiyatifinde olduğu ve uygulamaların da buna göre şekillendirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmenler, serbest etkinlikler planının sene başında hazırlandığını ancak bunun onlar için bağlayıcı olmadığını ifade etmişlerdir.

Veriler genel olarak değerlendirildiğinde serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda daha çok kitap okuma etkinliği yapılmasının nedeninin, sınıf içinde uygulanışı kolay olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kitap okumanın ardından şarkı söyleme, güzel konuşma ve

yazma etkinliği sık kullanılan diğer etkinliklerdir. Bu etkinliklerin de sınıf içinde uygulanması ve materyal gerektiğinde materyalin temininin kolay olması nedeniyle tercih edildiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra her sınıf düzeyinde öğrencilerin yeterli bir okuma hızına ulaştırılması isteğinden kaynaklı olarak okuma etkinliğinin sık uygulanıyor olabileceği düşünülmektedir.

Serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin gözlem ve görüşme verilerinin bazı durumlarda tutarlı olmadığı fark edilmektedir. Örneğin; 4. sınıf öğretmeni F uygulamaya ilişkin görüşme esnasında belirttiği etkinlikleri yapılan gözlemler boyunca uygulamadığı belirlenmiştir. Öğretmenin sıklıkla diğer derslere katkı sağlayacak etkinlik türlerini tercih ettiği ve uyguladığı görülmüştür. 3. sınıf öğretmeni E, serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin etkinlik türlerini görüşmede ifade etmemesine rağmen sınıf içi gözlemler göstermektedir ki, sınıf öğretmeni etkinlik çeşitliliğini sağlamakta ve bu uygulamayı yapmaya özen göstermektedir. Bununla birlikte serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin gözlem ve görüşme verilerinin tutarlı olduğu durumlar da olmuştur. 2. sınıf öğretmeni H, genellikle kendi istediği etkinlikleri yaptığını, diğer derslerin devamını yapmakta bir sakınca görmediğini ifade etmektedir. Yapılan gözlem ve görüşmeler de öğretmenin serbest etkinliklere ayrılan saatlerin neredeyse yarısını diğer derslerin devamı olarak kullandığını ortaya koymaktadır. 1. sınıf öğretmeni İ, serbest etkinliklerde yaptığını söylediği etkinliklerini sınıfında da gerçekleştirmekte, öğrenci ve öğretmenden elde edilen veriler benzerlik göstermektedir.

1.2. Serbest Etkinlikler Uygulamasına Geçilme Gerekçeleri İle Okullardaki Uygulamalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara İlişkin Bulgular

MEB serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçelerini, öğrencilerin ders yükünü hafifletmek, onların okulu sevmelerini sağlamak ve istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına yardımcı olmak, olarak açıkladığına daha önce de değinilmiştir. Bu gerekçelerin uygulamadaki durumunu belirlemek amacıyla öğretmen ve öğrencilere serbest etkinlikler

uygulaması hakkında neler bildiklerine ilişkin sorular yöneltilmiş ve alınan yanıtlar doğrultusunda yorumlar yapılmaktadır.

Öğretmenlere öncelikle serbest etkinlikler uygulaması hakkında ilk olarak nasıl bilgi sahibi oldukları ve bu uygulamaya geçilme gerekçeleri hakkında neler bildikleri sorulmaktadır. Bu şekilde öğretmenlerin uygulamanın gerekçelerinden haberdar olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmaktadır. 1. sınıf öğretmeni İ; serbest etkinlikleri sene başında yapılan okul seminerinde öğrendiğini, başlangıçta bu uygulamayı öğretmenin kendi istediği tek tür etkinliği yıl boyunca yapabileceği bir ders olarak algıladığını ancak sürecin devamında uygulamanın bu şekilde olmadığını fark ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, serbest etkinliğe ait yıllık planın MEB tarafından hazırlandığını düşünmektedir. Oysa bu yıllık planlar internetteki eğitim sitelerinden elde edilen taslak planlardır. Öğretmen İ'nin bu konudaki görüşleri şöyledir:

(Bu uygulamadan) Okullar açıldığında, sene başı seminerinde haberim oldu. Seminerde böyle bir ders geldi dediler. Ders sayısı azaldı. Serbest etkinlik geldi dediler. Serbest etkinlik deyince daha böyle bağımsız, kendi planımızı kendimiz hazırlayacağımız, hiçbir şeye bağımlı kalmayacağımız gibi düşündük. Yani öğretmenin daha böyle serbestçe, kafana göre çocukları sıkmadan, ana derse girmeden matematiktir hayat bilgisidir gibi kendi kafamıza göre tamamlayacağımız ders olarak düşündük. Öğretmenin serbest olması değil de yine bakanlık tarafından planlanmış bir program olduğunu gördük gelen ders programından. Yıllık planlardan. Serbest etkinlik planı çıkmış. O plan doğrultusunda zümre kararı alıp bu plan uygulanacak dedik. Karar alındı, o planı uyguladık. Her şey günlük olarak planlanmış. Yani programı incelediğimizde de o serbestliğin olmadığını gördük. Yani incelediğim yıllık planlar içinde şunu hiç görmedim; öğretmen bunu kafasına göre yıl içinde programda üç ay mesela tiyatro ya da resim kursu açabilir gibi herhangi bir şey görmedim. Ne diyeyim yani hep programlanmış (1. sınıf, İ).

2. sınıf öğretmeni H ise; serbest etkinliğe geçilme gerekçeleri hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığını ve uygulamaları tam olarak yapmadığını ifade etmektedir. Serbest etkinlik uygulaması için ayrılan saatleri diğer derslerin devamı olarak kullandığını aşağıdaki ifadelerle açıklamaktadır.

Serbest etkinliklere geçilme gerekçeleri hakkında bildiğimiz; ilkokul dönemi çocuklarının yaş özellikleri gereği ve serbest etkinlikler dersinde öğrencilerin rahatlama ve doğru davranışlar kazandırılması için geçildiğini düşünüyoruz. Çok fazla da başka bir bilgim yok. Bunu senenin başında planlıyoruz. Bu planlara da genellikle uymuyoruz. Serbest etkinlikler saatlerinde çocukların taleplerini de değerlendiriyoruz. Bir o kadar da derslerde geri kaldığımız veya başarılı olamadığımızı düşündüğümüz konularla ilgili çalışmalar yapıyoruz. Bu konularla ilgili etkinlikler yapıyoruz. Matematiktir hayat bilgisidir gibi (2. sınıf, H).

3. sınıf öğretmeni E; serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri hakkında bir şey bilmediğini açıkça belirtmektedir. Sınıf öğretmeni etkinlikleri diğer derslerde zaten uyguladıklarını söyleyip, ayrıca ders saati ayrılmasının doğru olmadığı yönünde görüş ifade etmektedir. Öğretmenin, uygulama hakkında yeterli bilgi kendilerine ulaştırılmadığı ve fikirleri alınmadığı için gerekliliğine ve işlevselliğine yönelik inancının da zayıf olduğu düşünülmektedir.

Hiçbir şey bilmiyorum. Sadece geçmişler uygulamaya. Bize de uygulayın dediler. Biz onları sene başı toplantımızda zümrede planladık. İşte ona göre yapmaya çalışıyoruz. Yani ben fazla bir etkisini görmedim. Zaten iki saat beden, iki saat resim, iki saat müzik dersimiz var. Bu dersler de yeterince oyunumuzu da oynuyoruz. Resmimizi de çiziyoruz görsel sanatlarda. Müzikte de şarkımızı öğretiyoruz. Ekstradan böyle bir derse ne kadar gerek var. Çünkü ben zaten oradaki bulmaca çözme etkinliğini Türkçe dersinde de yapabilirim. Hayat Bilgisi etkinliğinde de yaptırabilirim. Dediğim gibi görsel sanatlar çalışmasını o derste, iki saat beden eğitiminde de oyunumu oynatıyorum. Daha farklı şekilde yaptırabilirdik. Komedi gibi biraz bu konu. O sene yaz tatili dönüşünde öğrendik ki serbest etkinlikler diye bir ders konulmuş. Dediler ki, internetten araştırın. Biz de araştırdık. Bir tutanak mı, yönerge gibi bir şey vardı yanlış hatırlamıyorsam. Haftada beş saat okutulacağı, ne gibi etkinlikler yapılacağı yazıyordu. Bunlar işte film izlemedir, kitap okumadır. Bulmaca çözme, oyunlar oynama gibi. Bu şekilde haberdar olduk. Başka da bilgi veren, açıklama yapan kimse olmadı (3. sınıf, E).

4. sınıf öğretmeni F; serbest etkinliğe geçilme gerekçeleri hakkında bilgi sahibidir. Serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin bilgileri de internetten elde ettiğini söylemektedir. Ancak öğretmen yapılması hedeflenen toplam 10 ders saati serbest etkinlikler uygulaması gözleminin 5 ders saatini diğer dersleri işleyerek kullanmaktadır. Geriye kalan 5 ders saatinin iki saatinde kitap okuma, iki saatinde şiir okuma ve dinleme, bir saatinde de güzel konuşma ve yazma etkinliği yaptığı görülmektedir. Yapılan şiir okuma ve dinleme etkinliğinde de şiir öğretmen tarafından okunmaktadır. Bu durumda öğretmenin serbest etkinliklere geçilme gerekçelerini bildiği, ancak uygulamaya yansıtmadığı düşünülmektedir. Sınıf içi gözlemler sırasında alınan notlar incelendiğinde, öğretmenin şiiri okurken normalden çok daha fazla yüksek bir ses tonu kullanmakta ve öğrencilere örnek okumalar yaptırmamaktadır.

Amaç çocukların bu serbest etkinliklerde rahatlamaları. Okul stresinden uzaklaşmaları ve okulu sevmeleri ve okula yaklaşmaları için yapıldığını biliyorum. İnternetten Milli Eğitim Bakanlığının sayfasını inceleyerek ve o zaman okula yollanan resmi yazıları inceledim. İnternette bununla ilgili yapılan yıllık planları indirdim (4. sınıf, F).

Serbest etkinlik uygulamasına geçilme gerekçeleri hakkında dört öğretmenin de yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve bildiklerini de kendi imkânları ile elde ettikleri görülmektedir. Yapılan görüşmelerde öğretmenler bu uygulamaya geçişte fikirlerinin alınmamasından dolayı memnuniyetsizliklerini dile getirmektedirler. Ayrıca, Serbest Etkinlik Uygulamasının gerekliliğine inanmadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin tümü bu uygulamada önerilen etkinliklerin diğer derslerde de yapıldığını dile getirerek, bu uygulamanın tek başına etkili olmayacağı kanaatini vurgulamaktadırlar. Sonuç olarak öğretmenlerin serbest etkinlik uygulamasına geçilme gerekçelerinde haberdar edilmedikleri, bu sebeple de kendi istedikleri şekilde uygulamayı gerçekleştirdikleri söylenebilmektedir.

Öğretmenlerin serbest etkinlik uygulaması hakkındaki bilgileri kendi imkânları ile elde etmeleri beraberinde bazı yanlış uygulama biçimlerine de sebep olmaktadır. Yapılan görüşmeler de öğretmenlerin serbest etkinliklerde form ya da not ile değerlendirme yapılmadığını bilmedikleri ve bu konuda sorulan soru üzerine net bir görüş dile getiremedikleri ya da değerlendirme yaptıkları izlenmektedir. Farklı sınıf düzeylerinde görev yapan öğretmenlerin bu konudaki görüşleri şöyledir:

Bir form üzerinde değerlendirmiyorum. Çok açık ve net ki, bir form üzerinde çok güzel boya yaptı gibi yapmıyorum. Zaten öğrenci sayımız az. Hepsini çok net görüyoruz. Gün içinde gözlemleyerek değerlendiriyorum. Formla değerlendirmiyorum, süreci değerlendiriyorum. Sınıf mevcudumuz az olduğu için gerek duymuyoruz. Sınıf mevcudu çokken gerekiyor (1. sınıf, İ).

Yok değerlendirdiğimi söyleyemem. Çünkü zaten yapılan öyle köklü ve bir amaca yönelik değil ki. O yüzden değerlendirmenin de bir anlamı yok. Yazılı bir değerlendirme yapmıyoruz. Yani süreç değerlendiriliyor. Aslında notla değerlendirilmediği için de bu anlamda bir boşluk var. Serbest etkinlikler notla değerlendirildiğinde veya başka türlü değerlendirilmesi istense belki öğretmenler daha iyi kanalize olurlar da yapılması gerekenleri yaparlar. Ama şu an sadece bireysel ve toplu etkinlikler dersi gibi. Boş zaman etkinlikleri gibi değerlendiriliyor (2. sınıf, H).

Diğer derslerin devamı gibi oluyor. Hayat bilgisi konusuyla ilgili bulmaca veriyorum zaten. Genelde zaten diğer derslerin devamı gibi geçiyor. Bunun için o kadar da katkı sağlamıyor. Değerlendirmeyi de o yüzden yapmıyorum (3. sınıf, E).

Not verilmiyor serbest etkinliklerde. Nasıl geçtiğine bakıyoruz. Verimli geçti mi, geçmedi mi? Maçına ulaştı mı, ulaşmadı mı? Kendiniz ancak öz değerlendirme yapıyorsunuz(4. sınıf,F).

Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi görüşmeye katılan öğretmenler değerlendirmenin kendi inisiyatiflerinde olduğunu düşündükleri ve bu konuda bir ikilem yaşadıkları görülmektedir. 2. sınıf öğretmeni H; değerlendirme yapılmadığını ancak bunun da bir boşluk yarattığını belirtmektedir. Oysa,

MEB'in "Serbest etkinlikler notla değerlendirilmez. Öğrencinin aldığı seçmeli dersler ve katıldığı etkinlikler belgelerde belirtilir." şeklinde bir kararı bulunmaktadır (MEB, 2010a). Sadece 4. sınıf öğretmeni F; Serbest Etkinliklerin değerlendirilmeyeceğine ilişkin bir bilgisi vardır.

Öğretmenlerin serbest etkinlik uygulamasını değerlendirip değerlendirmediği öğrencilere de sorulmuş ve öğretmenlerinin not ile bir değerlendirme yapmadığı belirlenmiştir. Ancak öğrencilerin bu konuda kesin bir yargıya da sahip olmadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin değerlendirme konusundaki görüşleri şöyledir:

Aferin diyor. Bir tane yapıştırma var. Onlardan veriyor (1. sınıf).
Bazılarını asıyor, güzel olanlarını (2. sınıf).
Panoya asıyor. Bazen kulüp panosuna asıyor. Çok beğendim biraz daha doldur diyor güzel oluyor diyor (3. sınıf).
Değerlendirip değerlendirmediğini bilmiyorum ama belki de sınıf içi performans olarak değerlendiriyor olabilir. Arada sırada değerlendiriyor olabilir (4. sınıf).

Öğrenciler performans görevlerini serbest etkinlik ile karıştırmaktadır. Serbest etkinlik uygulaması içerisinde sınıf içi etkinliklerin azlığı sebebiyle evde hazırladıkları çalışmaları serbest etkinlik uygulaması zannettikleri görülmüştür. Sınıf içi gözlemlerde alınan yazılı notlar incelendiğinde, öğretmenin sınıf içinde sıklıkla pekiştirme ifadeleri(aferin, güzel gibi) kullandığı ve öğrencilerin bu ifadeleri değerlendirme olarak algıladıkları görülmüştür. Örneğin; 2. sınıflarla yapılan odak grup görüşmesinde bu durum şöyle dile getirilmiştir:

Biz çıkartıyoruz, öğretmenimiz topluyor. Sonra masasına götürüp bakıyor hazırladıklarımıza. Puan veriyor. Eğer yanlış yaptıysak, mesela cümleye büyük harfle başlamadıysak 5 puan ya da 10 puan kırıyor (2.sınıf).

Bu bağlamda öğretmenlerin serbest etkinliklerde değerlendirme yapılıp yapılmadığına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları fark edilmektedir. Öğretmenlerin bu durumunun yine uygulamanın gerekçelerinden haberdar olmayışlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilerin ise, öğretmenlerin pekiştirme ya da onaylama amaçlı kullandığı ifadeleri değerlendirme olarak algıladıkları görülmektedir.

Elde edilen diğer bir bulgu da öğrencilerin serbest etkinliklerde yapılacak etkinlik ve uygulamaların seçiminde öğrencilerin söz haklarının olmadığıdır. Uygulanacak etkinlikler öğretmenler tarafından belirlenmekte ve

genellikle serbest etkinlik uygulamasının olduğu gün öğrencilere ne yapılacağının söylendiği görülmektedir. Bu durum serbest etkinlik uygulamasına geçilme gerekçelerinden biri olan 'öğrencilerin kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamak' ile çelişmektedir. Çünkü yapılacak etkinliklerle ilgili öğrencilerin fikri alınmamakta, aksine dersin olacağı gün ve saat derste ne yapılacağı öğretmen tarafından bildirilmektedir. Öğrencinin uygulanacak etkinliği seçme şansı yoktur. Ders içi gözlemlerdeki yazılı notlar ışığında, öğrencilerin ders içinde neşeli ve istekli olduklarına dair bir bulgu elde edilememiştir. Öğrencilerin derste kendilerini iyi hissettiklerini söylemek mümkün olamamaktadır.

Yine ders içi gözlemlerde elde edilen veriler ışığında; serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyebilmek üzere gözlem formunun ikinci bölümü olan ve 21 eğitim ifadesinden oluşan form Sincan ilçesindeki birinci okul için doldurulmuştur.

Sincan ilçesindeki birinci ilkokulda sınıf düzeylerine göre belirlenen 21 eğitim ifadesinin gözleminde; etkinlik türlerinin neler olduğuna ve etkinlikler sırasında öğrencilerin kendilerini nasıl hissettiklerine, beraberinde kullanılan araç gereç ya da materyal kullanılıp kullanılmadığına, öğrencilerin derse nasıl hazırlandıklarına ve katılımlarına ilişkin elde edilen sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Birinci ilkokulda yapılan ders gözlemlerinde 1. sınıfta 7, 2. sınıfta 5, 3. sınıfta 8, 4. sınıfta 4 ders saati serbest etkinlik uygulaması gözlemlenebilmiştir. Bu nedenle eğitim ifadelerine ilişkin bulgular ortaya konulmaya çalışılırken 1. sınıflar için en az 5, 2. sınıflar için en az 3, 3. sınıflar için en az 6, 4. sınıflar için en az 3 kez gözlenen durumlar temel alınmaktadır. Buna rağmen çizelgede gözlem süresince elde edilen verilerin tamamı sunulmaktadır. Bu sayede her bir eğitim ifadesine ilişkin gözlem süresince ne sıklıkla yapıldığı ortaya konulmaktadır. Çizelgedeki veriler yorumlanırken öncelikle her bir sınıf düzeyinde belirlenen uygulama sıklığını gösteren veriler yorumlanmaya çalışılmaktadır. Ardından genel olarak Sincan ilçesindeki birinci okula ilişkin; serbest etkinliklere serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki

benzerlik ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmakta ve bulgular ortaya konulmaktadır.

Çizelge 9'da Sincan ilçesindeki birinci ilkokulda sınıf düzeylerine göre yapılan gözlem ifadelerinin sonuçları verilmektedir.

Çizelge 9. Serbest Etkinlikler Uygulaması Çerçevesinde Birinci Okulda Farklı Sınıf Düzeylerinde Yapılan Sınıf Gözlemi Sonuçları

	1. sınıf			2. sınıf			3. sınıf			4. sınıf		
Eğitim Durumları Gözlem İfadeleri	Evet	Hayır	Gözlenmedi	Evet	Hayır	Gözlenmedi	Evet	Hayır	Gözlenmedi	Evet	Hayır	Gozlenmedı
1. Etkinliğin amaçları öğrencilerle paylaşılır.	4	3		4	1		4	4		4		
2. Öğrencilere etkinliği seçme şansı verilir.	1	6			5		2	6		2	2	
3. Etkinlik öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarına göre yapılır.	3		4	3		2	3	1	4	2	1	1
4. Etkinlik öğrenciler için eğlenceli geçer.	4	2	1	2	1	2	2	5	1		3	1
5. Etkinlik öğrencilerin dikkatini çeker.	7			2	1	2	5	3		2	2	
6. Etkinliğin gerçekleştirilmesinde araç, gereç ve / ya da materyal kullanılır.	5	2		3	2		7		1	2	2	
7. Etkinlikte kullanılan materyaller etkinliğin amacına uygundur.	5		2	3		2	7		1	2		2
8. Öğrencilerin etkinliğe önceden hazırlık yapması gereklidir.		7			5		3	5			4	
9. Öğrencilerin etkinliğe katılımı yüksektir.	6	1		5			4	3	1	2	2	
10. Etkinlik öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini (yaratıcı düşünme, araştırma yapma, problem çözme vb.) geliştirici niteliktedir.	3		4	2	1	2	4		4		1	3
11. Etkinlik öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirici niteliktedir.	4		3	4		1	6	1	1	2	1	1
12. Etkinlik bireysel, eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlenir.	1	6		3		2	2	2	4	2		2
13. Etkinliğe ayrılan süre uygundur.	7			5			7	1		4		
14. Öğretmen etkinlik için önceden hazırlık yapmıştır.	4	3			5		5	3		1	3	
15. Öğretmen etkinlik için yönergeyi ve beklentilerini öğrencilere açıkça anlatır.	4	3		5			4	4		4		
16. Etkinliğin sadece belirli bir kısmı öğrenciler tarafından yapılır.	2	2	3	1	2	2		4	4		1	3
17. Etkinliğin tamamı öğrenciler tarafından yapılır.	3		4	4	1		7	1		2	2	
18. Etkinlik uygulanırken öğrenciler kendilerini rahatlıkla ifade eder.	6	1		2	1	2	5	1	2	1	2	1
19. Tüm sınıf aynı etkinliği yapar.	7			5			6	2		4		
20. Öğretmen etkinlikle ilgili öğrenilenleri farklı teknikler kullanarak değerlendirir.	2		5			5			8		1	3
21. Öğretmen öğrencilere gereksinim duyduklarında gerekli yardım ve desteği verir.	5		2	3		2	2	3	3	3		1

Yapılan ders gözlemi sonuçlarına göre; 1. sınıf düzeyinin toplam 7 saatlik ders gözleminde; öğrencilere etkinliği seçme şansı verilmekte ancak yapılan etkinlikler öğrencilerin dikkatini çekmemektedir. Yapılan etkinliklerde araç-gereç kullanılmış ve bu araç gereçlerin amacına uygun olduğu görülmektedir. Öğrencilerin etkinlik için önceden bir hazırlık yapmadıkları, katılımlarının yüksek olduğu, etkinliğin eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlenmediği sonuçlarına ulaşılmaktadır. Bunların yanında etkinlik için belirlenen sürenin uygun olduğu, tüm sınıfın aynı etkinliği yaptığı ve kendilerini rahatlıkla ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenin sınıfta yapılan etkinlikleri değerlendirmediği ve öğrenciler istediğinde gerekli yardım ve destek verdiği görülmektedir.

2. sınıf düzeyinin toplam 5 saatlik ders gözleminde; öğretmen öğrencilerle etkinliğin amaçlarını paylaşmış ancak etkinliği seçme şansı verilmemektedir. Öğrencilerin istek ve ihtiyaçları dikkate alınmış, gerekli araç gereç kullanılmış ve bu araç gereçlerin amacına uygun olduğu görülmektedir. Öğrencilerin etkinlik için önceden bir hazırlık yapmadıkları, katılımlarının ise yüksek olduğu, etkinliklerin iletişim becerilerini geliştirici nitelikte düzenlendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Etkinliklerin eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlendiği görülmektedir. Bunların yanında etkinlikler için belirlenen sürenin uygun olduğu, öğrencilerin etkinliğe önceden hazırlık yapmadıkları, öğretmenin beklenti ve yönergelerini ders anında açıkça anlattığı görülmektedir. Etkinliğin tamamı öğrenciler tarafından yapılmış ve tüm sınıfa aynı etkinlik uygulanmaktadır. Öğretmenin sınıfta yapılan etkinlikleri değerlendirme konusunda bir çalışma yapmadığı gözlenmiştir. Öğretmenin öğrenciler istediğinde gerekli yardım ve destek verdiği görülmektedir.

3. sınıf düzeyinin toplam 8 saatlik ders gözleminde; öğrencilere etkinliği seçme şansı verilmediği ve etkinliklerin öğrenciler için eğlenceli geçmediği görülmektedir. Araç-gereç kullanılmış ve bu araç gereçlerin amaca uygun olduğu ve etkinliklerin iletişim becerilerini geliştirici nitelikte düzenlendiği görülmektedir. Bunların yanında etkinlik için belirlenen sürenin uygun olduğu, etkinliğin tamamının öğrenciler tarafından yapıldığı ve tüm sınıfa aynı etkinliği uygulamaktadır. Öğretmen sınıfta yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi konusunda bir çalışma yapmadığı görülmektedir.

4. sınıf düzeyinin toplam 4 saatlik ders gözleminde; öğrencilerle etkinliklerin amaçlarının paylaşıldığı, ancak bu etkinliklerin öğrenciler açısından eğlenceli geçmediği görülmektedir. Öğrencilerin önceden hazırlık yapmasına gerek olmayan ve kitap dışında materyal kullanımı gerektirmeyen etkinlikler uygulanmaktadır. Etkinlikler için belirlenen sürenin uygun olduğu, öğretmenin etkinlikler için önceden hazırlık yapmadığı, ancak etkinliklerin yönergelerini ve beklentilerini öğrencilere açıkça anlatmaktadır. Öğretmenin öğrenciler istediğinde gerekli yardım ve destek verdiği, tüm sınıfa aynı anda aynı etkinliği uygulanmaktadır. Öğretmenin sınıfta yapılan etkinlikleri değerlendirme konusunda ise bir çalışma yapmamaktadır.

Tüm bu bulguların ışığında; serbest etkinlikler uygulamasında tüm sınıf düzeylerinde öğrencilerin yapılacak etkinliği seçme şanslarının olmadığı, kullanılan araç-gerecin genellikle amacına uygun olduğu ve bu aracın genellikle hikâye kitabı olduğu, öğretmenlerin etkinlik öncesinde herhangi bir hazırlık yapmadığı, etkinliklere ayrılan sürenin yeterli olduğu, tüm sınıfın aynı anda ve aynı etkinliği yaptığı, grup ve eşli çalışmaların tercih edilmediği öğretmenlerin etkinlikle ilgili değerlendirme yapmadığı ve gerekli olduğunda öğrencilere yardım ve destek sağladığı sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin, öğretmenlerinin yardım ve destek amacıyla kullandığı ifadeleri değerlendirme olarak algılamaktadır. Ders gözlemlerinde izlenmiştir ki, öğretmenler pekiştirme ifadelerini ders esnasında sıklıkla kullanmaktadır. Öğrenciler ise bu ifadeleri değerlendirme olarak düşünmektedir.

Serbest etkinlik uygulaması, ders yükünü hafifletmek amacıyla getirilmiş olmasına rağmen birinci ilkokuldaki sınıf öğretmenlerinin bu gerekçeyi öncelikli görmediği düşünülmektedir. Öğretmenlerin serbest etkinlik saatlerini sıklıkla başka dersler için kullanmaları bu durumun en açık göstergelerinden biridir. Serbest etkinliklerde uygulamaların neler olacağı çoğunlukla öğretmen tarafından belirlenmektedir. Etkinliklerin çoğu öğrencilerin istekleri ve yetenekleri doğrultusunda yapılandırılan etkinlikler olmadığı görülmektedir. Öğretmenler serbest etkinliklerde öğrencilerin rahatlaması gerektiğini söylemekte birlikte, yapılan etkinliklerin bu şekilde düzenlenmediği görülmektedir. Yapılan ders gözlemlerinde serbest etkinliklerin bir kısmının diğer derslerin devamı olarak bir nevi ‘Takviye ve Etüd’ dersi gibi kullanıldığı belirlenmektedir. Bununla birlikte en sık kullanılan kitap okuma etkinliğinin

ders yükünü hafifletmekten çok, öğretmenin işini kolaylaştırdığı için tercih edildiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin Serbest Etkinlik Uygulamasında kitap okuma etkinliğini sıklıkla kullanmaları; 1, 2, 3 ve 4.sınıflarda okuma ve yazma konusunda ustalaşma gereğinden olabileceği düşünülmektedir. Gözlemler ve görüşmelerden elde edilen bulgular, yapılan etkinliklerin serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerinden biri olan, öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlamak, konusunda önemli bir etkisi olmadığını göstermektedir. Aynı şekilde Serbest Etkinlik uygulamalarının, öğrencilerin ders yükünü hafifletme amacına da hizmet etmemektedir. Öğretmenler öğrencilerin ders yükünü hafifletmekten çok, konuları yetiştirmeye öncelik vermeyi tercih etmektedir.

1.3. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak Birinci Okuldaki Öğretmen Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin görüş ve önerileri verilmeden önce, araştırma kapsamına alınan sınıf öğretmenlere ilişkin bazı bilgilerin hatırlanması verilerin yorumlanması açısından yerinde olacaktır. 1. sınıf öğretmeni İ, eğitim fakültesi dışında farklı bir alandan mezundur. Ayrıca serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olumlu görüş belirtmekte ve bu uygulamaları sıklıkla gerçekleştirmektedir. Birinci okuldaki öğretmenlerden sadece 4. sınıf öğretmeni F, sınıf öğretmenliği bölümünden mezundur. Bunun yanı sıra, 4. sınıf öğretmeni serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olumlu görüş bildirmesine rağmen en az uygulama yapan sınıf öğretmenidir. 2.sınıf öğretmeni H; Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, 3.sınıf öğretmeni E, Dil ve Tarih Coğrafya Bölümünden mezundur.

Serbest etkinliklere ilişkin sınıf öğretmenlerinin genel olarak olumlu yönde görüş belirttikleri görülmektedir. 1. sınıf öğretmeni İ, serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili olumlu bir bakışa sahiptir. Uygulamanın öğrencilerin özgüvenleri üzerinde katkısı olduğunu söylemektedir. 2. sınıf öğretmeni H; serbest etkinlikler uygulamasının öğrencilerin okula bakışını güzelleştirdiğini ve okulu daha çok sevmelerini sağladığını belirtmektedir. 3. sınıf öğretmeni E; eğlencenin öğrencileri rahatlattığını kabul etmekte, ancak bunun serbest etkinlikler uygulaması ile gerçekleşeceğine inanmadığını ifade etmektedir. 4.

sınıf öğretmeni F ise; serbest etkinlikler uygulamasının öğrencilerin rahatlamaları açısından faydalı olduğunu düşündüğünü dile getirmektedir.

Benim öğrencilerim genelde yaramaz ama özgüvenleri yüksek oluyor. Yani laf altında kalmıyorlar. Kendilerini savunuyorlar (1. sınıf, İ).
Öğrencilerimin her şeyden önce okulu sevmelerini sağlıyor. Okulda güzel vakit geçirmelerini sağlıyor. Okulla ilgili güzel duyguları geliştirebiliyor (2. sınıf, H).
Yani ben fazla bir etkisini görmedim. Ekstradan böyle bir derse ne kadar gerek var. Ama bize dayatma gibi olduğu için uygulamaya çalışıyoruz. Çocukların hoşuna gidiyor. Çocukların hoşuna gider tabi eğlenmek. Biraz daha rahatlıyorlar. Rahat vakit geçiriyorlar. Ama ben fazla onaylamıyorum. Çocuğu da fazla kazandığını düşünmüyorum (3. sınıf, E).
Her şeyden önce rahatladıklarını düşünüyorum. Artık 5 saat boyu kafaları doluyor çocukların. O saatte ben boşalttıklarını, hani bir yarım saatte olsa rahatladıklarına inanıyorum. Konuşma yetenekleri gelişiyor. Duygularını, düşüncelerini konuşması gelişiyor. Çok eğlenceli oluyor. Fıkra mesela. Mesela Türkiye'yi tanımaları açısından Türkiye haritası üzerinden şehir bulma. Bunlar inanılmaz eğlenceli oluyor (4. sınıf, F).

Öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin bakış açılarının belirlenmesinin ardından yine serbest etkinlikler uygulaması için ilkokul haftalık ders çizelgesinde ayrılan süre belirlenirken diğer derslerin haftalık ders saatlerinde de değişiklikler yapılıp öğretim programlarında buna ilişkin bir düzenleme yapılmamasının uygulamada sorun yaratıp yaratmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu 1. sınıf öğretmeni İ; bu durumun yapılandırmacı yaklaşımın temellerinden olan öğrenci merkezli eğitimin sağlanamamasına neden olduğu seklinde yanıtlamıştır. Ayrıca, bu durumu diğer mihver derslerin işlenişini hızlandırarak, öğrencinin değil, öğretmenin ön planda olmasını sağlayarak çözdüğünü dile getirmektedir. Ders saati yetersizliğinin öğretmeni zor durumda bıraktığını ifade etmektedir.

Bazen yetiştirememeye neden oluyor. Yetişmeyen saatler olduğunda bazen yaptım. Ne yapıyorsun tabi, dersi hızlandırıyorsun. Öğrenci merkezcilikten çıkıp öğretmen merkezli oluyorsun o derste. Şimdi diyor ki, her öğrenci kalkacak ve konuşacak. Her öğrenci kalkıp konuştuğunda da bir ders saati belirlenmiş ama bir ders saati yetmiyor. Çocuk bir konuda hazırlanmış. O konuyla ilgili hepsi hazırlanıp geliyor. Şimdi hepsine anlattırsan bir türlü, anlattırmazsan bir türlü. Ders saati bizi sıkıştırıyor. Ders yetişmiyor (1. sınıf, İ).

2. sınıf öğretmeni H; serbest etkinlikler dersinin kendisi için bağlayıcı olmadığını, evrak olarak hazırladığını, ancak program yetişmediğinde diğer dersleri işlediğini belirtmektedir. Haftalık ders çizelgesinde yapılan değişikliğe olumlu bir bakış açısına sahip olmamakla birlikte, mihver derslerin işlenişinde serbest etkinlikler uygulamasında önerilen etkinlik türlerini zaten kullandığını belirtmektedir.

Uygulamada herhangi bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum. Ders saati serbest etkinlikler beşe de çıkarılsa biz aynı oranda aynı işleri yapacağız. Bire de indirilse biz aynı oranda aynı

işleri yapacağız. Benim için serbest etkinlikler dersi çok bağlayıcı değil. Serbest etkinlikler dersi var. Kanuni olarak var. Hani bir teftiş olursa ya da bir gören olursa bu ders serbest etkinlikler dersi deyip onun gereğini yapıyoruz. Bu herkes için geçerli. Ama bunun dışında matematikten bir konu eksiğim varsa ben serbest etkinlikler dersinde onu veriyorum. Aman dersim serbest etkinlikler yapmayayım demiyorum. Uygulamada ders saatlerinin azaltılması ya da içeriğin değiştirilmesi benim için bağlayıcı değil. Biz zaten 40 dakikalık dersin tamamını mesela matematik dersinin tamamını matematik, Türkçe dersinin tamamını Türkçe yapmıyoruz. Zaten rahatlamaya yönelik etkinlikler yapıyoruz. Şarkılar söylüyoruz. Bazen espri yapıyoruz, şakalar yapıyoruz. Derslerde bilmece bulmaca kullanıyoruz. Tekerleme. Ortamı çeşitlendirmek için yani (2. sınıf, H).

3. sınıf öğretmeni E; diğer derslerin programı yetişmediğinde kendi istedikleri dersi yaptıklarını söylemektedir. Eksik kalan konuları tamamlamaya yönelik olarak serbest etkinlikler uygulamasına ayrılan saatleri kullandıklarını belirtmektedir. Buna gerekçe olarak da programın yetişmemesini göstermektedir. Programdaki kazanımların azaltılması gerektiğini, aksi takdirde uygulamanın bu şekilde yani diğer derslerin devamı gibi kullanılmasının devam edeceğini söylemektedir.

Bu durumda biz çoğunlukla kendi dersimizi yapıyoruz. Serbest etkinlikler dersine de dersimizi kaydırdık. Zorunlu olarak. Türkçeden eksik kalınca Türkçe dersine, Matematikten eksik kalınca Matematik dersi olarak yapıyoruz. Ona uyarlıyoruz. Bu şekilde programı yetiştirmeye çalışıyoruz. Öbür türlü programı yetiştiremeyiz. Madem ana derslerden alındı serbest etkinlikler, Hayat Bilgisi, Türkçe ve Matematik derslerinin programları da buna göre ayarlanabilirdi. Kazanımları azaltıp daha rahat yetiştirebileceğimiz konular seçilebilirdi. Daha rahat yetiştirilebilecek konuma getirilebilirdi. Diğer derslerin programını buna göre ayarlaması lazım. Yetiştiremediğimizde ne yapacağız? Bu dersten çalacağız (3. sınıf, E).

3. sınıf öğretmeni E; dersin içeriğinin sadeleştirilmesini, belirli alanlar üzerinde yoğunlaşılarak hazırlanan bir program ve bu alanlarda uzman öğretmenlerin okullara atanmasını önerisini de eklemektedir.

Bence belirli bir ders konulabilirdi. Satranç çocukları geliştiriyor diyoruz. Satranç bilen öğretmenler atanabilir. Bunlar özellikle bu ders saatinde satranç dersi verilebilir. Sonra halkoyunları. Yine çocuklar eğlensin. Halk oyunları alanında geliştirilebilir. Televizyonun yarar ve zararları hakkında bilgilendirilecek çalışmalar yapılabilir(3.sınıf,E).

4. sınıf öğretmeni F; mihver derslerin yoğun olduğunu özellikle de konuyu tekrar etme ve pekiştirme için yeterli vaktin kalmadığını ifade etmektedir.

Çok bir düzenleme yapıldığını düşünmüyorum bu konuda. Sosyal Bilgiler ve Matematikte inanılmaz zorluk çekiyoruz. Sanki yarış gibi. Koştura koştura konuları yedirmek zorunda kalıyoruz. Geriye dönük bir pekiştirme yapamıyoruz. Tekrar yapamıyoruz. Bunlardan dolayı sıkıntı yaşıyoruz. Bol bol alıştırma yapamıyoruz (4. sınıf, F).

Sınıf öğretmenleri bu soruya kadar serbest etkinlikler uygulamasını yapmaya çalıştıklarını söylemelerine rağmen, bu soruyla beraber serbest etkinliklerin birçok saatini mihver ders ya da mihver derslere yönelik takviye

etüd olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Haftalık ders çizelgelerinde serbest etkinlikler uygulamasına ayrılan ders saatlerinin belirlenmesi için yapılan bu değişikliğin öğretim programlarına yansıtılmaması, yani yeni saatlere göre program içeriklerinin sadeleştirilmemesi serbest etkinlik uygulamasının uygulanabilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumda öğretmenler mihver derslerin programı yetişmediğinde serbest etkinlikler uygulamasına ayrılan saatlerin diğer derslerin yerine kullanmaktadır. Öğretmenler yapılan görüşmelerde bu durumu açıkça dile getirmişlerdir.

Öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin görüşleri ve programın aynı kalmasından kaynaklandığını düşündükleri durumlar ve uygulamaların ortaya konulmasının ardından, serbest etkinliklerin uygulanabilirliğini ve verimliliğini arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiği ile ilgili görüşlerine ise şöyledir:

1. sınıf öğretmeni İ; dersin devam ettirilmesini ama içeriğinin tamamen öğretmene bırakılmasını istemektedir. Şu an serbest etkinliklerdeki uygulamaların zaten diğer derslerde kullanıldığını, bu nedenle her öğretmenin kendi becerileri ve okul imkânları doğrultusunda etkinlik yapmasının uygun olacağını belirtmektedir.

Bence öğretmene herhangi bir plan olmamalı. Belli bir çizelge olmalı ama. Bu derste bu yapılacak, bu derste bu yapılacak yapılmayacak. Öğretmen, adı üstünde serbest olacak. Ama öğretmen, serbest etkinlik dersinde matematik yapmamalı. Serbest etkinlikte halkoyunları yapmalı, tiyatro yapmalı. Drama yapmalı. Sınıf içi etkinlikler yapmalı. Boyama yapmalı. Resim, müzik. Spor salonu olan okullarda spor yapmalı. Halkoyunu olur. Keşke halkoyunu olsa. O da öğretmenin bilgisi dahilinde olur tabi. Her öğretmen halkoyunları çalıştıramaz. Mesela ben çalıştıramıyorum. Keşke bilebilsem. Resmi olarak serbest etkinlik yıllık planında yazanları biz ders içinde kullanıyoruz. Öğretmeni sıkmadan daha esnek kullanımlı yapılabilir. Sorarsanız bana bu ders kalksın mı diye? Kalsın derim (1. sınıf, İ).

2. sınıf öğretmeni H; serbest etkinlikler uygulamasının belirli bir kaynaktan takibiyle ve notla değerlendirme olmasa da bir şekilde değerlendirilmesiyle işlevsel olabileceğini belirtmektedir. Bu şekilde uygulamanın boş zaman etkinlikler olarak düşündüğünü söylemektedir. Yazılı kaynağa gereksinim duyduğunu ifade etmektedir.

Serbest etkinlikler dersi için yazılı bir kaynak olabilir. Drama etkinlikleri işin içine daha fazla sokulabilir. Serbest okumalar yoğunlaştırılabilir. Serbest etkinlikler notla değerlendirildiğinde veya başka türlü değerlendirilmesi istense belki öğretmenler daha iyi kanalize olurlar da yapılması gerekenleri yaparlar. Ama şu an sadece bireysel ve toplu etkinlikler dersi gibi. Boş zaman etkinlikleri gibi değerlendiriliyor.

3. sınıf öğretmeni E; 2. sınıf öğretmeni gibi kaynak ve materyal sağlanmasını istemektedir. Kendi imkânları ile bunları elde etmeyi istemediğini dile getirmektedir. Belirli bir kaynak sağlanmasını ya da daha yararlı bir dersin getirilmesini önermektedir. Serbest etkinlikler uygulamasının sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için alanında uzman öğretmenlerin atanmasının faydalı olacağını söylemektedir. Yapılan serbest etkinlik saatlerinin öğrencilerin zamanını heba etmek olduğunu düşünmektedir. Sınıf öğretmeni E, öğrencilerin serbest etkinliğe ihtiyaç duyduğunu ancak pilot uygulama yapılmadan, öğretmenlerin fikri alınmadan ve program uyarlanmadan dersin getirilişine tepkili olduğunu açıkça dile getirmektedir. Uygulamanın içeriğinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle dersi işleyemediğinde kendini kötü hissettiğini ve bu şekilde verim alınamayacağını belirtmektedir. Elinden geldiği kadar dersi verimli geçirmeye çalıştığını ama yine de bir önceki ders ya da konu yetişmediğinde tereddütsüz serbest etkinlikleri kullandığını söylemektedir.

İşte film izleme. Materyal lazım bir kere. Kendi imkanımıza göre film bulmaya çalışıyoruz. Hem çocukların seviyesine uygun hem de çocukları eğlendirecek şeyler. Bunları kendimiz buluyoruz. Bilmece bulmaca etkinliğini de çocukların kendilerinin getirdiği materyallerle tamamlamaya çalışıyoruz. Açıkçası belirli bir kaynağımız yok. Bizi yönlendirecek bir talimat yok. Bence belirli bir ders konulabilirdi. Satranç çocukları geliştiriyor diyoruz. Satranç bilen öğretmenler atanabilir. Halkoyunları. Anlama konusunda çalışmalar, medya okur yazarlığı var büyük sınıflarda. Ama bizim seviyemize uyarlanabilirdi. Bu çalışmaları bize böyle pat diye dayatmak yerine daha önce pilot uygulama yapılabilirdi. Pilot uygulama yapılan okullardaki öğretmenlerin görüşleri alınabilirdi. Ana derslerin programını buna göre ayarlamak gerek. Öğretmenin eline konuyla ilgili net materyal verilmeli. Daha değişik bulmacalar, değişik oyunlar bulunan kitaplar da temin edilir. Hazır bir kitap ve yanında materyaller olursa iyi olur. Ayda 16 saat bu ders saatini heba etmek yerine önceden planlayarak yapsak bütün çalışmalarımız için söylüyorum daha yararlı olur. Daha hani kalıcı, çağdaş bir eğitim yapısı oluşturulmalı. Yapılanın verimli olması önemli. Hani ben kendimi kötü hissetmeyeyim. Boş geçmiş gibi, çocuklara bir şey verememiş gibi hissetmemeliyim. Onlara bir şeyler vermeliyim. Boşu boşuna ders niye geçsin? Hep matematik çözelim, test çözelim. Bunlar da çocukları robotlaştırıyor. Biraz da hayata hazırlamak lazım. Benim tek sıkıntım işte konular yetişmediği için kullanıyorum. Kullanmak istediğim için değil. Düzenlenirse çok iyi olur. Çünkü çocuklarımızın sosyalleşmeye, çevre konusunda bilinçlenmeye çok daha fazla ihtiyaçları var. Diğer derslerden alınan bir vakit ya da opsiyon olarak görülsün istemiyorum. Ciddiye alındığını düşünmüyorum ben. Ancak diğer dersleri yetiştiriyorum. Dersleri alıyorum takviye ediyorum. Ben elimden geldiği kadar yapmaya çalışıyorum (3. sınıf, E).

4. sınıf öğretmeni F; Serbest Etkinlikler Uygulaması için açık ve belirgin bir programın belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Okul imkânları, eğitim sisteminin özellikleri göz önüne alınarak uygulamanın netleştirilmesini istemektedir. Her okulda farklı uygulandığını, öğretmenler arasında ortak bir

uygulama biçiminin oluşmadığını, bu sorunun çözülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bunun da bir programı olabilir. Oturulup bunun üzerine profesyonelce bir çalışma yapılıp bunun da programı şudur denilebilir. Okulların şartları göz önüne alınarak, uygulanabilir, girdisi, çıktısı belli. Bazı okullar var diyor ki, günlük planları da hazırlanacak. Bazıları diyor ki, yok efendim günlük planlar hazırlanmayacak yıllık planlarımız çıkarılmış sayfa sayfa gayet net. Kimileri diyor ki aylık faaliyet raporu ayın sonunda düzenlenecek. Kimileri diyor ki yok düzenlenmeyecek. Onu nerden çıkarttınız? Yani net değil. Kaç yıldır uyguluyoruz? 6-7 yıldır en az uyguladığımız bir şey. Bu konu bile net değil. Günlük plan çıkacak mı, çıkmayacak mı? Aylık faaliyet raporu olacak mı, olmayacak mı? Her okulda farklı farklı uygulamalar var. Herkes kafasına göre (4. sınıf, F).

Serbest etkinlikler uygulaması için öğretmenler; tiyatro, drama, halkoyunları, spor etkinlikleri, bilmece, tekerleme, film izleme ve serbest zaman etkinlikleri olarak önerilerde bulunmaktadırlar. Bu ortak önerilerin yanında öğretmenlerin farklı önerileri de bulunmaktadır.

1. sınıf öğretmeni uygulama konusunda tam bir özgürlük ve esneklik istemektedir. Bu durum serbest etkinlik uygulamasının gerekçelerinden olan 'öğrencilerin istek ve yeteneklerine göre etkinlik düzenlenmesi' ile çelişmekte ve 2, 3 ve 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri tamamen ayrılmaktadır. 2, 3 ve 4. sınıf öğretmenlerinin ortak görüşü önceden belirlenmiş, açık ve belirgin bir program ve yönlendirici kaynak ihtiyacıdır. Bu sınıf düzeylerinin öğretmenleri, öğrencilerinin isteklerini dikkate almadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin serbest etkinliklerin uygulanmasında yaşanan sıkıntıların ivedilikle çözülmesi gerektiği noktasında görüş birliği içinde oldukları görülmektedir. Çözüm önerileri arasında farklılıklar olsa da serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerinden uzaklaşılarak uygulanmaya devam edildiği açıkça dile getirmektedirler.

Sınıf öğretmenlerine serbest etkinlikler uygulamasında kullandıkları ve etkili olduğunu düşündükleri etkinliklerin neler olduğu sorusu yöneltildiğinde; genel olarak rol oynama, kitap okuma, satranç, şiir okuma ve dinleme etkinliklerinin etkili ve verimli olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda öğretmenlerin görüşleri şöyledir: 1. sınıf öğretmeni İ; rol oynama etkinliklerini oldukça önemli bulmaktadır. Sadece yorgun olduğu zamanlarda dersi fotokopi kullanarak dersi işlediğini belirtmektedir.

Tiyatro oynatıyoruz. Sonra normal yaşantıda onların başına gelebilecek kötülükleri temalaştırıp bazen kötü adam, bazen kız çocuğu rolünde oynuyorum. Oyunu yönlendiren kişi oluyorum. Onları oyunun içine katarak oynuyorum. Çok açık söylüyorum çok yorgun

olduğumda da, gün içinde beni çok aşırı yorarlarsa fotokopi çektirip boya yaptırıyorum. Bu seferde kendimi dinlendiriyorum. Onlara da serbest renkler kullanarak boyayın diyorum (1. sınıf, İ).

2. sınıf öğretmeni H; serbest etkinlikler uygulamasını takviye ve etüd olarak kullandığında dersin daha etkili ve faydalı olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir.

Benim için etkili olanlar matematik ve Türkçede geri kaldığım konuların tekrarı ve onlarla ilgili yaptığım etkinlikler(2.sınıf,H).

3. sınıf öğretmeni E, serbest etkinliklerin ayrı bir ders olarak ele alınmasının doğru olmadığına ilişkin düşüncelerini ifade etmektedir. Örnek etkinlik söylememekte, çeşitli etkinlikleri diğer derslerde yeterince yaptıklarını belirtmektedir. Serbest etkinliklerin daha farklı şekillerde uygulanması için değişiklik yapılmasını istemektedir.

Yani ben fazla bir etkisini görmedim. Zaten iki saat beden, iki saat resim, iki saat müzik dersimiz var. Bu dersler de yeterince oyunumuzu da oynuyoruz. Resmimizi de çiziyoruz görsel sanatlarda. Müzikte de şarkımızı öğretiyoruz. Ekstradan böyle bir derse ne kadar gerek var. 18 yıllık meslek hayatımda hiç de gerek olduğunu düşünmüyorum. Ama bize dayatma gibi olduğu için uygulamaya çalışıyoruz. Çok da verimli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü ben zaten ordaki bulmaca çözme etkinliğini Türkçe dersinde de yapabilirim. Hayat bilgisi etkinliğinde de yaptırabilirim. Dediğim gibi görsel sanatlar çalışmasını o derste, iki saat beden eğitiminde de oynumu oynatıyorum. Daha farklı şekilde yaptırabilirdik(3. sınıf,E).

4. sınıf öğretmeni F; sınıf içinde rahatlıkla uygulanabilecek özellikle Türkçe dersini destekleyecek monolog, bir olayı anlatma, kitap okuma gibi konuların işlenmesinin daha etkili ve yararlı olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir.

Sesli okuma olabilir, sessiz okuma olabilir. Şiir okuma, şiir yarışmaları, vurgulu okuma olabilir. Özellikle konuşma etkinlikleri çerçevesinde olabilir. Kendilerini rahatlıkla ifade edemiyorlar çünkü. Fıkra anlatma, başından geçen bir olayı anlatma. Monologlar yapma. Monologları inanılmaz seviyorlar. Ben onlara bir masal ya da hikaye okuyorum. Bundan da çok hoşlanıyorlar. Bununla ilgili 5N 1K soruları olabilir. Hikayenin yarım bırakılıp onun tamamlanması. Kukla mesela(4.sınıf,F).

Sınıf öğretmenleri serbest etkinlikler uygulamasının öğrencilere olumlu yönde katkı sağladığına inanmaktadırlar. Ancak serbest etkinlikler uygulamasını; saatleri azaltılan derslerin programları düzenlenmediği, içerikleri azaltmadığı için 'Takviye ve Etüd' dersi olarak kullanmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerin bir nevi tekrarının yapılacağı etkinlik saatleri olarak

düzenlenmesinin uygun olacağı yönünde görüş bildirmektedirler. Sınıf öğretmenleri serbest etkinlikler uygulamasına olumlu bir bakış açısına sahip olmalarına rağmen katkısı hakkında aynı şeyi düşünmemektedirler. Ayrı bir ders olarak tasarlanmış olmasının ve beklenen etkinliklerin okul için uygun olmadığını vurgulamaktadırlar. Serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslere katkı sağlayacak etkinliklerin yapılması şeklindeki uygulamasının daha nitelikli ve etkin olduğunu ifade etmektedirler. Bu uygulama biçiminin öğretmenlerin akademik başarı isteklerinden, ders dışı aktivitelerin öğretmenleri fazlasıyla yorduğundan dolayı tercih edildiği düşünülmektedir.

1.4. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak Birinci Okuldaki Öğrenci Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin öğrencilerin neler düşündükleri, görüş ve önerilerinin neler olduğu verilmektedir.

Bu amaçla Sincan ilçesindeki birinci ilkokulda her bir sınıf düzeyinde yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilere ilk olarak, serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerini nasıl etkilediğini düşündükleri sorulmaktadır. 1. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerin diğer derslerine etkisine ilişkin sorulan soruya cevap olarak diğer derslerinde yaptıkları etkinleri söylemektedirler. Bu nedenle 1.sınıf öğrencilerinin bu soruya verdikleri cevaplar araştırma bulgularına eklenmemiştir. 2. sınıf öğrencileri, serbest etkinliklerin anlama, el becerisini geliştirme, yaratıcılıklarını geliştirme ve rahatlamalarını sağlama konusunda etkili olduğunu söylemektedirler. Bununla birlikte serbest etkinliklerin notlarını da etkilediğini düşünmektedirler.

Önümüze öyle şeyler gelince yaptığımız için anlıyoruz daha kolay yapıyoruz. Bir dahakine onu yapmak daha kolay oluyor. Daha güzel resim çiziyoruz. Daha aklımıza model şeyler geliyor. O yüzden bana öyle geliyor.
Diğer dersleri çok etkiliyor.
Yok yani. El becerimizi geliştiriyor o kadar.
Bence bir faydası var. Karnemizde güzel not alabiliriz güzel çizersek. Bir de el becerimiz gelişiyor. (2. sınıf)

3. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerin temel olarak mihver derslere katkısından bahsetmektedirler. Serbest etkinliklerin akademik başarılarını artırması yönünde katkı sağladığını dile getirmektedirler.

Test çözünce katkısı oluyor bence. Dergiler falan yazmamızı güzelleştiriyor. Anlayarak yazmamızı sağlıyor. Türkçede, matematikte, hayat bilgisinde, resimde, müzikte hepsi yararlı oluyor.
Bence resim dersinin faydası oluyor test çözmemize. Çünkü resim dersinde böyle hayallerimiz falan gelişiyor böyle. Hayalimizi böyle çiziyoruz. Onları anlatabiliyoruz.
Matematikte, hayat bilgisinde, Türkçe 'de hayal gücü vardır.
Hem de matematikte örüntüye geçtik. Örüntüler çiziyoruz. Örüntülerde bazen deftere yapın diyor öğretmen. Süslemelere geçtik. Katkısı oluyor (3. sınıf).

4. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerde kendilerini daha rahat ve iyi hissettiklerini, dersin işlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Odak grup görüşmesindeki altı öğrenciden üç tanesinin serbest etkinlikler uygulamasını gereksiz bulduklarını belirten ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Hocam bize test çözdürüyor.
Sosyal, fen, Türkçe 'den falan test çözüyoruz. Bu da derslerimizde daha başarılı olmamızı sağlayabilir. Oyunlarla da eğlenmemizi yani. Bizim kafamızın boşalmasını ve derse rahatça odaklanmamızı sağlıyor olabilir. İşlediğimiz konuları daha iyi kavrayabiliyoruz.
Okuyoruz, bazılarının özgüveni olsun diye yalandan (4. sınıf).

Öğrencilerin serbest etkinlikler uygulamasını diğer dersler ile sürekli karıştırıyor olmalarının uygulamada bu saatlerde diğer derslerin yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin de serbest etkinlikler uygulaması diye bir uygulamayı algılayamamış oldukları düşünülmektedir. Öğrencilere serbest etkinlikler uygulamasında neler yapılmasını istediklerine ilişkin soruya, diğer derslere katkısı olacak etkinlikler diye belirtmelerinin altında yatan düşüncenin de yine bu uygulama biçiminden kaynaklandığı düşünülmektedir. Oysaki, serbest etkinlikler uygulaması öğrencilerde yeni bir okul algısı oluşturmayı ve öğrencilerin okulda daha mutlu olmalarını sağlamayı hedeflediği unutulmamalıdır.

Bu bağlamda öğrencilere serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçelerinden biri olan; 'öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlamak' gerekçesi için serbest etkinlik saatlerinde kendilerini nasıl hissettikleri sorusu yöneltilmiştir.

4. sınıf öğrencileri serbest etkinlikler uygulamasını yapmadıklarının farkında olup uygulamaya yönelik algılarının değiştiği ve diğer dersler gibi görmeye başladıkları düşünülmektedir. Uygulama konusunda merak ve heyecan duymadıklarını dile getirmektedirler. Uygulamayı önemsiz bulmadıklarını ve mihver dersler gibi önemli bir ders olabilmesi için bir kitabı olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durumda 4. sınıf öğrencilerinin cevaplarından yola çıkarak serbest etkinlikler uygulaması 'Okulu daha çok

sevmelerini sağlamıştır.' sonucuna ulaşmak olası değildir. Öğrencilerde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin yeterli bilginin ve algının oluşmadığı düşünülmektedir. Bu sonucun serbest etkinlikler dersinde diğer mihver derslerin işlenmesi nedeniyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Daha önce de değinildiği gibi sınıf öğretmenin serbest etkinlikler uygulamasını yapmak konusunda duyarlı olmadığı yapılan ders içi gözlemlerle de ortaya konulmuştur. Yine ders içi gözlemlerde tutulan yazılı notlar incelendiğinde, serbest etkinlikler uygulaması yerine başka bir ders ya da uygulama yapıldığında öğrencilerin yüzleri asılmaktadır. Serbest etkinlikler uygulamasının takviye ve etüd olarak kullanılması, uygulamanın gerekçelerinden olan 'ders yükünü hafifletmek' isteği ile taban tabana zıt bir durum olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler serbest etkinlikler uygulamasını, mihver derslerden biri olarak algıladıkları ve öyle değerlendirdikleri görülmektedir.

Bence ben kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Normal dersteki gibi hissediyorum. Burası okul olduğu için oyunu bile okul gibi.
Ben farklı düşünüyorum öğretmenim. Çünkü her konu belli fende, matematikte, sosyalde. Ama serbest etkinlikte ne yapacağımızı öğretmen söylüyor, biz bilmiyoruz.
Diğer derslerden biraz farkı var. %2 gibi.
Boş ders gibi geçiyor bazen. Bazen test çözdüğümüz için normal ders gibi geçiyor. Ama çoğunlukla boş ders gibi.
Dersin bir kitabı yok o yüzden olabilir.
Tüm derslerin bir kitabı veya bir defteri vardır(4.sınıf).

Öğrencilere serbest etkinliklerde kendilerini nasıl hissettikleri sorulduğunda, 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerde kendilerini iyi, mutlu ve heyecanlı hissettiklerini belirtmektedir. Öğrencilere hisleri sorulduğunda da uygulama yaptıkları serbest etkinlik derslerini düşünerek cevap vermektedirler.

Çok güzel hissediyorum.
Ben çok mutlu hissediyorum ve çok güzel.
Ben kendimi hızlı koşmak gibi hissediyorum. Güzel hissediyorum.
Ben çok güzel hissediyorum kendimi. Ben boya yapmaktan sıkılıyorum.
Okulda oyun oynadıklarımızı, ders yaptıklarımızı, çalıştıklarımızı falan. Ben sadece bazen(leri) sıkılıyorum (1. sınıf).
Çok iyi hissediyorum. Çok eğleniyorum.
Bizim mutluluk duygumuzu daha çok artırıyor. Zihnimizi çalıştırıyor. Serbest etkinlikler dersi yaparken çok heyecanlanıyorum ve çok mutlu oluyorum.
Seviyorum serbest etkinliği.
Ne yapacağımızı merak ediyorum. Beni çok sevindiriyor (2. sınıf).
Heyecanlı oluyorum yaparken. Mutlu oluyorum.
Komik hissettik (3. sınıf).

Öğrenciler serbest etkinlikler uygulamasında neler hissettiklerine ilişkin 1, 2, 3. sınıflar ve 4. sınıflar olmak üzere iki farklı görüş belirlenmiştir. Çünkü 1, 2 ve 3. sınıflar olumlu duygularını açık ve net olarak ifade etmekte, 4.sınıflar ise uygulamaya ilişkin net bir görüş ifade edememektedir. Hem ders gibi hem değil diyerek kararsızlıklarını ortaya koymaktadırlar.

Bu noktada serbest etkinlikler uygulamasının uygulanabilirliğini artırabilmek için önerilerinin neler olduğu sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar elde edilmiştir. Serbest etkinlikler uygulamasının daha etkili ve verimli olmasına ilişkin, 1 ve 2. sınıf öğrencileri daha fazla fiziksel aktivite içeren etkinliklerden ve beraberinde kitap okuma, test çözme, ödev yazma gibi etkinliklerden bahsetmektedirler.

Dışarda da saklambaç oynamak (1. sınıf).
Serbest etkinlik dersine göre ödev verilmesini istiyorum. Test çözmek ve kitap okumak.
Öğretmenimizde uygun görürse bahçede oynamaya çıkarması iyi olur.
Serbest etkinliklerde öğretmen bizi serbest bıraksa. Kendimiz istediğimize göre bir şeyler yapsak (2. sınıf).

3. sınıf öğrencileri serbest etkinlik uygulaması için; oyun oynamak, resim çizmek, bilmece ve bulmaca, kitap okumak, test çözmek, grup çalışmaları, gösteri izleme, serbest çalışmalar, tiyatro, geziler, konser önerilerini sunmaktadırlar.

Mesela resim çizerken sıkılıyorum. Resim çizmeyi sevmiyorum. Bazen sıkılıyorum, bazen sıkılmıyorum. Mesela böyle serbestçe olduğumuzda, serbestçe çizdiğimizde sıkılmıyorum.
Ben sevinince serbest resim çizmeyi seviyorum. Resim yaparken seviniyorum.

Çizgi film izlerken seviniyorum. Oyun oynarsak, resim çizersek daha mutlu oluyorum. Ondan sonra test çözmeyeceğiz. Test çözerken tek başıma çizerken biraz sıkılıyorum. Ama oyun oynayınca daha eğlenceli oluyor. Bilmeye çalışmaları, harf söylemeleri daha eğlenceli oluyor. Bilmece sorunca. Hani ben oyundayken gösteriler olsun. Gösteriler oluyor ya sihirbazlık falan. Bence ben kitap okuma diyorum. Sonra test çözmek diyorum. Çünkü ben yeni kitaplarımı okumaya başlayınca kafamı kaldırmıyorum. Bir sürü yeni kitaptan çok güzel olursa. Resimli resimsiz falan fark etmez. Okumak benim amacım. Serbest etkinlikler dersinde bence dergi hazırlayalım. Ben de öyle gitar çalanları, öyle şarkı söylüyorlar ya. Konser olsun istiyorum. Gösteri olsun, illüzyon olsun. Bence kesinlikle test çözmeye yönelik olsa çok iyi olur. Bir elin resimde olacak, bir elin testte olacak (3. sınıf).

Öğrenciler serbest etkinliklerde yapılacak uygulamalarda kendi seçtikleri etkinlikleri yapmayı istediklerini belirtmektedirler. Kendilerini daha rahat ifade edecekleri, eğlenceli ve aktif olabilecekleri etkinliklerin yapılmasını önermektedirler.

4. sınıf öğrencileri özellikle uygulamanın yapılmayışı konusundaki rahatsızlıklarını yeniden dile getirmektedirler. Bununla birlikte öğrenciler bu uygulamanın haftalık ders çizelgesindeki saatler kadar yapılması yönündeki

isteklerini ifade etmişlerdir. Hayal güçlerini geliştirebilecekleri, zihinsel dinlenmelerine imkân sağlayacak, kendilerini daha iyi hissedebilecekleri ve daha özgürce davranabilecekleri etkinlikler talep etmektedirler. Öğrenciler serbest etkinliklerde diğer derslerin devamı şeklinde etkinlikler yapılmamasını önermektedirler.

4. sınıf öğrencileri genel olarak; saklambaç, kitap okuma, test çözme, resim yapma, çizgi film izleme, bilmece ve bulmaca, oyun, dergi hazırlama, tiyatro, gösteriler, kelime oyunları, el becerilerini geliştirme üzerine çalışmalar, sohbet gibi etkinliklerin programa eklenmesi yönünde önerilerde bulunmaktadır. Buradan hareketle, öğrencilerin serbest etkinliklerde bireysel, eşli ya da grup halinde yapabilecekleri birçok etkinliğe açık oldukları sonucuna ulaşılabilir. Öğrenciler serbest etkinlikte daha çok eğlenmelerini sağlayacak etkinlikleri yapmak istedikleri görülmektedir.

Bazen şey işte internette yapamadığımız bazı şeyler oluyor. Onları o zaman yapıyoruz. Ben öyle olmamalı diye düşünüyorum. Çünkü serbest etkinlik başka bir şey, o derslerin yapılması başka bir şey. Bir de kafamızın dinlenmesine daha açık şeyler olabilir. Fazla konuşmak değil ya da fazla okumak değil. Daha aktif ve eğlenceli şeyler olabilir. Kelime türetmece hem eğlenceli hem de bilgiye daha açık bir şey. Kelimelerden daha gelişiyor konuşmamız. Onu oynayabiliriz. Cd izleyebiliriz. Çizgi film değil de daha böyle bilgilendirici ve çizgi filme biraz daha yakın. Resimde ve müzikte böyle etkinlikler yapıyoruz dedim. Onlar gibi serbest etkinlikte de bunları yapabiliriz. Hem hayal gücümüz gelişir. Haftada bir kez değil de iki haftada bir kez çok amaçlı salona gidip çeşitli malzemelerle böyle bazı şeyler yapabiliriz oraya masa falan koyup. Öğretmen ilginç bir şey getirmemizi ve tanıtmamızı istese.
Öğretmenim biz böyle haftada bir, iki haftada bir böyle serbest kıyafet giyip gelebiliriz. Biraz da böyle farklı oyunlar oynayabiliyoruz. Mesela öğretmen bize İngilizce kelimeler sorabilir. Farklı farklı elbiseler giysek böyle tahtaya çıksak. Öğretmen bizim kıyafetlerimizi göstererek onunla ilgili onun İngilizcesini sorsa iyi olur aslında.
Mesela dörtte ikisini bir şey de, dörtte ikisini çizgi film izleyerek kullanabiliriz. Dörtte ikisini o gün sosyal mi var, fen var mesela ona göre ders çalışılır mesela. Bir de oyun oynamak (4. sınıf).

4. sınıf öğrencilerinin dersin verimliliğini artırmaya yönelik önerileri sınıf içinde iyi vakit geçirmeleri üzerine odaklanmaktadır. Oyun içerikli ve eğitici faaliyetlerin yanı sıra, sohbet ve yarışma gibi etkinlikler önermektedir.

Kelime türetmece, Cd izleyebiliriz. Çizgi film değil de daha böyle bilgilendirici ve çizgi filme biraz daha yakın. Daha eğlenceli çalışmalar. Bilmece ve bulmaca.

Yarışma, sohbet, oyun hamuru, oyuncak haftası, drama etkinlikleri. Daha zevkli olur okul yani. Çünkü haftada sadece bir kere yok serbest etkinlik dersi. Diğer bütün son derslerde var. O yüzden okul daha eğlenceli olur.
Serbest kıyafet giyip gelebiliriz. Biraz da böyle farklı oyunlar oynayabiliyoruz. Mesela öğretmen bize İngilizce kelimeler sorabilir. Farklı farklı elbiseler giysek böyle tahtaya çıksak.
Öğretmenimiz büyük olduğu için oyundan anlamıyor. Önce işten anlar (4. sınıf).

Tüm sınıf düzeylerinde öğrencilerin önerdikleri etkinliklerde birçok ortak nokta fark edilmektedir. Bunun öğrencilerin okulda daha iyi vakit geçirmeye

dair beklentilerinin benzer oluşundan kaynaklandığı söylenebilmektedir. Öğrenciler eğlenceli, zevkli ve sıkılmayacakları etkinlikler yapılmasını istemişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin bazılarının sevdiği etkinlikleri, bazılarının sevmediği görülmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmanın en uygun yollarından biri, öğrencilerin isteklerinin dikkate alınmasıdır. Bu sayede öğrenciler istedikleri etkinlikleri yapacak ve kendilerini daha iyi hissedecekleri düşünülmektedir. Serbest etkinlikler uygulamasında test çözmeyi istediklerini belirten öğrenciler de bulunmaktadır.

Bulgular genel olarak ele alındığında, birinci okulda öğretmen ve öğrenciler serbest etkinliklerin uygulamadan kaldırılmasını istememektedir. Öğretmenler uygulamanın yeniden yapılandırılması gerektiğini özellikle vurgularken, öğrenciler bu uygulamanın kapsamının tam olarak bilemediğinden eksikliklerinin de farkında değillerdir. Öğrenciler öğretmenin istemediği ya da diğer dersleri yapmak adına serbest etkinlikleri uygulamadığını düşünmektedirler. Bu noktada öğretmenler ise, serbest etkinliklerin uygulanmayışını tamamen programın eksikliklerine ve diğer derslerin içeriklerinin fazla oluşuna bağlamaktadırlar.

2. Çankaya İlçesindeki İkinci Okula İlişkin Bulgular

Bu bölümde, Çankaya ilçesindeki ikinci okul için sırasıyla; “serbest etkinlikler uygulamasında okullarda gerçekleştirilen etkinlikler, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, serbest etkinlikler uygulaması hakkındaki öğretmen ve öğrenci görüşlerine ilişkin bulgular” başlıkları altında verilmektedir.

2.1. Serbest Etkinlikler Uygulamasında İkinci Okulda Gerçekleştirilen Etkinliklere İlişkin Bulgular

İkinci okulda yapılan 20 saatlik gözlem sonuçlarına göre serbest etkinlikler uygulaması kapsamında kitap okumanın en sık uygulanan etkinlik olduğu belirlenmiştir. Kitap okuma etkinliğini öğrencilerin güzel konuşma ve yazma konusunda gelişimlerini sağlayacak etkinlikler izlemektedir. Dans çalışmaları, spor etkinlikleri, şiir dinleme ve okuma uygulanan diğer etkinlik

çeşitlerindendir. En az sıklıkla yapılan etkinlikler ise; şiir dinleme ve okuma etkinliğidir.

Gözlem sonuçlarına göre, serbest etkinlikler kapsamında birinci ilkokulda yapılan etkinliklerin neler olduğuna dair belirlemeler Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 10. Çankaya İlçesindeki İkinci Okulda Serbest Etkinlikler Uygulaması Kapsamında Yapılan Etkinlikler

Etkinlikler	1. Sınıf (f)	2. Sınıf (f)	3. Sınıf (f)	4. Sınıf (f)	Toplam (f)
Kitap Okuma	-	5	-	1	**6**
Güzel Konuşma ve Yazma	4	-	2	-	**6**
Dans Çalışmaları	-	-	-	4	**4**
Spor Etkinlikleri	-	-	-	2	**2**
Şiir Dinleme ve Okuma	-	2	-	-	**2**

Çizelge 10 incelendiğinde, kitap okuma ve güzel konuşma ve yazma etkinliklerinin en sık uygulanan etkinlikler olduğu görülmektedir. Bunu dans çalışmaları izlemektedir. İmkânları yeterli olmasına rağmen ikinci ilkokulda gözlem yapılan sınıflarda sadece 2 saatlik spor etkinliğinin yapıldığı gözlenmiştir. Serbest etkinlikler uygulaması kapsamında spor etkinlikleri ile şiir dinleme ve okumanın en az yapılan etkinlikler olduğu görülmektedir.

Serbest etkinlikler uygulamasında yapılan etkinlikler sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, en sık uygulanan etkinlik türlerinin her sınıf düzeyinde farklı olduğu görülmektedir. Birinci sınıflarda güzel konuşma ve yazma etkinlikleri en sık yapılan etkinlik iken, 2. sınıflarda kitap okuma, 3. sınıflarda güzel konuşma ve yazma etkinliği ve 4. sınıflarda da dans çalışmalarının daha sık yapıldığı gözlenmektedir.

Serbest etkinlikler kapsamında, Çankaya ilçesindeki ikinci ilkokulda 1, 2 ve 3. sınıf düzeylerinde etkinliklerin tamamı sınıf öğretmenleri tarafından, 4. sınıf düzeyinde ise uygulanmakta olan dans çalışmaları ise uzman bir kişi tarafından gerçekleştirilmektedir. Serbest etkinlikler uygulaması için haftalık ders çizelgesinde ayrılan süre, gözlem yapılan tüm sınıf düzeylerinde ve yapılan ders gözlemlerinde blok olarak değil, ayrı ayrı planlandığı ve kullanıldığı görülmektedir.

Çankaya İlçesindeki ikinci ilkokulda her sınıf düzeyinde yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilere serbest etkinliklerde ne tür etkinlikler yapıldığı sorulmaktadır. Alınan yanıtlar çerçevesinde bu etkinliklerin; oyun hamuru ile oynama, matematik, satranç, basketbol, voleybol, drama, jimnastik, serbest oyun, serbest zaman, resim, film izleme, Türkçe ve matematik dersi olduğu görülmektedir.

Aşağıda her bir sınıf düzeyine göre öğrencilerin belirtmiş oldukları etkinlik türleri verilmektedir. 1. sınıf öğrencileri serbest etkinlikler dersinde satranç oynama, kitap okuma, oyun hamuru, yazı çalışması ve matematik dersi yaptıklarını belirtmektedirler.

Kendi yapabileceğimiz güzel şeyleri yapıyoruz. Satranç oynayanlar oynayabilir. Kitap okuyabilir. Oyun hamuru. Bazen yazı çalışıyoruz. Matematik yapıyoruz (1. sınıf).

2. sınıf öğrencileri ise sınıf içi oyunlar, çizgi film izleme, hamur oynama, bireysel olarak istedikleri etkinlikleri yapma, basketbol, voleybol ve satranç gibi etkinlikleri yaptıklarını ifade etmektedirler. Ancak basketbol, voleybol, jimnastik ve satranç gibi etkinliklere katılan öğrencilerin ek bir ücret ödemesi gerekmektedir. Bu etkinliklere katılmayan öğrenciler sınıfta sınıf öğretmeni ile birlikte kaldıkları görülmektedir. Sınıfta öğretmenle birlikte kalan öğrenciler bazen istediklerini yapmak üzere serbest bırakıldıklarını belirtmektedirler. Sınıf içi gözlemlerden elde edilen notlar da aynı bilgiyi doğrulamaktadır. Öğretmen öğrencilerin bir kısmı aktiviteyi yapmaya gittiklerinde, geriye kalan öğrencileri kendi başlarına vakit geçirmeleri için serbest bırakmaktadır.

Bazıları piyanoya gidiyor, bazıları baskete gidiyor. Bazıları voleybola gidiyor. Bazıları satranca gidiyor. Birileri oraya gittiği zaman bizim dersimiz boş oluyor. Bugün dışarda oyun oynuyoruz. Bugün serbest. Drama yapıyoruz. Jimnastik var. Havalar kötü olursa öğretmen bizi oyun oynatıyor. Bazen(leri) de çizgi film açıyor bize. Bazen de birilerinin yanına giderek hamur oynayabiliyoruz. Bazen de öğretmen bizi serbest bırakıyor (2. sınıf).

3. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerde yapılan çalışmaları görsel sanatlar dersi ile karıştırmaktadır. 3.sınıflar yıllık planından elde edilen veriye göre; müze ve sinema gezileri, kes-yapıştır etkinlikleri görsel sanatlar dersi kapsamındadır.

Resim, sonra çalışmalar, etkinlik. Parka da gidiyoruz, film izliyoruz. Öğretmen bazen bize kitap okuyor. Sinemaya gitme, tiyatroya gitme. Öğretmenim müzelere gidiyoruz.

Sinema. Kağıdı yapıştır falan(3.sınıf).

4. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerde öğretmenlerinin bir önceki dersin devamını işlediğini söylemektedirler. Sıklıkla matematik ve Türkçe dersi yaptıklarını belirtmektedirler. Öğrenci velilerinin ayarlamış olduğu dans çalışmalarının dışında öğretmenin uygulamayı genellikle takviye ve etüd dersi olarak kullandığını söylemektedir. Öğretmenin isteğine göre, şekillenen bir uygulamadan bahsetmektedir. Öğrenciler üzerinde, öğretmen istediğinde uygulamayı yapmakta, istemediği zaman yapmamakta, yönünde bir algı oluştuğu görülmektedir. Öğrenciler haftalık ders çizelgesine uyulmasını ve uygulamanın gerçekleştirilmesini istedikleri görülmektedir.

Öğretmen daha çok önceki ders neyse o dersten yaptırabiliyor. Matematik oluyor, genelde Türkçe. O derslerden oluyor. Parka götürüyor veya resim yaptırabiliyor. Bazen kitap okutturabiliyor. Ya öğretmenin gününe göre değişiyor. Bazen bize iyi şeyler yapıyor, bazen kötü şeyler. Kızdığında da bütün her şey, mesela parka gideceğiz, bir iki kişi yüzünden, matematikleri çıkartın oluyor. Hava kötü olduğu için son zamanlarda çıkamıyoruz. Bazen tek ders yapıyor. Çoğunlukla öğretmen matematik yaptığı için alıştık artık. Bilmiyorum ben. Serbest etkinlik öğretmen belirlemeli. Ders programına uymuyor (4. sınıf).

1 ve 4. sınıf öğrencileri serbest etkinlikler uygulamasının matematik ve Türkçe dersi olarak kullanıldığı yönünde ortak fikir belirtmektedir. Diğer sınıf düzeyindeki öğrenciler serbest etkinlik programında yer almayan bazı etkinliklerden bahsetmektedir. Voleybol, basketbol, satranç, jimnastik gibi etkinliklerin okulun sahip olduğu fiziki imkânları sayesinde sağlanabildiği belirlenmektedir. Ancak bu etkinliklere velisi isteyen öğrenciler katılabilmekte, öğrenciler de gruplandırılarak alınmakta ve en kalabalık grubun 8-10 kişiden oluştuğu gözlenmektedir. Öğrencilerin grup grup bu etkinliklerden yararlandığı, diğer öğrencilerin ise sınıfta öğretmen kontrolünde kendi hallerine bırakıldığı gözlenmiştir.

Tüm sınıf düzeylerindeki öğrenciler serbest etkinliklerde yapılacaklarla ilgili genellikle o gün haberdar olduklarını, araç gerece ihtiyaç duyduklarında evden getirdiklerini söylemektedirler. Bazen para, bazen malzeme getirdiklerini ya da bazılarının sınıf dolaplarında olduğunu belirtmektedirler.

Öğretmenimiz liste vermişti daha önceden. Öğretmen isteyince dolabımızdan çıkartıyoruz (1. sınıf).
Dolaplarımızın içinde duruyor. Oradan alıyoruz(2.sınıf).
Araç gereç kullanmak gerektiğinde öğretmen ödeve yazıyor, getiriyoruz (3. sınıf).

Evden getiriyoruz (4. sınıf).

4. sınıf öğrencileri ile yapılan görüşmelerde, serbest etkinlikler uygulamasını diğer derslerde yaptıkları çalışmalarla karıştırdıkları görülmektedir.

Ders kitaplarında olan şeylerin çalışmaları. Mesela taş getirdik bir kere, karton, hamur. Hamurdan dünya katmanları yaptık. Etkinliklerin hazırlıklarını istiyor yani okulda yapmamız için (4. sınıf).

Bu noktada, gözlem ve öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere ek olarak sınıf öğretmenlerinin cevapları da sunulmaktadır. Sınıf öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde, serbest etkinlikler uygulaması kapsamında ne tür etkinlikler yaptıkları ve bunları nasıl planladıklarına ilişkin sorular yöneltilmektedir. Aşağıda okuttukları sınıf düzeylerine göre öğretmenlerin bu konudaki görüşleri verilmektedir.

1. sınıf öğretmeni M; öğrencilerinin daha çok fiziksel aktivite içeren etkinlikleri sevdiğini söylemektedir. Ancak sınıf içi gözlemlerde de öğretmenin bu tarzda herhangi bir etkinlik yaptığı gözlenmemiştir.

Daha çok öğrencilerin hareket edebilecekleri etkinlikleri seviyorum ve destekliyorum (1. sınıf, M).

2. sınıf öğretmeni D; serbest etkinliklerde çoğunlukla okuma ağırlıklı etkinlikleri kullandığını belirtmektedir. Öğrencilerin hikâye tamamlamaktan ya da okuduklarını canlandırma şeklinde ifade etmekten hoşlandıklarını söylemektedir. Ancak araştırmacı tarafından sınıf içinde drama ya da hikâye tamamlatmaya ilişkin bir etkinlik gözlenmemiştir.

Sınıf içi uygulamalarda da görülmüştür ki, 2.sınıf öğretmeni okuma-yazma ve konuşma becerileri üzerine odaklanan etkinlikleri tercih etmektedir. Yapılan sınıf içi gözlemde öğrencilerden bir kısmı kitap okuma yaparken öğretmen seçtiği öğrencilerden birine okuduğu hikâyeyi tahtada sesli olarak özet yaptırdığı izlenmektedir. Öğretmen, öğrenci özeti anlatırken diğer öğrencilerden okumaya devam etmelerini istemektedir. Aynı dersin ortalarında bazı öğrenciler ayakta dolaşırken, bazıları kitap okumadığı gözlenmiştir. Sınıf öğretmeni görüşmede okullarda uygulanmakta olan her gün 20 dakika kitap okuma etkinliğinin yanında serbest etkinliklerde de kitap okutmanın öğrencileri bunalttığını belirtmektedir. Buna rağmen sınıf

öğretmeninin yapılan 7 saatlik ders gözleminin 5 saatinde kitap okuma etkinliğini yaptırdığı görülmektedir.

Tabii ki serbest etkinlikler dersinde okuma başta olmak üzere, müzik, drama, hikaye tamamlama, onun dramasını yaptırma, çocuğun kendi hayalini rüyasını anlatma, şiirini okuma. Bu ve benzeri etkinlikleri yapıyoruz. Tabi bu etkinlikleri öğrencilerin isteklerine göre çoğaltabiliriz. Hikayeleri okuyup drama haline getirmeyi daha seviyorlar. Hayal ürünlerini, drama şeklinde anlatmak çok hoşlarına gidiyor. Kitap okuma, okumalarını zenginleştirmek güzel bir şey de. Bir şeyi üst üste yaptığınız zaman sıkılıyorlar. Bizim ayrıca 20 dakika, ikinci ders oluyor bazen, üçüncü ders. Kitap okuma saatimiz var. Biz onun haricinde kitap okuttuğumuz zaman sıkılıyorlar. Bu sıkıcı oluyor (2. sınıf, D).

3. sınıf öğretmeni A'nın bahsettiği dans etkinlikleri okulun dans salonunda ve alanında uzman bir öğretmen tarafından gerçekleştirildiği belirlenmektedir. Öğrencilerin bu derse katılması velilerin gönüllüğü ile sağlanmaktadır. Bu derse katılımın velinin isteğine bağlı olduğu zorunlu tutulmadığı öğrenilmiştir. Bunun dışında öğretmen Serbest Etkinlikler Uygulamasını bazen konu tekrarı olarak kullandığını çok net dile getirmemesine rağmen yapılan gözlemlerle de görülmektedir ki, öğretmen serbest etkinlikler uygulamasında sık sık ders tekrarı yapmaktadır.

... spor salonumuz olduğu için buradaki çocuklar daha şanslılar. Spor etkinlikleri yapılabiliyor, müzik eşliğinde halk dansları yapılabiliyor. Bulmaca çözdürüyoruz. Konu tekrarı yapılıyor, bazen görsel sanatlarla ilgili çalışmalar yapıyoruz. Şimdi aslında programdakilerin bir çoğu diğer derslerde de yaptığımız şeyler bizim. Çok farklı şeyler değil. Çocuklarda en çok farkı yaratan, onların daha çok hoşuna giden daha çok böyle sosyal içerikli konular. Sosyal konular işte böyle birlikte oyun oynamak, birlikte bir şeyler yapmak, eğlenceli şeyler daha çok hoşuna gidiyor. Hareket istiyorlar. Daha çok hareket istiyorlar. Salona gittiklerinde farklı bir şey yaptıklarını düşünüyorlar. O zaman hoşlarına gidiyor (3. sınıf, A).

4. sınıf öğretmeni Z; serbest etkinlikler uygulamasına karşı olumsuz bir tutum içerisindedir. Serbest etkinlikler uygulaması ile ilgili ne tür etkinlikler yaptığına örnek vermediği görülmektedir.

Tercihten çok zorunluluk oluyor bizimkiler. Mesela 23 Nisan çalışmaları oluyor. Sene sonu gösterilerimiz. Bunu bazı velilerden bize destek oluyorlar. En çok istedikleri işte drama. Ben sınıf öğretmeni olarak açıkçası müzik kulağım yok. Çocuklara bu konuda kesinlikle verimli olduğumu düşünemiyorum (4. sınıf, Z).

Bu noktada sınıf öğretmenlerine serbest etkinlik uygulamasındaki bu etkinlikleri nasıl planladıkları sorusuna yanıtlamak da gerekmektedir. Bunun üzerine sınıf öğretmenlerine serbest etkinlikler uygulaması etkinliklerini nasıl planladıkları sorusu yöneltilmektedir. Sınıf öğretmenleri serbest etkinlikler uygulamasındaki çalışmaları yıllık planlarına göre belirlediklerini söylemektedirler. İnternetten indirilen planların MEB onayı ile hazırlandığını

düşünmektedirler. Bu sebeple dersi nasıl planladıkları ile ilgili eksikliklerin bu plandan kaynaklandığını düşündüklerini dile getirmektedirler.

Ders programına göre. Çok fazla iç içe değil zaman zaman çünkü ben size söyleyebilirim. Bizim 4 saat serbest etkinlik saatlerimiz var o 4 saatin 2 saati folklor olabiliyor (1. sınıf, M).
Bunların hazır planları var milli eğitimin kabul ettiği, internetten indirerek veya biz bunları arkadaşlarımızla birlikte hazırlayarak uyguluyoruz. Elimizde planlarımız var (2. sınıf, D).

3. sınıf öğretmeni A, serbest etkinlikleri nasıl planladığına ilişkin soruya, yıllık planının olduğunu ancak okul imkânlarının yeterli olmayışından uygulayamadığını belirtmektedir. Oysa Çankaya ilçesindeki ikinci okul; yüzme havuzu, basketbol ve voleybol sahası, dans odası, tiyatro salonu gibi alanları ve imkânları olan bir kurumdur. Ancak bu alanların kullanımı için alanında uzman öğretmenler ayarlandığı ve böylelikle bu hizmetin sunulduğu görülmektedir.

Yıllık plan var işte ama Okulların fiziki şartları, sınıf mevcutları çok fazla serbest etkinlik programını uygulamaya elverişli değil diye düşünüyorum. Bu nedenle çok iyi uygulanamıyor (3. sınıf, A).

4. sınıf öğretmeni Z, etkinlikleri planlamadığını, zaten diğer derslerde bu etkinlikleri yaptığını ifade etmektedir.

Aslında biz bu yapılacak olanları diğer derslerde yapıyoruz. Ayrıca ders olarak konmasına bence hiç anlam yok.

Sonuç olarak yapılan gözlemler, öğrencilerle yapılan odak grup görüşmeleri ve öğretmen görüşmeleri ışığında; serbest etkinlikler uygulamasında etkinliklerin seçiminin ve planlanmasının öğretmenin kararı doğrultusunda belirlendiği görülmektedir. Uygulamada ne tür etkinliklerin yapılacağının da öğretmenin inisiyatifinde olduğu ve uygulamaların buna göre şekillendirildiği belirlenmiştir. Serbest etkinlikler planının sene başında hazırlandığı ancak bunun çok bağlayıcı olmadığı görülmektedir. Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda daha çok kitap okuma etkinliği yapılmaktadır. Kitap okumanın ardından güzel konuşma ve yazma ile dans çalışmaları sık uygulanan diğer etkinliklerdir. Kitap okuma, güzel konuşma ve yazma etkinliklerinin uygulanmasının kolay olması nedeniyle tercih edildiği düşünülmektedir. Okulun tiyatro salonunda yapılan dans çalışmaları, alanında uzman bir eğitmen tarafından gerçekleştirilmektedir. Okulda gözlem sırasında araştırmacı diğer alanında uzman eğitmenlerle tanışmış, ancak

derslerine gözleme gidilmediğinden bu veriler araştırma bulgularına eklenmemektedir.

2.2. Serbest Etkinlikler Uygulamasına Geçilme Gerekçeleri İle İkinci Okuldaki Uygulamalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara İlişkin Bulgular

MEB'in serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçelerinin uygulamadaki durumunu belirlemek amacıyla öğretmen ve öğrencilere serbest etkinlikler uygulaması hakkında neler bildiklerine ilişkin sorular yöneltilmekte ve alınan yanıtlar doğrultusunda yorumlar yapılmaktadır.

Öğretmenlere öncelikle serbest etkinlikler uygulaması hakkında ilk olarak nasıl bilgi sahibi oldukları ve bu uygulamaya geçilme gerekçeleri hakkında neler bildikleri sorulmaktadır. Bu şekilde öğretmenlerin uygulamanın gerekçelerinden haberdar olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmaktadır.

İkinci okulda araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenleri MEB tarafından gönderilen haftalık ders çizelgesi ve okul idaresinin kısa açıklaması ile bu uygulamadan haberdar olduklarını belirtilmektedir. Öğretmenlerin ortak görüşü; serbest etkinlikler uygulaması hakkında kendilerine yeterli bilginin verilmediği ve bilgi eksikliğinin süreçte de giderilmediğidir.

Program verildi toplantıda. Bilgisayardan girerek bulduk (1. sınıf, M).
İlk Milli Eğitimden bize gelen yazıyla haberdar olduk. İdareden gelen kişilerden bilgi alarak öyle bilgi sahibi olduk. Tabii o yazıyla beraber okul idaresi kısa bilgi verdi. Bu derslerin, gelen yazıya göre serbest etkinliklerin geldiğini, yerine başka derslerin olmayacağını bilgisini biz oradan aldık. Bunu biliyoruz (2. sınıf, D).
Geçilme gerekçeleri daha çok çocukları sosyal alanda geliştirmek amaçlı olduğunu biliyorum ama çok fazla amaca hizmet ettiğini düşünmüyorum açıkçası. Programa eklenince zaten haftalık ders programına hem de program olarak bize gönderildi. Bu şekilde haberdar olduk (3. sınıf, A).
Yok, öyle bir fikrim yok. Bize ne bir seminer verildi ne bir açıklama yapıldı. Bize hiçbir şey yapılmadı Hiç bilgi sahibi olmadık. Sadece programlardan bize dediler. Ek ders olacak (4. sınıf, Z).

Öğretmenlerin serbest etkinlik uygulaması hakkındaki bilgileri kendi imkânları ile elde etmeleri beraberinde bazı yanlış uygulama biçimlerine de

sebep olmaktadır. Yapılan görüşmeler öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulaması hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, uygulamanın değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ilişkin belirsizlikleri de beraberinde getirdiği sonucunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler, serbest etkinliklerde değerlendirme yaptıklarını ve bu amaçla çeşitli değerlendirme formlarını kullandıklarını ifade etmektedirler. 4. sınıf öğretmeni serbest etkinlikleri değerlendirirken resim (Görsel Sanatlar) dersinin değerlendirmesi ile birleştirdiğini belirtmektedir. Bu değerlendirmeyi nasıl yaptığına ilişkin bir ayrıntıya değinmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri aşağıda verilmektedir.

Tabii ki değerlendiriyoruz. Dosyalarımıza koyduğumuz oluyor. Yapmadıklarımız da oluyor, zaman zaman daha henüz 1. sınıf olduğumuz için işaretlemeleri bilmediklerinden biz söylüyorduk ama bundan sonraki çalışmalarımızda daha çok yer vereceğiz(1. sınıf, M).
Tabii ki. Gözlemleyerek, onlar yaptıkları çalışmaları anlatıyorlar bize gelip. Orada neler yaptıklarını, gördüklerini, hayal ettiklerini onları bize anlatıyorlar. Okumaya, onlara istekliler. Parmak kaldırarak, söz hakkı veriyoruz. Böyle değerlendirme yapıyoruz. Tabii ki, öğretmen kılavuz kitabında da var. Biz onları artı eksi olarak değerlendirip sonra o formdaki soru cevap kısmına göre değerlendiriyoruz. Haftanın her günü için doldurmuyoruz. Ama haftada bir gün iki gün dolduruyoruz. Her gün için diyemem. Zaten biz öğrencilerimizi tanıyoruz. Ona göre biliyoruz (2. sınıf, D).
Serbest etkinliklerle ilgili yaptığımız etkinlikleri değerlendiriyoruz tabi ki. Değerlendirmeye tabi tutuyoruz. Değerlendirme formları kullanıyoruz bazen, her zaman değil, bazılarını (3. sınıf, A).
Akışında gidiyor. Onu bazen resim dersiyle birleştirip değerlendiriyoruz (4. sınıf, Z).

Serbest etkinlikler uygulamasında MEB'in kararı gereğince, öğrenciler herhangi bir şekilde değerlendirmeye tabii tutulmamalıdır. Ancak ikinci okuldaki öğretmenler değerlendirme yapılması gerektiğini düşünmekte ve bu nedenle değerlendirme yaptıklarını dile getirmektedirler. Ancak, gözlem sürecinde serbest etkinlik uygulamasını değerlendirme konusunda herhangi bir çalışma ile karşılaşılmamaktadır.

Bu noktada öğretmenlerin serbest etkinlik uygulamasını değerlendirip değerlendirmediği konusunu öğrencilere de sorulmuş ve alınan cevaplar ışığında, öğretmenlerin ders içerisinde çalışmalara yönelik kullanılan sözel ifadelerin öğrenciler tarafından değerlendirme olarak algılandığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin aferin, güzel olmuş, eline sağlık gibi öğrenciyi cesaretlendiren ifadeler kullanması, öğrenciler tarafından değerlendirme olarak algılanmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenin yapılan çalışmayı panoya asmasının da yine öğrenciler tarafından değerlendirme olarak algılandığı görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerinin değerlendirme yapıp yapmadığına ilişkin soruya verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmaktadır.

Öğretmen süper artı, süper artı, süper yazdı (1. sınıf).
Öğretmenimize götürüyoruz bazen, çok güzel, çok güzel diyor.
Panoya asıyor. Bazenleri asmıyor(2.sınıf).
Bazen güzel, bazen kötü diyor. Panoya asmıyor (3. sınıf).

4. sınıf öğrencileri diğer derslerde yapılan çalışmaları, ortaya çıkan ürünleri serbest etkinlikler uygulamasında yaptıklarını düşünmektedirler. Örneğin, bir 4. sınıf öğrencisi fen ve teknoloji dersi için yaptıkları projeyi, serbest etkinlikler uygulaması zannetmekte ve sorulan soruya aşağıdaki cevabı vermektedir.

Yanardağlar ile ilgili bir projemiz vardı. Onları masasına koyduk. Ona bakıp not veriyor işte. Karne notu falan oluyor(4. sınıf).

Serbest etkinlikler uygulamasını değerlendirme konusundaki öğretmen ve öğrenci görüşleri incelendiğinde; öğretmenler değerlendirme yaptıklarını söylemelerine rağmen, öğrencilerin bu değerlendirmeden haberdar olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerin bahsettikleri değerlendirmelere ilişkin bir bulguya rastlanılmamıştır. Öğretmenlerin değerlendirmede kullandıklarını söyledikleri teknikleri sınıfa yansıtmadıkları görülmektedir. Öğrenciler açısından öğretmenlerin kullandıkları ifadeler dışında herhangi bir değerlendirmenin fark edilmediği söylenebilir.

Öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler ışığında; serbest etkinliklerde yapılacak etkinlik ve uygulamaları öğretmenin belirlediği görülmektedir. Bu durum, serbest etkinlik uygulamasına geçilme gerekçelerinden biri olan ‘öğrencilerin kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamak’ gerekçesi ile ters düşmektedir. Görüşme soruları içerisinde yer almayan, ancak gözlem formunun 2. maddesi olan; *öğrenciye etkinliği seçme şansı verilip verilmediğini* belirlemeye ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmen karar veriyor (2. sınıf).
Çoğunlukla öğretmen matematik yaptığı için alıştık artık. Serbest etkinlik öğretmen belirlemeli (4. sınıf).

Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile okullardaki uygulamalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyebilmek üzere yukarıda belirtilen öğretmen ve öğrenci görüşmeleri yanında sınıf içi gözlemler de yapılmış ve bu gözlem sonuçları aşağıda Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 11. Serbest Etkinlikler Uygulaması Çerçevesinde İkinci Okulun Farklı Sınıf Düzeylerinde Yapılan Sınıf Gözlemi Sonuçları

	1. sınıf			2. sınıf			3. sınıf			4. sınıf		
Eğitim Durumları Gözlem İfadeleri	Evet	Hayır	Gözlenmedi	Evet	Hayır	Gözlenmedi	Evet	Hayır	Gözlenmedi	Evet	Hayır	Gözlenmedi
1. Etkinliğin amaçları öğrencilerle paylaşılır.		4		1	6			2		2	5	
2. Öğrencilere etkinliği seçme şansı verilir.		4			7			2		1	6	
3. Etkinlik öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarına göre yapılır.	1		3		2	5			2	3	3	1
4. Etkinlik öğrenciler için eğlenceli geçer.		4		1	5	1	1	1		5		2
5. Etkinlik öğrencilerin dikkatini çeker.		4		2	5		1	1		6		1
6. Etkinliğin gerçekleştirilmesinde araç, gereç ve / ya da materyal kullanılır.		4		3	4		2			2	4	1
7. Etkinlikte kullanılan materyaller etkinliğin amacına uygundur.		1	3	4	1	2	2			2		5
8. Öğrencilerin etkinliğe önceden hazırlık yapması gereklidir.		2	2	2	4	1	2			3	4	
9. Öğrencilerin etkinliğe katılımı yüksektir.		4		1	5	1	1	1		7		
10. Etkinlik öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini (yaratıcı düşünme, araştırma yapma, problem çözme vb.) geliştirici niteliktedir.		3	1	3		4	2			6		1
11. Etkinlik öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirici niteliktedir.	1		3	4	2	1	2			6		1
12. Etkinlik bireysel, eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlenir.		1	3		5	2		1	1	6	1	
13. Etkinliğe ayrılan süre uygundur.	3	1		6	1		2			6	1	
14. Öğretmen etkinlik için önceden hazırlık yapmıştır.		4			6	1		2		4	3	
15. Öğretmen etkinlik için yönergeyi ve beklentilerini öğrencilere açıkça anlatır.		4		2	5			1	1	4	2	1
16. Etkinliğin sadece belirli bir kısmı öğrenciler tarafından yapılır.	1	2	1	2	4	1		1	1		5	2
17. Etkinliğin tamamı öğrenciler tarafından yapılır.	3		1	4	1	2	2			7		
18. Etkinlik uygulanırken öğrenciler kendilerini rahatlıkla ifade eder.	4				6	1	1	1		5	1	1
19. Tüm sınıf aynı etkinliği yapar.	4			7			2			7		
20. Öğretmen etkinlikle ilgili öğrenilenleri farklı teknikler kullanarak değerlendirir.			4	1	3	3			2	3		4
21. Öğretmen öğrencilere gereksinim duyduklarında gerekli yardım ve desteği verir.	3	1		1	4	2		1	1	6		1

Çankaya ilçesindeki ikinci okulda yapılan ders gözlemlerinde 1. sınıfta 4, 2. sınıfta 7, 3. sınıfta 2, 4. sınıfta 7 ders saati serbest etkinlik uygulaması gözlemlenebilmiştir. Bu sebeple yorum yapılırken 1. sınıflar için en az 3, 2. sınıflar için en az 5, 3. sınıflar için en az 2, 4. sınıflar için en az 5 kez gözlenen durumlar temel alınmaktadır. Yapılan ders gözlemi sonuçlarına göre; birinci sınıf düzeyinin toplam 4 saatlik ders gözleminde; etkinliklerin amaçları öğrencilerle paylaşılmamakta, etkinlikleri seçme şansı öğrencilere verilmemektedir. Yapılan etkinlikler öğrenciler için eğlenceli geçmemekte, dikkatlerini çekmemekte, araç-gereç ve materyal genellikle kullanılmamaktadır. Öğrencilerin etkinliklere katılımlarının yüksek olmadığı ve etkinliklerin öğrencilerin becerilerini geliştirici nitelikte olmadığı görülmektedir. Sınıf içinde etkinliklere ayrılan sürenin uygun olduğu, ancak öğretmenin öncesinde bir hazırlık yapmadığı, yönerge ve beklentilerini öğrencilere açıkça anlatmadığı belirlenmektedir. Etkinliklerin tamamı öğrenciler tarafından yapılmış, kendilerini rahatlıkla ifade etmiş, tüm sınıf aynı etkinliği yapmış ve öğretmen öğrencilere gerekli yardım ve desteği göstermektedir.

İkinci sınıf düzeyinin toplam 7 saatlik ders gözleminde; etkinliklerin amaçları öğrencilerle paylaşılmamakta, etkinlikleri seçme şansı öğrencilere verilmemektedir. Yapılan etkinlikler öğrenciler için eğlenceli geçmemekte, dikkatlerini çekmemektedir. Öğrencilerin etkinliklere katılımlarının yüksek olmadığı belirlenmektedir. Yapılan etkinliklerin eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlenmediği görülmektedir. Sınıf içinde etkinliklere ayrılan sürenin uygun olduğu, ancak öğretmenin uygulama öncesinde bir hazırlık yapmadığı, yönerge ve beklentilerini öğrencilere açıkça anlatmadığı görülmektedir. Öğrenciler etkinliklerde kendilerini rahatlıkla ifade edememiştir ve tüm etkinliklerde sınıfın tamamı aynı etkinliği yapmamaktadır.

Üçüncü sınıf düzeyinin toplam 2 saatlik ders gözleminde; etkinliklerin amaçları öğrencilerle paylaşılmamakta, etkinliği seçme şansı öğrencilere verilmemektedir. Öğrencilerin etkinliklere katılımlarının yüksek olmadığı belirlenmektedir. Sınıf içinde etkinliklere ayrılan sürenin uygun olduğu ancak öğretmenin etkinlikler öncesinde bir hazırlık yapmadığı görülmüştür. Etkinliklerin tamamı öğrenciler tarafından yapılmış ve tüm sınıf aynı etkinliği yapmamaktadır.

Dördüncü sınıf düzeyinin toplam 7 saatlik ders gözleminde; etkinliklerin amaçları öğrencilerle paylaşılmamakta, etkinliği seçme şansı öğrencilere verilmemektedir. Etkinlikler öğrencilerin dikkatini çekmiş ve katılımları yüksektir. Yapılan etkinliklerin kullanılan araç gereçlerin etkinlik amacına uygun olduğu belirlenmektedir. Etkinliğe ayrılan süreler uygun olup ve bunların büyük bir kısmının öğrenciler tarafından yapıldığı gözlenmektedir.

Dördüncü sınıflarda yapılan gözlemlerde uzman bir eğitmen tarafından yaptırılan dans çalışmalarının, gözlem formundaki değerlendirmeleri önemli şekilde farklılaştırdığı söylenebilir. Sınıf öğretmeni serbest etkinlikler uygulamasını sınıf içinde diğer dersler için kullandığından gözlem yapılamamış olmasına rağmen, dans çalışmaları gözleminde serbest etkinlikler uygulamasının gerekçeleri ile önemli ölçüde örtüşen sonuçlar belirlenmektedir.

Tüm sınıf düzeyleri birlikte değerlendirildiğinde, serbest etkinlikler uygulamasında öğrencilerin yapılacak etkinliği seçme şanslarının olmadığı ve etkinliğin amacının öğrencilerle paylaşılmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin etkinlik öncesinde herhangi bir hazırlık yapmadığı, etkinliklere ayrılan sürenin yeterli olduğu ve tüm sınıfın aynı etkinliği yaptığı belirlenmektedir. Ayrıca, serbest etkinlikler uygulamasında tüm sınıf düzeylerinde öğrencilerin yapılacak etkinlikte kullandıkları araç-gereçlerin genellikle amacına uygun olduğu ki bunun genellikle hikâye kitabı olduğu, sınıf dışında yapılan çalışmalarda bazen tüm sınıfın bazen bir grup öğrencinin gerçekleştirdiği, öğretmenlerin sınıf içinde ya da dışında yapılan etkinliklerle ilgili değerlendirme yapmadığı ve gerekli olduğunda öğrencilere yardım ve destek sağladıkları ortaya konulmaktadır. Gözlem formlarındaki yazılı notlarla görülmüştür ki, öğrenciler öğretmenlerinin yardım ve destek amacıyla kullandığı ifadeleri değerlendirme olarak algılamaktadır.

Serbest etkinlikler uygulamasına, öğrencinin ders yükünü hafifletmek amacıyla geçilmiş olmasına rağmen, ikinci okuldaki sınıf öğretmenlerinin uygulama biçimlerinden dolayı bu gerekçeyi öncelikli olarak görmedikleri düşünülmektedir. Bunun önemli bir göstergesi, serbest etkinlikler uygulaması saatlerinde sıklıkla başka derslerin işleniyor olmasıdır. Serbest etkinlikler uygulamalarının neler olacağı çoğunlukla öğretmenler tarafından belirlenmiştir. Öğrencilerin istekleri ve yetenekleri doğrultusunda

yapılandırılan etkinliklere gözlemler süresince rastlanmamaktadır. Yapılan ders gözlemlerinde serbest etkinliklerin bir kısmının diğer derslerin yerine takviye ve etüd amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte en sık kullanılan kitap okuma etkinliğinin ders yükünü hafifletmekten çok öğretmenin işini kolaylaştırdığı ve okuma becerisini geliştirdiği için tercih edildiği düşünülmektedir. Bu okulda uzman bir eğitmen tarafından gerçekleştirilen dans çalışmalarının serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerinden biri olan, öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlama konusunda olumlu bir etkisi olduğu belirlenmektedir. Gerekçelere yönelik yapılan ve Serbest Etkinliklerde en göze çarpan uygulama uzman eğitmenlerin gerçekleştirdiği aktivite ve faaliyetlerdir.

2.3. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak İkinci Okuldaki Öğretmen Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerine geçmeden önce ikinci okulda araştırma kapsamındaki sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları bölümlere ilişkin bazı bulgular ortaya koymak gerekmektedir. İkinci okuldaki öğretmenlerden 3 ve 4. sınıf öğretmeni, sınıf öğretmenliği bölümünden mezundur. Bunun yanı sıra özellikle 4.sınıf öğretmeni serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olumlu görüş bildirmesine rağmen en az uygulamayı yapan sınıf öğretmenidir. 1.sınıf öğretmeni Kız İlköğretim Lisesinden, 2.sınıf öğretmeni eğitim enstitüsünden mezundur ve serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olumlu görüş belirtmekte ve uygulamayı sıklıkla gerçekleştirmektedirler.

Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde yapılan çalışmaların öğrencilere ne gibi katkılar sağladığı konusunda öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenler serbest etkinlikler yaptıklarında öğrencilerin mutlu olduklarını söylemekte, ancak sınıf içi gözlemler öğretmenlerin serbest etkinliklere öncelik vermediğini göstermektedir. 1, 2 ve 3. sınıf öğretmenleri; serbest etkinliklerin öğrencilerin mutluluğuna olan katkısından ve öğrencilerin gelişimi üzerindeki olumlu etkisinden söz etmektedirler. 4. sınıf öğretmeni ise serbest etkinlikler uygulamasının gerekliliğine inanmadığını ifade etmektedir. 4. sınıflarda yapılan gözlemlere göre, bu sınıfta yapılan serbest etkinlik

uygulamalarının tamamı sınıf öğretmeni tarafından değil bir uzman eğitmen tarafından gerçekleştirilmiştir. Sınıf öğretmeninin serbest etkinlikler uygulamasını gözlemlemek için gidilen derslerde serbest etkinlikler yapılmadığından, o derslerin gözlemi araştırma kapsamında kullanılmamıştır. Bu noktada öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasının gerekliliği hakkında ne düşündüklerini belirlemek anlamlı görülmektedir.

Aşağıda, öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasının öğrencilere ne gibi katkılar sağladığı konusundaki görüşlerinden bazı alıntılar verilmektedir:

Çocukların daha çok oyuna eğilmeleri daha mutlu bir gelecek yetiştirmek için, çok da yararını görüyorum, inanıyorum her şeyden önce. Gerçekten çocuklar bilgisayara yöneldiler. PC bilmem ne diye yeni çıkan oyunlarla oynuyorlar. Sürekli oturarak. O nedenle milli eğitimde çocukların daha hareketli, temiz havada, açık havada oyunlar oynamasını düşünerek (bu uygulamaya) geçirdiğine inanıyorum. Çocukların mutlu olması, birlikte oynaması, benim inancım bu. 1. sınıfta daha çok oyun, yeni programımızda buna göre ayarlanmış, oyuna ağırlık verilmiş çocuklar da çok mutlular, yani hoşlarına gidiyor (1. sınıf, M).
Okumayı biliyorlar. Sessiz okuma nasıl yapıldığını. Sen ne yaptın diyerek birbirlerini de değerlendiriyorlar. Drama yaptıklarında bundan mutluluk duyuyorlar. Bunları anlatmaktan, bunları oynamaktan mutluluk duyuyorlar. Tabii ki kazanç elde ediyorlar. Bu ileriye bir atılım. Devamlı rol almak, parmak kaldırmak, hep ben söyleyeyim demek çocuk için gelecek için önemli (2. sınıf, D).
Şartlar uygun olsa, sosyalleşme açısından bir şeyler katabilir. Çocuklar eğlendikleri zaman okula gelmeyi daha çok istiyorlar. Çocuklar eğlenmek istiyor. Eğlendiği ortama daha çok gitmek istiyor (3. sınıf, A).
Hayır, bence hiç katkısı yok. ... Aslında biz bu yapılacak olanları derslerde yapıyoruz. Ayrıca ders olarak konmasının bence hiç anlamı yok. Mesela sessiz okuma Türkçe dersinde yapıyoruz. Kitap okutuyoruz. Ben istiyorum ki, serbest etkinlik olacaksa branş öğretmeni olsun (4. sınıf, Z).

Sınıf öğretmenlerine serbest etkinlikler uygulaması için ilkokul haftalık ders çizelgesinde ayrılan süre belirlenirken diğer derslerin haftalık ders saatlerinde de değişiklikler yapılıp öğretim programlarında buna ilişkin bir düzenleme yapılmamasının uygulamada sorun yaratıp yaratmadığı sorulmuştur. 1 ve 2. sınıf öğretmenleri programda değişiklik yapılmayışının uygulamayı etkilemediğini ve programı rahatlıkla yetiştirdiklerini dile getirmiştir. Sınıf öğretmenlerinin programın değiştirilmemesinden rahatsızlık duymamalarının sebebi, serbest etkinlikleri diğer derslerin yerine rahatlıkla kullanmaları olduğu düşünülmektedir.

Biz hiç etkilenmedik doğrusu ve biz o saatleri de dolu dolu yaptık gerçekten (1. sınıf, M).
Bir şeylik yarattı ama sonra baktık programa göre yetişiyor. Yani endişe edilecek bir durum yok. Birden üçe kadar bir sorun yok. Onu söyleyebilirim. Zaten serbest etkinlik dersinde birle üç birbirine yakın (2. sınıf, D).

3. sınıf öğretmeni A, uygulamadaki sorunun sadece programdan değil, okulun fiziki imkânlarının yetersizliğinden de kaynaklandığını vurgulamıştır. 3 ve 4. sınıf öğretmenlerinin ortak kanaati; ders saatleri yeterli gelmediğinden konuları yetiştirme telaşıyla zor durumda kaldıkları ve bu durumun serbest etkinlikler uygulamasını aksattığı yönündedir. 3. sınıf öğretmeni A, serbest etkinliğin zamanla öğrenciler tarafından diğer derslerin telafisi olarak algılandığı söylemektedir. Bu algının uygulama biçimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Uygulamayı etkiliyor tabii ki. Öğretmenler genellikle serbest etkinlik saatlerinde programlarında diğer eksik kalanları tamamlamaya çalışıyorlar. Çünkü program daraltılmadı, küçültülmedi. Ders saatleri azaltıldı. Böyle olunca öğretmenler zor durumda kaldı. Öğretmenler mecburen serbest etkinlik saatlerini kullanmaya çalışıyor ve kullanıyorlar da. Yani buraya gelinceye kadar ben de kullandım. Çünkü sınıf içinde aynı ortamda sürekli oturunca bir anlamı yok. Başka bir şey yapamıyorsunuz. Çocukları çok eğlendirecek bir şey yapamıyorsunuz. Bu sefer diğer dersleri telafi gibi oluyor. Zamanla serbest etkinlik saatini çocuklar bilmiyor. Yani serbest etkinlik diye bir ders bilmiyorlar. Onu diğer derslerin telafisi olarak görüyorlar. Türkçe, matematik yapılan bir ders olarak görüyorlar (3. sınıf, A).
Eğer çocuk hazırsa ben onu derslerde verebilirim. Ama çocuk hazır değilse o dersleri veremiyorum. Yetişmiyor. Hazır olması için de çocuğun okula mutlu gelmesi lazım. Yetiştirmeye çalışıyoruz ama çocukların anlamaları o kadar yeterli değil. Yeterli bir çalışma olmuyor (4. sınıf, Z).

Yukarıda öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin bahsettikleri bu uygulama sorunlarını ve engellerini aşmak adına öğretmenlerin uygulanabilirliği ve verimliliği arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiğine ilişkin görüşleri sorulmuş ve aşağıdaki yanıtlar elde edilmiştir.

1. sınıf öğretmeni M, serbest etkinliklerin sınıfların kalabalık oluşundan dolayı yeterince uygulanamadığını dile getirmekte, sınıf mevcutlarının ayarlanması gerektiğini söylemiştir. Özellikle etkinlikler için gerekli araç gerecin temin edilmesi sürecinde sıkıntılar yaşandığını ve bunun giderilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Bizim yine okulumuzun fiziki ortamı gayet güzel ama bu ortamda olmayan öğrenciler var. Topların bulunması, ip temin edilmesi ki çocuklar bunlarla oynayabilmesi için her zaman getirilmiyor. Bunların okul tarafından karşılanmasını önerebilirim. Ama işte 1. sınıflarımız çok kalabalık 39 kişi sıraların arasından çocuklar zor geçiyor. Nasıl bir köşe ayarlayacağız 20-25 kişi olsa yine bir köşe hazırlanır. Ama sınıf kalabalık olunca yapamıyoruz. Bizi o engelliyor fakat sınıfların çok kalabalık olmamasını öneririm her şeyden önce. Yine biz iyi başa çıktık. (1. sınıf, M).

2. sınıf öğretmeni D, serbest etkinliklerde dramanın artırılması gerektiğini ve mümkünse bir uzman tarafından işlenmesi gerektiği yönünde öneride bulunmaktadır.

Çocukların sosyal yönleri gelişsin. Sınıfta rol alma. Değişik konular içerisinde daha da artırılmasını isterim. Drama. Oyun ve dramanın artırılmasında yarar görüyorum. Dersler bizim önderliğimizde de olabilir. Bir seminer ile. Fakat bir uzman olursa daha iyi olur diye düşünüyorum (2. sınıf, D).

3. sınıf öğretmeni A, serbest etkinliklerin uygulanabilmesi için sınıf ortamından dışarıya çıkılması ya da sınıfın bu uygulamaya göre düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böyle yapılmadığında öğrencilerin yapılanları ders olarak algıladıklarını belirtmektedir. Kendi okulunun imkânlarının diğer okullarda olmadığını ve bunun göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra kendi sınıfının kalabalık olmasının da uygulamaları kısıtladığından bahsetmektedir. Sınıftaki ve okuldaki fiziki şartların verimlilik ve uygulanabilirlik açısından önemli olduğunu söylemektedir.

Çocuklar yine aynı düzen ve aynı sıra sisteminde oturmak zorunda kalıyorlar. Hiçbir anlamı olmuyor. Normal bir dersten farkı olmuyor. Programı uygulayabilmek için dediğim gibi küçük gruplar olması lazım. Sınıf içinde belli köşeler oluşturulması lazım. Belki o zaman daha da etkili olur. Onlar olmadığı zaman sınıfta kalındığı zaman farklı bir ders olarak algılayamıyorlar. Dediğim gibi bir çok okulda bu imkan yok. Bu imkan olmayınca da uygulamak mümkün değil. Bir drama için bir tiyatro çalışması için sınıflar uygun değil. Biz bu açıdan burada şanslıyız. Bunları yaptırabiliyoruz. Uygulayabiliyoruz. Ama birçok yerde bunların uygulanması mümkün değil çünkü ortam yaratamıyorsunuz. Tahtaya kadar sıralar dayanmış. Neyi nereye çekeceksiniz? Keşke fiziki şartlar uygun olsa, yapılabilse eğlendikleri günler gelmek daha zevkli geliyor. Monotonluktan hoşlanmıyor çocuklar. Ama dediğim gibi, bu kaç okulda uygulanabiliyor onu sorgulamak lazım. Bahçeye çıkılamıyor, bahçeler küçük. Spor salonu yok, fiziki şartları küçük. Gerçekten eğlenceli geçmiyor serbest etkinlikler. O zaman da bir anlamı olmuyor çocuk için. Bunlar bizim elimizden gelecek şeyler değil. Öncelikle amacına hizmet etmesi için fiziki şartların uygun olması lazım. Spor salonları olmalı. Sınıf içerisinde bence çok anlamı yok. Çünkü sınıf içinde de olur. 20 kişilik 25 kişilik sınıflar olur. Sınıf içinde uygulama yapabilirsiniz. Belli köşeler ayarlarsınız. Boşluk olur sınıfta, bir düzenleme yaparsınız. İstenen verimin elde edilmesi için fiziki şartların değişmesi lazım. O da bizi aşan bir konu. Biz elimize verileni yapmakla yükümlüyüz. Yapabildiğimiz kadar. (3. sınıf, A).

4. sınıf öğretmeni Z; serbest etkinlikler yerine resim, müzik ve drama derslerinin gelmesini ve bu derslerin şu anki saatlerinin artırılmasını önermektedir. Bu derslerin de uzman kişilerce işlenmesinin daha etkili olacağını belirtmektedir.

Bol miktarda resim, müzik, drama etkinlikleri olsun istiyorum. Öyle olacağına iki üç saat resim, iki üç saat müzik olsa serbest etkinlikler yerine. Onların adı değişse daha iyi olur diye düşünüyorum. Mesela drama öğretmeni olması gerekir her okulda. O serbest etkinliklerde o öğretmenin çocuklara faydalı olması. Onlarla daha bilinçli çalışması. Bizim dışımızda bir öğretmenin olması bence daha faydalı. Başka bir uzmanın. Ama bunların öyle geçici değil. Her okulda kadrolu drama, resim, müzik öğretmeninin olması gerekir. Serbest etkinlikler

arasında öğretmenlerin girerek çocukları rahatlatmaları benim için çok önemli. Serbest etkinliklerde o dört saatte, o beş saatte. Kışın, bizim salonumuz var ama o bile yeterli değil. Bir salon olsun ki çocuk oynasın zıplasın takla atsın. Arkadaşlarıyla güreşsin eğlensin. Öğretmen kontrolünde tabi. Ama bunlar olmuyor. Bu serbest etkinliklerde farklı öğretmenlerin olmasının çok daha etkili olacağını düşünüyorum. (4. sınıf, Z).

Serbest etkinlikler uygulaması konusunda öğretmenler özellikle okul imkânlarının yeterli olmasının işlerini kolaylaştırdığını, ancak sınıf mevcutlarının kalabalıklığı sorunu çözülmediği takdirde sadece imkânların yeterli olmasının bir işe yaramayacağını belirtmektedir. İkinci okulda birçok etkinlik yapmak için yeterli olanaklar bulunmasına rağmen öğretmenler sınıf mevcutlarının fazla oluşundan dolayı uygulama yapamadıklarını dile getirmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal açıdan gelişmesi için yapılacak faaliyetleri desteklemiş ve bunun sağlanabilmesi için de etkinliklerin sınıf dışında düzenlenmesi ve uygulanmasının daha doğru olacağını vurgulamaktadırlar.

Özellikle 3. sınıf öğretmeni ellerinden geleni yaparak etkinlikleri uygulamaya çalıştıklarını ancak sınıf mevcudunun fazla olmasının ve okulda yeterli sayıda ve donanımda bir tiyatro, dans, jimnastik salonunun bulunmamasının; serbest etkinlikler uygulamasının sınıf dışında uygulanmasına engel olduğunu belirtmektedirler. Bu sorunları kendi çabalarıyla aşamadıkları için uygulamada eksiklikler yaşandığını söylemişlerdir. Uygulamanın içeriğinin de resim, müzik, drama ile birleştirilmesini, uygulamanın monotonluktan kurtarılmasını önermektedirler. Genellikle öğrencilerin fiziksel hareketini gerektiren etkinliklerin programa eklenmesini önermektedirler. Bununla birlikte ikinci okulun, Ankara ilinde imkânları en yeterli okullardan biri olmasına rağmen, öğretmenler serbest etkinliklerde beklenenleri yerine getirmek için bu koşulların yeterli olmadığını düşünmektedirler.

2.4. Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Olarak İkinci Okuldaki Öğrenci Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin öğrencilerin neler düşündükleri, görüş ve önerilerinin neler olduğu verilmektedir.

Bu amaçla Çankaya ilçesindeki ikinci ilkokulda her bir sınıf düzeyinde yapılan odak grup görüşmelerinde öğrencilere ilk olarak, serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerini nasıl etkilediğini düşündükleri sorulmaktadır.

1 ve 3. sınıf öğrencileri bazı etkinliklerin dersleri daha kolay anlamalarına yardımcı olduğu söylemekle birlikte Görsel Sanatlar dersi ya da Matematik dersine yönelik yaptırılan etkinlikleri serbest etkinlikler uygulamaları ile karıştırmaktadırlar. Öğrencilerin diğer derslerin içeriğini desteklemek amacıyla sınıf içinde yaptırılan bu ve benzeri etkinlikleri, serbest etkinlikler uygulaması olarak düşünmektedirler. 2. sınıf öğrencilerinden sadece birisi dersin bir katkısı olmadığını belirtmekte, diğerleri ise net bir görüş belirtmemektedir.

Eski çalışmaları aklımızda tutup onlardan örnek alıyoruz. (1. sınıf).
Hayır. Katkısı yok (2. sınıf).
Etkinlik yaparak, serbest etkinliklerde daha iyi anlıyoruz. Matematikte kesirleri yeni işlemeye başladık. Öğretmen onunla ilgili bize etkinlik yaptırıyor. O zaman daha iyi anlıyoruz. Böyle kağıdı kesiyoruz. Böyle boyuyoruz. O zaman daha iyi anlıyoruz (3. sınıf).

4. sınıf öğrencileri, serbest etkinlik uygulamalarının zihinlerini dinlendirdiğini, bu sayede derslere daha iyi konsantre olmalarına ve rahatlamalarına katkısı olacağını söylemektedirler. Ancak serbest etkinlikte sınıf öğretmenin uygulamayı yapmayışından kaynaklanan rahatsızlıklarından ve memnuniyetsizliklerinden bahsetmektedirler. Öğretmen diğer mihver dersleri yaptığında hem serbest etkinliklerin uygulanamadığını hem işlenen dersin verimli olmadığını dile getirmektedirler. Öğrenciler katıldıkları dans çalışmalarının serbest etkinlikler olarak uygulandığını düşünmemektedirler. serbest etkinlik uygulamasına ilişkin sınıf içi uygulamaların neredeyse tamamının uygulanmadığını ifade etmektedirler. Aşağıdaki görüşlerde bu durum açıkça görülmektedir.

Şimdi bizim serbest etkinliklerde rahatlamamız gerekiyor. Ama öğretmen ders koyuyor, rahatlayamıyoruz. Sinirleniyoruz. Sonra ders dinleyemiyoruz, öğretmen bize patlıyor. Biz iyice sinirleniyoruz böyle.
Serbest etkinliklerin bence derslere katkısı var. Serbest etkinlik yapınca derslere de moral oluyor böyle. Sevinç oluyor falan ama genelde çıkarmıyor. Serbest etkinliği yapmadığımız haftalarda tam derse konsantre olamıyorum. Bakıyorum tahtaya bir şey anlamıyorum. Öğretmen sanki sessiz anlatıyor gibi. Mesela o hafta dışarı çıkıp oynadıysak spor derslerine gittiysek derslere daha iyi konsantre olabiliyorum.
Sakinliyoruz, beynimiz dinleniyor.
Kitap okuyoruz.
Bence serbest etkinliklerin normal derslere etkisi var. Çünkü orda eğleniyoruz, eğleniyoruz. Kafamız daha çok alıyor. Dinlenmiş oluyoruz (4. sınıf).

Serbest etkinlikler uygulamasının getiriliş gerekçelerinden bir diğeri olan ‘öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlamak hususunda amacına ulaşıp ulaşmadığını belirlemek için öğrencilere; serbest etkinlikte kendilerini nasıl hissettikleri sorusu yöneltilmektedir. Her sınıf düzeyinde öğrenciler serbest etkinlikler uygulamalarında kendilerini iyi, güzel, mutlu, heyecanlı, istekli, sevinçli hissettiklerini ifade etmektedirler. 4. sınıf öğrencileri serbest etkinliklerin yerine başka bir ders işlendiğinde kendilerini kötü hissettiklerini ve memnun olmadıklarını belirtmektedirler.

Çok güzel. Çok eğleniyorum. Çok eğlenceli oluyor (1.sınıf).
Mutlu. İyi. Sevinçli ve heyecanlı. Acaba hangi oyunu oynayacağız diye heyecanlı oluyorum (2. sınıf).
Çok hoşumuza gidiyor. Öğretmen bizimkini beğendi. Seviniyoruz. Beğenmediğinde üzülüyor bazı arkadaşlarımız. Yanlış yapınca öğretmen biraz kızabiliyor. Çünkü yüz defa anlattım ben sana bunu diyor. Resme ya da serbest etkinliklerde yaptığımız şeylere. O zaman çok mutlu oluyorum. Çok seviniyorum böyle güzel yaptığım için. Yanlış yapan arkadaşlarıma gösteriyorum.
Mutluluk duyuyorum. Seviniyorum. İnanılmaz mutlu oluyoruz. (3. sınıf)
Resim olacak, müzik olacak, kitap okuma olacak o zaman acayip sevinçli oluyorum. Matematik falan olunca onda da güzel oluyor ama kötü gibi bir durum da oluyor yani. İnsanın daha güzel bir enerjisi oluyor böyle.
Ben serbest etkinliklerde çok mutlu oluyorum. Dinleniyor böyle kafam. Dinleniyor, eve çok sevinçli geliyorum.
Kendimi dinlenmiş hissediyorum. Evdekilerle oynamak yerine arkadaşlarımla oynayınca daha güzel bir şey oluyor. Sınıfça bir şey yapınca daha güzel oluyor.
Bence parka çıktığımızda, resim yaptığımızda yeteneklerimizi sergiliyoruz. Spor ya da resimde ben mutlu oluyorum. Çünkü iyiyim resimde ve sporda onları yapmaktan mutluluk duyuyorum.
Mutlu oluyorum (4. sınıf).

Bu noktada serbest etkinlikler uygulamasının uygulanabilirliğini artırmak için önerilerinin neler olduğu öğrencilerine sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar elde edilmiştir.

Öğrenciler serbest etkinlikler uygulamasında parka gitmek, oyun oynamak, havuza gitmek, bisiklete binmek gibi fiziksel hareketlerin yoğunlukta olduğu etkinlikleri önermiştir. Okul imkânları bu etkinlikler için yeterli olmasına rağmen yapılan ders içi gözlemlerde hiçbir sınıf düzeyinde fiziksel hareket içeren bir etkinlik gözlemlenmemiştir. Bu etkinliklerin yanında 1. sınıf öğrencileri Türkçe, matematik, hayat bilgisi gibi mihver derslerin yapılmasını istemişlerdir. Sınıf içi gözlemlerde öğretmenin mihver derslerin içinde serbest etkinlik programında belirtilen etkinlikleri kullanıyor olmasının, öğrencilerin bu isteğinin nedeni olabileceği düşünülmektedir.

Parka gidelim. Oyun oynarız, kitap okuruz, matematik çalışırız, Türkçe çalışırız, hayat bilgisi çalışırız. Biraz da oyun hamuru oynarız. Yaz olsa da havuza gitsek. Legocu olsa. Ben genellikle boksa gitmek istiyorum. Bisiklete binmek (1. sınıf).
Bence böyle iyi. Ben parkta dondurma yemek istiyorum.
Böyle kalmasın. Futbol. Oyun oynamak. Parka gidersek
Okulumuzun arkasındaki parka. Ben de yüzmeye gitmek istiyorum (2. sınıf).
Bu dersin daha etkili ve verimli olması için Beden Eğitimi dersinde mendil kapmaca, basketbol gibi şeyler, yani spor gibi. Öğretmen böyle elimize bir kağıt verip böyle tarihi yerleri gezebiliriz. Oyuncak falan geliyor. Müzeler eğlenceli oluyor. Annelerimizin babalarımızın küçükken yaptıkları hareketli sporlar. Öyle şeyler oynayabiliriz. Bazen pikniğe gidip serbest etkinlikte pikniğe gidebiliyoruz (3. sınıf).
Bazen eğlenceli şeyler yapasım geliyor.
Öğretmen böyle küme küme yapmıştı. Yine onlarla etkinlik yapabiliriz. Gazete falan çıkarabiliriz.
Serbest etkinliklerde parka gitmemiz güzel
Bence öğretmen ne kadar kızgın olursa olsun bizim derslerimizi elimizden almamalı. Ders neyse bize onu vermeli ve parka çıkarmalı. Duygularına göre hareket etmemeli bence. Kart getirsek serbest etkinlikte kart oynarız (4. sınıf).

Görüldüğü üzere serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin öğrenciler oldukça olumlu bir bakış açısına sahiptirler. Serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerine faydalı olduğunu söylemelerine rağmen alınan cevaplar incelendiğinde öğrencilerin uygulanan birçok etkinliği serbest etkinlikler uygulaması ile karıştırdıkları görülmüştür. Bu durum sınıf öğretmenleri öğrenciler üzerinde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin yeterli algıyı sağlayamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu karışıklığın diğer bir sebebi de serbest etkinlikler uygulamasının diğer derslerin içeriği ile çok fazla benzerlik gösteren etkinlikler içermesi olabilir. Örneğin; sessiz okuma, bilmece ve bulmaca, soru cevap gibi etkinlikler Türkçe dersinin içeriğinde yer almaktadır.

Öğrenciler serbest etkinlikler uygulamasının daha etkili ve verimli olması konusunda mihver derslerin işlenmesi yönünde fikir belirtmişlerdir. Bu durumun iki sebebi olabileceği düşünülmüştür. Bunlardan ilkinin öğrencilerin bu derslerin işlenmesine ilişkin istekleri, ikincisinin ise öğrencilerin Serbest Etkinlikler Uygulamasına ilişkin yeterli algıya sahip olmayışları olduğu düşünülmektedir. Öğretmenler de okulun fiziki imkânları ve materyal temin etme konusunda uygulamada sıkıntı yaşamadıklarını ancak sınıf mevcutlarının kalabalıklığının uygulamayı olumsuz yönde etkilediğini vurgulamışlardır. Öğretmenler uygulamanın okulların imkanlarına göre yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Serbest etkinlik uygulaması konusunda ikinci okuldaki öğretmen ve öğrencilerin görüşleri birlikte ele alındığında, her iki grubun da serbest etkinliklerin uygulamadan kaldırılmasını istemediği görülmektedir. Tıpkı birinci

okulda olduğu gibi öğretmenler uygulamanın yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgulamakta, öğrenciler ise, serbest etkinliklerin uygulanmasını istediklerini belirtmektedirler.

3. Tartışma

Bu araştırma ilkokul 1-4. sınıflarda "serbest etkinlikler" uygulaması çerçevesinde okullarda neler yapıldığını ortaya koymak ve MEB tarafından bu uygulamaya geçilme gerekçeleri ile okullarda yapılan uygulamaları karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, belirlenen her iki okulda öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılmış ve serbest etkinlik uygulamalarıyla ilgili gözlemler yapılmıştır. Araştırma soruları çerçevesinde elde edilen bulgular alan yazın desteği ile tartışılmıştır.

Serbest Etkinlikler Uygulaması çerçevesinde okullarda yapılan etkinlikler

Birinci ve ikinci okulda serbest etkinlik uygulaması kapsamında en sık kullanılan etkinlik kitap okuma olarak belirlenmiştir. Kitap okumanın ardından güzel konuşma ve yazma etkinliği gelmektedir. Dündar ve Karaca (2011) da yaptıkları bir araştırmada; serbest etkinliklerde öğretmenler tarafından en çok tercih edilen etkinliklerin okuma yazma ile ilgili etkinlikler olduğu ve bunun okuma ve yazmanın pekiştirilmesi amacıyla yapıldığı belirlenmiştir. Birinci okulda şarkı söyleme, ikinci okulda ise, dans çalışmaları sık kullanılan bir diğer etkinlik türü olmuştur. En az kullanılan etkinlikler birinci okulda bilmece ve bulmaca, boyama etkinliği, sınıf içi serbest faaliyetler iken; ikinci okulda spor etkinlikleri, şiir dinleme ve okuma olarak belirlenmiştir.

Serbest etkinlikler uygulamasında farklı etkinlikler yapılması, bu etkinliklerin öğrencilerin seçimlerine bırakılması ve kendilerini iyi hissetmesi hedeflenmiştir. Her sınıf düzeyinde toplamda onar ders saati olarak planlanan gözlemlerin her iki okulda da neredeyse yarıya yakınında diğer mihver derslerin devamı yapılmıştır. Geriye kalan ve serbest etkinlikler uygulaması yapıldığı düşünülen derslerin birçoğu da kitap okuma ile güzel konuşma ve yazma etkinliği ile tamamlanmıştır. Bu anlamda serbest

etkinlikler uygulamasının etkinlikler bağlamında hedefine ulaştığı söylenemez.

Öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmelerde de serbest etkinlikler uygulamasında, kitap okuma etkinliğinin sıklıkla yapıldığı belirlenmiştir. Kitap okuma etkinliğinin materyal temini açısından kolay olması, onun daha çok tercih edilmesini etkilediği söylenebilir. Gözden kaçırılmaması gereken bir diğer nokta da, özellikle 1. sınıfta olmakla birlikte 2 ve 3. sınıfta okuma ve yazma sürecinde ustalaşma ihtiyacının öğretmenleri bu etkinliği sıklıkla kullanmaya yöneltmiş olabileceğidir. Sınıf içi gözlemlerde de, öğretmenlerin çoğunlukla sınıf kitaplığından istedikleri kitapları öğrencilere verip okuma yaptırmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Birinci okulda en sık yapılan bir diğer etkinlik şarkı söyleme, ikinci okulda ise danstır. İkinci okulda serbest etkinlik uygulamalarının bir kısmı uzman eğitmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Uzman bir eğitmenin etkinliklerin verimliliğini arttırdığı düşünülmekle beraber her okulun bu imkânlara sahip olmadığı da unutulmamalıdır. Yapılan gözlem süresince, birinci okulda uzman bir eğitmen tarafından gerçekleştirilen bir uygulamaya rastlanmamıştır. Araştırma süresince, uzman bir eğitmenin varlığı ile öğrencilerin fiziksel faaliyetler yapmalarına daha fazla olanak tanındığı belirlenmiştir. Çünkü alanında uzmanlaşmış eğitmen belirlenen süre içinde ve yıl sonuna kadar etkinliği devam ettirir. Fiziksel aktivite içeren etkinlikler yapılırken öğretmenlerin öğrencilere yönlendirmelerde bulunması gerekir. Sınıf öğretmenlerinin bu durumda yetersiz kalabilecekleri düşünülmektedir. Çünkü sınıf öğretmenleri fiziksel aktiviteleri yapmak istemeyebilir. Bu durumda sınıf öğretmenleri fiziksel aktiviteleri destekler ancak uygulamayı gerçekleştiremezler. Filiz ve Özçalıkuşu (2001) yatılı bölge ilköğretim okullarında yaptıkları araştırmada benzer olarak, öğrencilerin serbest zamanlarında pasif kaldıklarını ve fiziksel ortamın yeterli olmaması nedeniyle sportif etkinlikler yapamadıklarını belirlemiştir.

Her iki okula baktığımızda öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasında yaptıkları ortak etkinliklerin; kitap okuma, güzel konuşma ve yazma, film izleme, oyun ve resim yapma olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenleri okullarında, imkanlar ölçüsünde yapabildiklerini belirttikleri bu uygulamaların öğrencileri geliştirdiğine inanmaktadır. Serbest etkinlik

uygulamasının etkinlikler bölümüne ilişkin olumlu bir bakış açıları olduğu da söylenebilir.

Spor, tiyatro, yarışma ve gezi gibi etkinlikler öğrencilerin vizyonlarını geliştirme noktasında oldukça etkili faaliyetlerdir. Okullarda yapılan etkinlik türlerinin öğrencilerin vizyonlarını geliştirme amacına hizmet edip etmediği tartışılması gereken konulardan biridir. Okullarda yapılan serbest etkinlikler uygulamasının daha çok öğretmenlerin o anki isteğine göre şekillendiği ve öğretmenlerin nerdeyse tamamı en az yorulacakları etkinlikleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Ancak bu uygulamada, yapılan etkinliklerin birbirine benzer ya da tek tip etkinlikler olmasının sorumluluğunu tamamen öğretmene yüklemek de doğru değildir. Öğretmenler yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve motive edilmedikleri bu uygulamayı gerçekleştirmek yerine daha aşina oldukları ve öğrenciye katkısına inandıkları etkinlikler tercih etmeleri doğal bir sonuçtur. Ayrıca öğretmenler serbest etkinlik uygulamasını yapmaktan ziyade başta Türkçe dersi olmak üzere, diğer mihver derslere katkı sağlayacak etkinliklerin daha faydalı olacağına dair inançları da uygulamanın tek tip etkinliklerle devam etmesine sebep olmaktadır.

Her iki okuldaki tüm gözlemler dikkate alındığında uygulamalarda da genel olarak serbest etkinliklere ayrılan saatleri diğer derslerin devamı niteliğinde etkinlikler yapmak ya da diğer dersleri işlemek için kullanılmaktadır. Araştırmada serbest etkinlikler uygulamasında sıklıkla kullanıldığı belirlenen etkinliklerin yanı sıra, ders gözlemine gidilip yerine başka dersler yapıldığı için ders gözleminin gerçekleştirilemediği durumların da yaşanmadığı daha önceki bölümlerde de belirtilmişti. Sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlikler yerine, diğer dersleri uygulama konusunda herhangi bir çekince ve kaygı taşımadıkları kendileri tarafından da ifade edilmiştir. Öğretmenlerin diğer dersleri uygulamadaki rahatlıkları sınıf içi gözlemlerde tutulan yazılı notlarla da belirlenmiştir. Haftalık ders çizelgesinde serbest etkinlikler uygulaması olarak gösterilen ve araştırmacının gözlem yapabileceği ders saati olarak belirlenen gün ve saatte, başka derslerin yapılması ve araştırmacıya herhangi bir bilgi verilmeden derse başlanması da bunun önemli bir göstergesi olmuştur.

Serbest etkinlikler uygulamasını, takviye ve etüd dersi olarak kullanma durumu sınıf düzeyi ile doğru orantılı olarak artış göstermiştir. Bunun

sebebinin, serbest etkinlikler uygulaması programa eklenirken ders saatleri azaltılan, ama öğretim programları aynı kalan derslerin programının yetiştirilmesi kaygısı olduğu bir gerçektir. Çünkü sınıf düzeyi arttıkça mihver derslerin konu yoğunluğu artmakta ve öğretmenler programı yetiştirmekte zorlanmaktadırlar. Bu durumda öğretmenler çıkar yol olarak serbest etkinlikler dersinde bu mihver dersleri işlemeyi çözüm olarak düşünmüşlerdir. Öğretmenler bu durumu bireysel bir noksanlık olarak görmemişlerdir. Mecbur kaldıkları için bu biçimde uygulamalar yaptıklarını vurgulamışlardır. Gün (2013) de bir araştırmasında, serbest etkinlik uygulamaları ile azalan mihver ders saatlerinin öğrencilerin akademik başarılarına olumsuz bir etkisinin olup olmadığı belirlemeye çalışmış ve öğretmenlerin yarıya yakınının uygulamalardan dolayı azalan ders saatlerinin öğrenci başarısına olumsuz bir etkisi olmadığı, diğer yarısının da tam tersi görüşle öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediği yönünde görüş bildirdiklerini belirlemiştir. Öğretmenler serbest etkinliklerin yapılıp yapılmaması konusunda ortak bir görüşe sahip değillerdir. Bu duruma öğretmenlerin serbest etkinlikler uygulamasının anlaşılamamasının sebep olduğu düşünülmektedir.

Sarıkaya (2013) araştırmasında serbest zaman etkinliklerinde diğer derslerin eksik kalmış kazanımlarının işlenmesi durumu ile okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulmuştur. Okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe serbest zaman etkinlikleri dersinde, eksik kalmış kazanımların işlenmesi durumunun azaldığını belirlemiştir ki araştırmanın bulguları ile bu bulgular aynı doğrultudadır. Dündar ve Karaca (2011) de araştırmasında özellikle 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde serbest etkinlikler dersinin genellikle Türkçe dersi etkinlikleri yapılarak kullanıldığını, ders saatleri içerisinde başka derslerin işlenmesinin oranının yüksek olduğunu belirlemiştir. Tüm bu bulguların araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir.

Ayrıca her iki okulda da uygulanan etkinlik türlerinin eğitim-öğretim yılı başında yapılan zümre toplantısında kabul edilen yıllık planla belirlendiğini, ancak uygulamada bu planın öğretmenler için bağlayıcı ya da yönlendirici bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Serbest etkinlikler uygulaması planlarının internetten olduğu gibi indirilerek kullanıldığı, herhangi bir değişiklik ya da okula ve sınıfa dair bir uyarlama yapılmadığı planların incelenmesi

sonucunda belirlenmiş diğer bir bulgudur. Sınıf öğretmenleri istedikleri etkinlikleri istedikleri derste uygulamaktadırlar. Oysaki serbest etkinlikler uygulaması öğrencilerin okul dışındaki ortamlarında da yapacakları etkinlikler açısından katkı sağlayabilecektir. Okul ortamı dışında serbest zamanlarını etkin değerlendirme becerisinin ne kadar önemli olduğu bir gerçektir. Bu anlamda serbest etkinlikler uygulamasının öğrencilerin okul dışındaki boş zamanlarında neler yapabileceklerine ilişkin algılarını artıracağı unutulmamalıdır. Bu algı öğrencilerin okul dışında yaşayabilecekleri sakıncalı ortamlardan kaçınmaları ve kendilerini olumsuz yaşantılardan korumaya yönelik tutum ve davranışlarını geliştirmesi açısından önemlidir. Mihver derslerin programlarının yetişmesi ne kadar önem arz ediyorsa, serbest etkinliklerin öğrencilere sağlayacağı katkılar da bir o kadar önem arz etmektedir. Bu noktada öğretmenlerin taslak bir plan ile durumu çözemedikleri, aynı oranda da işlevselliği yüksek ve çok yönlü etkinlikler ile yapılandırılmış bir plana ihtiyaç duydukları açıktır. Çok yönlü, esnek, uyumlu bireyler yetiştirmenin yollarından biri de öğrencilerin istek ve ilgilerine öncelik vermek ve onların farklı etkinlikler yoluyla gelişimlerini desteklemektir.

Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar

Birinci ve ikinci okuldan gözlem ve görüşmeler ile elde edilen bulgulara göre, okullarda gerçekleştirilen etkinlik türleri diğer derslerde kullanılan etkinliklerle benzerlik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Her iki okul için de etkinliklerin öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini sağlama, ders yükünü azaltma, ilgi ve istekleri doğrultusunda hazırlanmadığı söylenebilir. Sadece ikinci okulda gerekçelere uygun olarak yapılan dans etkinliklerinin yapılabildiği görülmektedir.

Her iki okulda da öğretmenler, serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçelerinden yeterince haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenlerin sahip oldukları bilgiyi kendi imkânları ile elde ettikleri belirlenmiştir. Öğretmenlere serbest etkinlikler uygulaması konusunda gerekli bilgi ve donanımın sağlanmadığı görülmüştür. Öğretmenler bu uygulama hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için katkılarına ilişkin inançlarının da

zayıf olduğu görülmektedir. Bu durum da serbest etkinliklerin uygulanmaması ya da sıklıkla aynı etkinliğin uygulanması sonucunu doğurmuştur. MEB tarafından belirtilen serbest etkinlik türlerinin birçoğunun öğretmenler tarafından uygulanmadığı görülmüştür. Bu noktada; serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamalar arasındaki benzerliklerin az ve farklılıkların fazla olduğu yargısına ulaşılabilir. Çünkü serbest etkinlikler uygulaması öğrencilerin okulu daha çok sevmesini amaçlamasına rağmen sınıf içi gözlenen durum; diğer derslerden çok da farklı etkinliklerin yapılmadığı yönündedir. Diğer bir gerekçe olan, öğrencilerin ders yükünü hafifletmek gayesine özellikle 3 ve 4. sınıflarda ulaşılamamıştır. Mihver derslerin içeriğinin azaltılmadığı sürece de farklı bir sonuç beklenmemelidir. Dündar ve Karaca (2011) öğretmenlerin serbest etkinlikler dersine hazırlık noktasında büyük sıkıntı çektiklerini belirlemişlerdir. Ancak MEB'in ARGE Biriminin (2012) Ankara'da yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin % 64'ü etkinlikleri verimli bir biçimde yaptıklarını ortaya koymuştur. Ancak bu bulgu ile bu araştırmanın bulguları örtüşmemektedir.

Öğretmenler serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin kaynak ve hizmet içi eğitim talep etmişlerdir. Öğretmenler genel olarak serbest etkinlikler uygulamasına olumlu bakmalarına rağmen, uygulamanın bu biçimde devam edemeyeceği, dersin işlevselliğinin, sınıf mevcutlarının ve okulun fiziki imkânlarının dikkate alınarak yapılacak yenilik ve değişikliklerle artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu, Gün (2013)' ün öğretmenlerin büyük çoğunluğunun uygulamalar için okullarda derslikler düzenlenmesi ve derslerde kullanılabilecek materyallerin okullara sunulması gerektiğini ifade ettikleri bulgusu ile de örtüşmektedir.

Dündar ve Karaca (2011) ise, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bu dersin uygulamasına ilişkin; kaynak sıkıntısı çektiklerini, net olarak ne yapacaklarını bilmediklerini, çoğunlukla tekrara düştüklerini ve sürekli aynı etkinlikleri yaptırdıklarını ifade ettiklerini ortaya koymuştur. Aynı zaman da bu dersin saatleri ile ilgili olarak çok az öğretmenin olumlu görüş belirttiği görülmüştür. Ayrıca, bu dersteki etkinliklerin uygulanması noktasında, okulların fiziksel koşulları ve sınıf mevcutlarının kalabalık

olmasının olumsuzluk yarattığı da orta konulmuştur. Dündar ve Karaca'nin bulguları bu araştırmanın bulguları ile tamamen örtüşmektedir.

Serbest etkinlikleri uygulaması ile ilgili olarak; farklı sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ve farklı sınıf düzeylerine devam eden öğrencilerin görüşleri

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, öğretmenler serbest etkinliklerin uygulanmasına devam edilmesini desteklemekte ancak serbest etkinliklerin tüm okulların uygulayabileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Uygulamanın yeniden uyarlanması gerektiği konusunda her iki okul için de öğretmenlerin fikir birliğinde oldukları görülmektedir. Veriler öğrenciler açısından değerlendirildiğinde iki okula ilişkin aynı sonuca ulaşılmaktadır. Öğrenciler serbest etkinlikler uygulamasının devam etmesini istemektedir.

Öğretmen ve öğrencilerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin istek ve önerileri birçok noktada benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu; uygulamayı MEB tarafından görevlendirilen uzman öğretmenlerin gerçekleştirmesinin uygun olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra okulun fiziki imkânları (tiyatro salonu, dans salonu, jimnastik salonu, oyun sahaları vb.) artırılmadığı takdirde uygulamanın gerçekleştirilmesinin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak tek başına okulun fiziki koşullarının iyileştirilmesi de serbest etkinliklerin uygulanabilirliğini artırması mümkün değildir. Çünkü araştırma kapsamına alınan ikinci okulda yeterli sayıda salon ve saha bulunmasına yani fiziksel aktivite içeren etkinlikleri yapacak imkanlar bulunmasına rağmen, öğretmenler bu kez de sınıf mevcutlarının kalabalıklığından dolayı etkinlikleri gerçekleştirmekle ilgili sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler serbest etkinlikler uygulamasının uygun olduğunu, ancak şartlar sebebiyle uygulanamadığını tekrar tekrar vurgulamışlardır. Öğretmenlerin serbest etkinliği uygulamaktan bu kadar kaçınmalarının bir sebebi olarak uygulamanın öğrenciye katkısı hakkında yeterince ikna olmayışları gösterilebilir. Çünkü uygulamanın gerekliliği konusunda ikna olmayışları, etkinlikleri çeşitlendirme ve sınıflarına göre uyarlama konusunda öğretmen de isteksizliğe sebep olmaktadır.

Öğrenciler açısından her iki okulda da belirlenen durumlardan biri; serbest etkinlikler uygulamasının yerine başka derslerin yapılmasına dair şikayetleri ve memnuniyetsizlikleridir. Öğrenciler, öğretmenin serbest etkinlikler uygulamasını kendi isteğine göre diğer derslerin yerine kullanmasından memnun olmadıklarını belirtmiş, bu durumun öğretmenin şahsi isteği bırakılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler dersin gerekliliğine inanmadıklarını ve bu nedenle uygulamayı istemediklerini söylemelerine rağmen öğrenciler bunun tam aksine dersin uygulanmasına ilişkin oldukça istekli oldukları belirlenmiştir. Bu da öğrencilerin okulda daha eğlenceli vakit geçirme isteklerinin ne kadar fazla olduğunun bir göstergesidir. Öğrenciler mihver derslerin bir şekilde yetişeceğini, biraz daha rahatlamaları için bu uygulamanın önemini dile getirmişlerdir. Öğretmen ve öğrenci arasındaki bu bakış açısı farklığın nedeninin önceliklerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğretmen konuları tamamlama ve pekiştirme telaşı yaşarken, öğrenciler okul içinde sıkılmayacakları etkinliklerin beklentisindedirler.

Yapılan alan yazın taramasında Dündar ve Karaca (2011), Gün (2013), Sarıkaya (2013) araştırmalarının bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin serbest etkinliklere olumlu bir bakış açısına sahip oldukları ortaya konulmaktadır. Bu sonuç araştırmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. Öğretmen her ne kadar serbest etkinlik uygulamasına olumlu bir bakışa sahip olsa da, dersi uygulamak için olumlu bakış açısından daha fazlasının gerektiği ortadadır.

Tüm bu bulgular ışığında, her iki okulun fiziki altyapısı ve diğer özellikleri bakımından belirgin farklılıklar olmasına rağmen serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin önemli bir uygulama farklılığı belirlenememiştir. İkinci okulda serbest etkinlikler için uzman eğitmen olmasına rağmen öğrencilerin bu çalışmaları serbest etkinlik olarak görmedikleri görüşme sonucunda ortaya konulmuştur. Sınıf öğretmenleri de kendilerinin fikri alınmadan, emri vaki bir şekilde uygulamaya getirilen serbest etkinlikleri uygulama konusunda hevesli ve istekli görülmemişlerdir.

Serbest etkinlikler uygulaması öğretmenlerin görüş ve istekleri alınmadan, pilot uygulaması yapılmamış dolayısıyla aksaklıkları belirlenip yeniden yapılandırılması tamamlanıp uygulanabilirliği artırılmamış ve

okulların fiziki şartları düşünülmemiştir. Bundan dolayı öğretmenler uygulamaya ilişkin yeterli çabayı göstermedikleri bu araştırmanın bulgularından biridir. İki okuldaki uygulamalar incelendiğinde, yapılanların serbest etkinlikler uygulaması adına çok da etkili ve verimli olmadığı bir gerçektir.

BÖLÜM V
SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

1. Sonuçlar

Serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde okullarda genellikle uygulanabilirliği yüksek, materyal temini kolay ve mihver derslerin içeriğini destekleyecek etkinlikler uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Gözlemlenen etkinlikler içerisinde; en sık uygulanan etkinlik kitap okuma iken, en az yapılan etkinlikler şiir dinleme ve okuma, boyama etkinliği ile sınıf içi serbest faaliyetlerdir. Öğretmenlerin Türkçe dersine olan katkısı sebebiyle bu etkinlikleri tercih ettikleri düşünülmektedir. Serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin okullarda müsamere, monolog, diyalog, gezi-gözlem, atışma, sayışma, bahçe etkinlikleri, bitki ve hayvan yetiştirme gibi etkinlikler gözlenmemiştir. Araştırma sonucunda serbest etkinlikler uygulaması çerçevesinde farklı sınıf düzeylerinde yapılan etkinlikler değişmediği için veriler sınıf düzeylerine göre incelenememiştir.

Serbest etkinlikler uygulamasına geçilme gerekçeleri ile uygulamaların arasındaki benzerliklerden ziyade, farklılıkların fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuca ilişkin sınıf öğretmenleri, okulların fiziki imkânları, materyal yetersizliği ve programın yetişmemesi gibi gerekçeleri öne sürmüşlerdir. Öğretmenler mihver derslerin içerikleri azaltılmamış olmasına rağmen programlarında geri kalmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, bu uygulamaya ayrılan saatlerin programını yetiştiremedikleri ya da pekiştirmek istedikleri dersler için kullanabilmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Farklı sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ve görüşme yapılan öğrencilerin serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin olumlu görüşte oldukları belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin serbest etkinliğe ilişkin daha ayrıntılı bilgi ve doküman talep ettikleri, öğrencilerin de serbest etkinlikler uygulaması yerine başka derslerin yapılmasından rahatsızlık duydukları belirlenmiştir.

2.Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler Serbest Etkinlikler Uygulaması, öğretmen ve öğrenci açısından olmak üzere üç boyutta sunulmuştur.

Serbest etkinliklerin uygulanabilirliğini artırmak için gerekçeleri karşılanmak üzere bir çerçeve program hazırlanmalı ve böylece uygun bir şekilde yeniden tasarlanmalıdır. Serbest etkinlikler uygulaması için hazırlanacak bu çerçeve program ile öğretmenlere gerekli doküman ve materyal sağlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ancak öğretmenler neye hizmet ettiğini bilmedikleri bir uygulamaya gönüllü olmamaktadır. Bu nedenle hazırlanacak programda öncelikle öğretmenlerin görüş ve önerileri alınmalıdır. Bu programı yapılandırmanın ilk adımı olarak görülmelidir. Serbest Etkinliklerin uygulanacağı okulların fiziki şartları göz önüne alınmalı ve bu şartlara uygun etkinlikler önerilmelidir. Önerilecek etkinliklerin tek tip olmamasına, çeşitlilik göstermesine dikkat edilmelidir. Böylelikle öğretmenlerin uygulamada sıkıntı yaşadıklarında, önerilen etkinlik üzerinde bazı değişiklikler yaparak uygulamaya devam edebilecekleri düşünülmektedir. Gözlemler sırasında en sık uygulanan etkinliğin kitap okuma iken, en az yapılan etkinliklerin şiir dinleme ve okuma, boyama etkinliği ile sınıf içi serbest faaliyetler olması bir tesadüf değildir. Oysa ki serbest etkinlikler uygulaması bireylerin ihtiyaçları ve ilgilerine göre şekillendirilmelidir. Ancak, sınıf mevcutlarının değişkenlik gösterdiği durumlarda, öğretmenlere uygulayabilecekleri alternatif etkinlikler de önerilmelidir. Özellikle diğer derslerin içeriğinde fazlasıyla yer alan etkinlikler (kitap okuma, şarkı ve türkü söyleme, güzel konuşma ve yazma gibi) yerine özellikle drama, rol oynama, canlandırma, çizgi film izleme, satranç, tiyatro vb. etkinliklere ilişkin yeterli bilgi açık ve net bir biçimde öğretmene sunulmalıdır. Araştırmanın önemli bulgularından biri olan; öğrencilerin daha çok fiziksel aktivite içeren etkinlikleri sevmeleri ve istemeleri beklentisini karşılayabilecek etkinlikler programa eklenebilir. Bu etkinlikler için temin edilmesi kolay materyaller seçilmeli ya da bu materyaller uygulama öncesinde öğretmenlere sunulmalıdır. Serbest etkinliklerin içeriği öğrencilerin sosyal gelişimlerini destekleyecek, yaratıcılıklarını ortaya çıkarmalarına ve

yeteneklerini keşfedebilmelerine daha fazla olanak sağlayacak etkinlikler üzerinde yeniden yapılandırılmalıdır. Buradan hareketle öğretmenlerin belirli alanlarda uzmanlaşmasını sağlama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Yukarıda bahsedilen etkinlikleri uygulamak için öğretmen atamalarının yapılması henüz mümkün olamadığından, öğretmenlerin yeterliliğini artırmak daha pratik ve uygun olan yol olarak görülebilir. Öğretmenlerin her eğitim öğretim yılı sonunda yaptıkları hizmet içi eğitim seminerlerinde serbest etkinlikler uygulamasına ilişkin eğitimler verilebilir. Serbest etkinliklerin gerekçeleri, planlaması, uygulanması ve verimliliğini artırma yolları konusunda kapsamlı bir hizmet içi eğitim sağlanmadığı takdirde serbest etkinlikler uygulamasının amaçlarına ulaşamayacağı ortadadır. Bununla birlikte öğretim programlarında serbest etkinlikler ve benzeri uygulamaların giderek daha çok yer almaya başladığı düşünülürse, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adaylarına bu derslere yönelik bir eğitim verilmesi konusu da önemli görülmektedir. Bu serbest etkinlikler uygulaması için bir ihtiyaç olarak görülmelidir.

Araştırma sonucunda görülmüştür ki; serbest etkinlikler uygulaması ne gerekçelerine hizmet etmekte ne de tamamen diğer derslerin yerine kullanılmaktadır. Serbest etkinlikler uygulaması arada kalmış ve bir bakıma öğretmenlerin istediklerini yapabilecekleri ‘ders saatleri’ şeklini almıştır. Araştırmacı tarafından, serbest etkinliklerin ders yerine kullanılmasından çok benzer ilgi ve yeteneklere sahip öğrencilerin okul tarafından ortak bir uygulama alanı olarak belirledikleri bir salon, atölye ya da bir sınıfta toplanarak uygulama gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu uygulama kulüp çalışmalarıyla benzerlik göstermekle birlikte öğretmenlerin tercih edecekleri alanda eğitim alabilmelerine olanak sağlanması açısından önemlidir. Diğer bir deyişle şu anda uygulanmakta olan kulüp etkinliklerinin; saatlerinin artırılarak, okullara gerekli araç ve gereç desteği verilerek ve yapılacak etkinliklerde öğretmenlere gerekli eğitimin sağlanması şeklinde yapılandırılması olarak düşünülebilir. Öğretmenler yeterli olabilecekleri alandaki uygulamayı seçecek, öğrenciler istek ve ilgilerine göre tercih yapacak ve öğretmenle bir arada çalışabilecektir. Serbest etkinlikler uygulamasının bu şekilde hem öğretmenlerin hem öğrencilerin istek ve

ihtiyaçları doğrultusunda etkinlikler ortaya koyabilecekleri ve gerekçelerini yerine getiren bir uygulamaya dönüşeceği düşünülmektedir. Öğrencilerin kendilerini tanımalarına, hobilerini geliştirmelerine, becerilerini ortaya koymalarına yardımcı olacak tüm etkinlikler, serbest etkinlikler uygulamasının gerekçeleri ile örtüşecektir.

Bu uygulama öğrenciler açısından değerlendirildiğinde öncelikle öğrencilere etkinlikleri seçme şansı verilmesinin önemini belirtmek doğru olacaktır. Gerekçelerde bu verilmiş olmasına rağmen uygulama böyle değildir. Öğrencilere sağlanacak bu seçim şansı ile öğrencilerin kişisel özelliklerinin gelişimine destek olunacağı düşünülmektedir. Böylece okulu daha çok sevmeleri ve okulda daha mutlu olmalarının sağlanması yönünde bir adım atılmış olacaktır. Öğrencinin serbest etkinlikler uygulaması sürecinde daha aktif olmasının sağlanması bireysel ve sosyal beceriler açısından gelişimine katkı sağlayacağı bir gerçektir. Bu sayede serbest etkinlikler uygulamasının getirilme gerekçelerinin gerçekleşebileceği düşünülmektedir.

Serbest etkinlikler uygulaması bireyin boş zamanlarını değerlendirme yetisinin gelişmesini de sağlamalıdır. Bireylerin kendini tanımasına yardımcı olmak ve hobilerini geliştirmelerine imkân sunmak tüm bu beklentilerin gelişmesinin başlangıcı olabilir.

Serbest etkinlikler uygulaması geçiş gerekçeleri gayet olumlu ve uygun görülmesine karşılık, uygulama öncesinde belirlenip giderilmeyen aksaklıkların süreç içinde yaşanması; giderek amacından uzaklaşan ve etüt dersi niteliğine dönüşmekte olan, beraberinde uygulanabilirliğini kaybeden yeni uygulama dizisidir. Serbest etkinlikler uygulamasının kaldırılmasından çok yeniden uyarlanmasının en doğru ve uygun yol olduğu düşünülmektedir. Uygulamada olan sosyal kulüp etkinliklerinin; uygulama saatlerinin artırılarak, okullara gerekli araç ve gereç desteği verilerek ve yapılacak etkinliklerde öğretmenlere gerekli eğitimin verilerek yapılandırılması önerilmektedir. Öğretmenler yeterli olabilecekleri alandaki uygulamayı seçecek, öğrenciler istek ve ilgilerine göre tercih yapacak ve öğretmenle bir arada çalışabilecektir. Bu sayede serbest etkinlikler uygulamasının gerekçelerine ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Serbest etkinlik uygulamasına ilişkin büyük ölçekli araştırmalar yapılarak, bu derslerin Türkiye genelinde nasıl uygulandığı ortaya konulmalıdır. Bununla birlikte serbest etkinlikler uygulamasına yönelik çalışmaların sosyal kulüplerle benzerlik ve farklılıklarını belirlemek adına sosyal kulüp çalışmalarının etkililiğini ortaya koyan araştırmaların da yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akpınar, B. (2010). Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmenin, Öğrencinin ve Velinin Rolü. *Eğitim Bir Sen, Eğitime Bakış, Cilt:*6, 16-20.

Akyüz, Y. (2013). Türk Eğitim Tarihi: M.Ö. 1000 M.S. 2013 (24. Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Altındağ, M. (2005). *Nitel Araştırma Teknikleri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altun, Y. S. ve Yalçın, S. (2011). Yeni İlköğretim Müfredatının Uygulanmasına İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri. *Milli Eğitim Bakanlığı Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi,190,* 92-100.

Arslan, C. B. (2009). Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Bu Politikalara Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi*. International Online Journal of Educational Sciences, 1(1),* 222-232.
Web: http://www.iojes.net/userfiles/article/iojes_144.pdf adresinden 23.09.2012'de alınmıştır.

Arslan, S. ve Özpınar, İ. (2008). Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 2*(1), 38-63.

Aslan, A. K. (2001). Eğitimin Toplumsal Temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 5, 16-30.
Web:http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c4s5/makale/c4s5m2.pdf adresinden 23.09.2012'de alınmıştır.

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Balcı, A. (2006). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler* (6. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Balcı, V. (2003). Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması. *Milli Eğitim Dergisi,* 158,1. Web:http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/158/balci.htm adresinden 21.10.2011'de alınmıştır.

Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37*(2), 61-82.

Bıkmaz, F. (2006). Yeni İlköğretim Programları ve Öğretmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39*(1), 97-116.

Bozak, A., Apaydın, Ç. ve Demirtaş, H. (2012). Serbest Etkinlik Dersinin Etkililiğinin Denetmen, Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online, 11*(2), 520-529. Web: *http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDEQFjAB&url=http%3A%2F%2Filkogretimonline.org.tr%2Fvol11say2%2Fv11s2m19.doc&ei=s7OPUuD3IcGOtAa0h4GACA&usg=AFQjCNHtjG_DRrBmuBnDfVdAn3vVvIodZg&sig2=VfKbpQcSoVKWo7vyBQ7EqA&bvm=bv.56988011,d.Yms* adresinden 29.12.2013'de alınmıştır.

Bursalıoğlu, Z. (2008). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Büküşoğlu, N. ve Bayturan, A. F. (2005). Serbest Zaman Etkinliklerinin Gençlerin Psiko-Sosyal Durumlarına İlişkin Algısı Üzerindeki Rolü. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ege Tıp Dergisi, 44*(3),173-177. Web: http://egetipdergisi.com.tr/pdf/pdf_EGE_222.pdf adresinden 21.10.2011'de alınmıştır.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (9.Basım).* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Can, N. (2007). Öğretmen Liderliği Becerileri ve Bu Becerilerin Gerçekleştirilme Düzeyi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22*(1), 263-288.

Cansever, B. A. (2009). Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Bu Politikalara Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 1*(1), 222-232. Web:http://www.iojes.net/userfiles/article/iojes_144.pdf adresinden 29.12.2013 tarihinde alınmıştır.

Çelikler, D. ve Harman G. (2012). Eğitimde Hazır Bulunuşluğun Önemi Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi (Journal of Research in Education and Teaching), 1*(3), 147-156.

Çengel, M., Gömleksiz, M., Vural, A. R. ve Yılmaz, S. (2009). Düzey Derslikleri İlköğretim 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Durum

Çalışması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 4,* 194-219.

Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler, *Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı*, 37, 155-174.

Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme (10. Basım).* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Deniz, M. (2001). Milli Eğitim Şuralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2011). İlköğretim Okullarında Serbest Etkinlikler Dersinin Değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(2), 105-121.

Ecless, J. S. & Barber, B. (1999). Student Council, Volunteering, Basketball, or Marching Band: What Kind of Extracurricular İnvolvement Matters? *Journal of Adolescent Research*,*14*,10-34.

Erdoğan, İ. (2012). Eğitimde Değişim Yönetimi (3.Basım). *Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.* Web: http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/0903201214224916.%20E%C4%9Fitimde%20De%C4%9Fi%C5%9Fim%20Y%C3%B6netimi%20Matbaa.pdf adresinden 23.09.2012'de alınmıştır.

Ekinci, A. (2010). Japon Eğitim Sisteminden Türk Eğitim Sistemine İyi Örnekler. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, 39* (188), 32-48.

Ertürk, S. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme (9. Basım)*. Ankara: Meteksan Matbaacılık.

Eskicumalı, A. (2003). Eğitim ve Toplumsal Değişme: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 19*(2), 15-29.
Web:http://buje.boun.edu.tr/upload/revizeedilmis/8aede6e20c12c70837 0828D8d01.pdf adresinden 23.09.2012'de alınmıştır.

Farr, W. (2008). The Effects Of Videa Modeling On Leisure Time Activities For Learners With Severe Special Needs. Unpublished Doctorate Dissertation, Arizona State University, USA.

Filiz, K. ve Özçalıkuşu, O. (2001). Hatay İli Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Okuyan Öğrencilerin Boş Zaman Alışkanlıkları. *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1*(3), 82-87.

Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 1*(1),66-80. Web:http://efd.mersin.edu.tr/dergi/meuefd_2005_001_001/pdf/meuefd_2005_001_001_0066-0080_gedikoglu.pdf adresinden 23.09.2012'de alınmıştır.

Göçer, A. (2004). Türkçe Öğretimine Bir Uygulama Sahası Olarak Belirli Günler ve Haftaların Kutlama Etkinlikleri. *Milli Eğitim Dergisi,* 162, 127-135.

Genç, S. Z. (2005). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 13*(1), 41-54.

Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2008). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,9*(1), *89-102.*

Web:http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/makale/c9s1m6.pdf adresinden 26.09.2013'de alınmıştır.

Gün, E. S. (2013). Serbest Etkinlik Uygulamalarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Middle Eastern & African Journal of Education Research,* 3, 21-32.

Gürler, G. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri Durum Çalışması (Örnek Olay).* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Güven, İ. (2010). *Türk Eğitim Tarihi.* Naturel Yayıncılık: Ankara.

Güven, S. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Ders Programlarının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri. *Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, 177*, 224-235.

Helvacı M. A. ve Kırcı B. (2010). İlköğretim Okullarının Değişime Hazır Bulunuşluk Düzeyleri (Uşak İli Örneği). *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Akademik Bakış E-Dergisi, 21,* 1-30.

Kahraman, H. (2009). Yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve normal okullara devam eden ergenlerde mizah duygusu ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kaplan, İ. (1999). *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (15.Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing.* London: SAGE.

MEB. (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

MEB. (1996). *Milli Eğitim Bakanlığı 15. Şura Kararları.* Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği.

MEB. (1997). Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Genel Müdürlüğü. 20.10.1997 tarihli 7680 Sayılı Yöneltme Genelgesi.

MEB. (1998). İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi ve İlköğretim Okulu Seçmeli Dersleri. *2492 Sayılı Eylül Ayı Tebliğler Dergisi.*

MEB. (2003). İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *2552 Sayılı Eylül Ayı Tebliğler Dergisi.*

MEB. (2005). *İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği*. Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası.

MEB (2006a). *Haftalık Ders Çizelgeleri İle İlgili Tereddüt Edilen Hususlar*. Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. Web: http://ogm.meb.gov.tr/program_aciklama.pdf adresinden 22.11.2011'de alınmıştır.

MEB. (2006b). *Avrupa'daki Okullarda Her Tip Yeteneği Desteklemek İçin Özel Eğitim Önlemleri.* Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Web: http://sgp.meb.gov.tr/eurydice/yayinlar/eurydice2009/avrupadakiokullardahertipyetenegidesicinozelonlemler.pdf adresinden 21.10.2011'de alınmıştır.

MEB. (2007). *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP).* Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Serbest Zaman Etkinlikleri.

Ankara, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Web: http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/serbestzamanetkinlikleri.pdf adresinden 21.10.2011'de alınmıştır.

MEB. (2010a). İlköğretim *Okullar Haftalık Ders Çizelgesi Basın Açıklaması.* Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. Web: http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyuruayrinti.asp?ID=7966 adresinden 22.10.2011'de alınmıştır.

MEB. (2010b). *Milli Eğitim Bakanlığı 18. Şura Kararları. MEB 2023 Vizyonu*. Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği. Web: http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/ttkb/18Sura_kararlari_tamami.pdf adresinden 24.11.2011'de alınmıştır.

MEB. (2010c). *Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı.* Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.

MEB.(2010d). *Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması, Türkiye Ulusal Raporu.* Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.

MEB. (2010-2011). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim.* Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. Web: http://www.keg.aku.edu.tr/index.php?journal=anasayfa&page=article&op=view&path%5B%5D=54&path%5B%5D=47 adresinden 01.04.2012'de alınmıştır.

MEB, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. (2012). *Oyun ve Fiziki Etkinlikler Öğretim Programı (1-4.sınıflar).* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

MEB. (2012). İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi ve İlköğretim Okulu Seçmeli Dersleri. *2659 sayılı Ağustos Ayı Tebliğler Dergisi.*

MEB (2013). Uşak-Merkez Milli Egemenlik Anaokulu, Serbest Etkinlikler. Web: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/64/01/965424/icerikler/serbest-zaman-etkinlikleri_171294.html adresinden 05.11.2013'de alınmıştır.

MEB, Araştırma Geliştirme Birimi. (2012). Serbest Etkinlikler ve Sosyal Kulüpler'in Uygulanabilirliği Üzerine Bir Anket Çalışması. MEB Arge Biriminden fotokopi olarak elden alınmıştır.

Neden Ders Saatleri Değişmiş? (21 Temmuz 2010). Web: http://forum.memurlar.net/konu/974641 adresinden 30.12.2013'de alınmıştır.

Oğuz, A. ve Bayındır, N. (2009). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Öğretimi Planlamaya İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online, 8*(3), 901-922.

Örücü, D. ve Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin Gözünden Türkiye'de Eğitim Yönetiminin Akademik Durumu: Nitel Bir Analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17,* 167-197. Web:http://pegemayayincilik.com/dosyalar/dokuman/122447201106301 41421-2.pdf adresinden 23.09.2012' de alınmıştır.

Özpolat, V. ve Bayındır, N. (2007). Yeni Müfredatla Birlikte Değişen Sınıf Yönetiminin Öğretmen Davranışlarına Yansıması. *Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, 174*, 8-17.

Sağ, V. (2003). Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27*(1), 11-25. Web: http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/79.pdf adresinden 23.09.2012'de alınmıştır.

Sarikaya, İ. (2013). Serbest Zaman Etkinlikleri Dersinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Şaşan, H. (2002). Yapılandırmacı Öğrenme. *Yaşadıkça Eğitim,* 74(75), 49-52.

Sevim, C. (2007). *Bireysel ve Toplu Etkinlikler Ders Programının Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar.* Çukurova Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Sünbül, A. M. (1996). *Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Rolleri. Eğitim Yönelimi, 2*(1), 597-607. Web:http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/1240-20120208173433-sunbul.pdf adresinden 26.09.2013'de alınmıştır.

Şişman, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş (3. Basım).* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tezcan, M. (1981,1982,1985). *Eğitim Sosyolojisine Giriş.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:91: Ankara.

Türk Eğitim Derneği (TED). (2009). *Öğretmen Yeterlikleri.* Ankara: TED.

Talim ve Terbiye Kurumu (TTK). (2010). Haftalık Ders Çizelgesi, Web:http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/66/01/746841/dosyalar/2012_11/26112630_zeleitimhaftalkdersizelgesi.pdf adresinden 11.06.2013'de alınmıştır.

*Talim ve Terbiye Kurumu (*TTK). (2012). *İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi Kurul Kararı.* Web: http://ttkb.meb.gov.tr/www/ilkogretim-kurumlari-ilkokul-ve-ortaokul-haftalik-ders-cizelgesi-ve-kurul-karari/icerik/76 adresinden 12.09.2012'de alınmıştır.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2002). Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunlar. Türkiye Bilimler Akademisi Bilimde Etik Komitesi. Ankara: TÜBİTAK Matbaası.

Uzbay, T. (2006). Bilimsel Araştırma Etiği. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık,19-26. Web: http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum4/page19-26.pdf adresinden 12.09.2013'de alınmıştır.

Türkmen, H. (2010). İnformal (Sınıf-Dışı) Fen Bilgisi Eğitimine Tarihsel Bakış ve Eğitimimize Entegrasyonu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3*(39), 46-59.

'Ülkeler Arası Eğitim Karşılaştırmaları.' Web: www.eurydice.com adresinden 20.11.2012'de alınmıştır.

Varış, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler.* (4.Basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, S. ve Henkoğlu, Ş. H. (2012). Türkiye'deki İlköğretim Okullarında Bilgisayar Eğitimi: Kuram ve Uygulamadaki Farklılıklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 45*(1), 23-61.

Yüksel, G. (2001). Öğretmenlerin Sahip Olmaları gereken Davranış Olarak Sosyal Beceri. *Milli Eğitim Dergisi*, 150,1. Web: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/150/yuksel.htm adresinden 24.11.2013'de alınmıştır.

EKLER

EK-1: Serbest Etkinlikler Gözlem Formu

EK-2: Öğretmen Görüşme Formu

EK-3: Öğrenci Odak Grup Görüşme Formu

EK-4: Birinci ve İkinci Okula İlişkin İzin Yazısı

EK 1

SERBEST ETKİNLİKLER GÖZLEM FORMU

Tarih : .../.../2012 Saat: .....

Gözlem Yapılan Sınıf : . . . . . .

. . . .

Gözlem Yapılan Sınıf Öğretmeni Kodu : . . . . . .

.

Etkinlik Adı : . . . . . .

. . . .

I.BÖLÜM

Yapılan Etkinlik İle İlgili Bilgiler

1. Serbest etkinlikler uygulaması için ayrılan sürede hangi etkinlik/ler yapılmaktadır?

Folklor	( )	İnceleme	( )
Müsamere	( )	Bilmece ve bulmaca	( )
Konser	( )	Atışma	( )
Müzik	( )	Şiir dinleme ve okuma	( )
Monolog	( )	Şarkı ve türkü söyleme	( )
Diyalog	( )	Soru sorma, cevap verme	( )
Grup tartışmaları	( )	Duygu ve düşüncelerini ifade etme	( )
Güzel konuşma ve yazma	( )	Oyun	( )
Kitap okuma	( )	Film izleme	( )
Dinleme	( )	Bahçe etkinlikleri	( )
Sergi düzenleme	( )	Bitki ve hayvan yetiştirme	( )
Gezi - gözlem	( )	Sayışma	( )

Diğer : ……..

2. Serbest etkinlikler kim ya da kimler tarafından gerçekleştiriliyor?

Sınıf öğretmeni
Okulda görevli diğer bir branş öğretmeni
Görevlendirilen bir başka uzman kişi
Sınıf öğretmeni ve branş öğretmen birlikte
Sınıf öğretmeni ve uzman kişi birlikte

3. Serbest etkinlikler için ayrılan süre nasıl kullanılıyor?

Blok olarak ( ) Ayrı ayrı olarak ( )

II. BÖLÜM

Eğitim Durumlarına İlişkin Gözlemler

Serbest etkinlikler uygulamasında eğitim durumları gözlem ifadeleri	***Evet***	***Hayır***	***Bu etkinlik için geçerli değil.***
1. Etkinliğin amaçları öğrencilerle paylaşılır.			
2. Öğrencilere etkinliği seçme şansı verilir.			
3. Etkinlik öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarına göre yapılır.			
4. Etkinlik öğrenciler için eğlenceli geçer.			
5. Etkinlik öğrencilerin dikkatini çeker.			
6. Etkinliğin gerçekleştirilmesinde araç, gereç ve / ya da materyal kullanılır.			
7. Etkinlikte kullanılan materyaller etkinliğin amacına uygundur.			
8. Öğrencilerin etkinliğe önceden hazırlık yapması gereklidir.			
9. Öğrencilerin etkinliğe katılımı yüksektir.			
10. Etkinlik öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini (yaratıcı düşünme, araştırma yapma, problem çözme vb.) geliştirici niteliktedir.			
11. Etkinlik öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirici niteliktedir.			
12. Etkinlik bireysel, eşli ya da büyük grup gibi farklı şekillerde çalışmaya uygun olarak düzenlenir.			
13. Etkinliğe ayrılan süre uygundur.			
14. Öğretmen etkinlik için önceden hazırlık yapmıştır.			
15. Öğretmen etkinlik için yönergeyi ve beklentilerini öğrencilere açıkça anlatır.			
16. Etkinliğin sadece belirli bir kısmı öğrenciler tarafından yapılır.			
17. Etkinliğin tamamı öğrenciler tarafından yapılır.			
18. Etkinlik uygulanırken öğrenciler kendilerini rahatlıkla ifade eder.			
19. Tüm sınıf aynı etkinliği yapar.			
20. Öğretmen etkinlikle ilgili öğrenilenleri farklı teknikler kullanarak değerlendirir.			
21. Öğretmen öğrencilere gereksinim duyduklarında gerekli yardım ve desteği verir.			

4. Uygulanan etkinliğin başlangıç, gelişme ve sonuç aşamalarında neler yapılmaktadır?

Başlangıç:

Gelişme:

Sonuç:

EK 2

SERBEST ETKİNLİKLER ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Tarih:
Görüşme Başlama Saati:
Görüşme Bitiş Saati:
Katılımcı Kodu:

GİRİŞ

Değerli Öğretmenim,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları Anabilim Dalı Eğitimde Program Geliştirme Bilim Dalında "İlköğretim Serbest Etkinlikler Uygulaması İle İlgili Bir Durum Çalışması" isimli yüksek lisans çalışmasını yapıyorum. Sizinle 2010-2011 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan ve 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulamasına 1,2 ve 3. sınıflarda devam edilen 'Serbest Etkinlikler' uygulaması ile ilgili olarak görüşmek istiyorum. Bu görüşmenin amacı; ilkokullarda **"Serbest Etkinlikler"** uygulaması çerçevesinde neler yapıldığını ortaya koymak ve MEB'in bu uygulamaya geçme gerekçeleri ile okullarda yapılan uygulamaları karşılaştırmaktır.

Görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli tutulacak ve başka hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Araştırma raporunda isminiz ve kimliğiniz ile ilgili hiçbir bilgi yer almayacaktır. İzniniz olursa görüşme ses kayıt cihazıyla kaydedilecek ve yaklaşık olarak 30 dakika sürecektir. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

Kişisel Bilgilere İlişkin Sorular

Şu anda kaçıncı sınıfı okutuyorsunuz?
Sınıf mevcudunuz kaç kişidir?
Bu kurumda kaç yıldır çalışıyorsunuz?
Öğretmenlikteki kıdeminiz nedir?
Mezun olduğunuz üniversite ve bölüm nedir?
Lisansüstü eğitim yaptınız mı? Cevabınız 'Evet' ise; hangi yıl ve hangi bölümde lisansüstü eğitim yaptınız?

Sorular

1. Serbest Etkinlikler uygulaması konusunda nasıl bilgi sahibi oldunuz? Açıklayınız.

2. Serbest Etkinliklere geçilme gerekçeleri hakkında neler biliyorsunuz? Açıklayınız.
3. Serbest Etkinlikler çerçevesinde yapacağınız uygulamaları nasıl planlıyorsunuz? Açıklayınız.
4. Serbest Etkinlikler için daha çok ne tür uygulamalar yapıyorsunuz? Etkili olduğunu düşündüğünüz etkinliklere ya da uygulamalara örnek verir misiniz?
5. Serbest Etkinlikler uygulamasında öğrencilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.
6. Serbest Etkinlikler çerçevesinde yaptığınız çalışmaların öğrencilerinize ne gibi katkılar sağladığını düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
7. Serbest Etkinlikler için ilkokul haftalık ders çizelgesinde ayrılan süre belirlenirken diğer derslerin haftalık ders saatlerinde de değişiklikler yapılmış ancak öğretim programlarında buna ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durumun uygulamalarınızı nasıl etkilediğini açıklayınız.
8. Serbest Etkinlikler'in uygulanabilirliğini ve verimliliğini arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

EK 3

SERBEST ETKİNLİKLER ÖĞRENCİ ODAK GRUP GÖRÜŞME FORMU

Tarih : Saat :

Görüşme Yapılan Okul :
Öğrencilerin Sınıf Düzeyi :

Sevgili Öğrenciler,

Merhaba, ben Derya Gündüz. Ankara Üniversitesi'nde ilkokullarda uygulanan Serbest Etkinlikler Uygulaması ile ilgili bir araştırma yapıyorum. Sizinle yapacağımız görüşme, Serbest Etkinliklerde neler yaptığınızı ve kendinizi nasıl hissettiğinizle ilgili bilgi toplamama yardımcı olacak.

Görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli tutulacak ve başka hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Araştırma raporunda isminiz ve kimliğiniz ile ilgili hiçbir bilgi yer almayacaktır. İzniniz olursa görüşme ses kayıt cihazıyla kaydedilecek ve yaklaşık olarak 40 dakika sürecektir. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

Sorular

1. Serbest Etkinliklerde ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmaların neler olacağı nasıl belirleniyor? Açıklayınız.
2. Serbest Etkinliklerinde yapılacak çalışmalardan nasıl haberdar oluyorsunuz? Bu çalışmalar için nasıl bir hazırlık yapıyorsunuz? Açıklayınız.
3. Serbest Etkinliklerde yaptığınız çalışmalarda araç gereç kullanmanız gerektiğinde bunları nasıl elde ediyorsunuz? Açıklayınız.
4. Öğretmeniniz Serbest Etkinliklerde yaptığınız çalışmaları nasıl değerlendiriyor? Açıklayınız.
5. Serbest Etkinliklerde yaptığınız çalışmalar diğer derslerinizi nasıl etkiliyor? Açıklayınız.
6. Serbest Etkinlikleri yaparken neler hissediyorsunuz? Açıklayınız.
7. Serbest Etkinlikler uygulamasının daha etkili ve verimli olması için neler önerirsiniz? Açıklayınız.

EK 4

ARAŞTIRMA OKULLARINA İLİŞKİN İZİN YAZISI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.06.20.01-60599/ 15149 09/10/2012
Konu : Araştırma İzni
Derya GÜNDÜZ

ANKARA ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu genelgesi.
b) Üniversitenizin 28/09/2012 tarih ve 3699 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Derya GÜNDÜZ' ün **"İlköğretim serbest zaman etkinlikleri uygulaması ile ilgili bir durum çalışması"** konulu tezi ile ilgili çalışma yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü anketler (8 sayfadan oluşan) ekte gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne gönderilmesini rica ederim.

İlhan KOÇ
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER :
Anket (8 sayfa)

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
Bilgi İçin:Nermin ÇELENK
Tel : 221 02 17
istatistik06@meb.gov.tr